آسانه فقه

Download from:aghalibrary.cm

عربي ليكنه:
شيخ شفيق الرحمٰن ندوي

پښتو ژباړه:
مولوي احمدالله ابوالبدر مرتاض

صداقت خپرندويه ټولنه - کندهار

آسانه فقه

عربي ليكنه

شيخ شفيق الرحمن ندوي رحمة الله عليه

پښتو ژباړه

مولوي احمدالله ابوالبدر مرتاض

د کتاب ټول حقوق په خپرندوی اړه لري!

د کتاب پېژندنه

❁ د کتاب نوم : آسانه فقه

❁ مصنف : شیخ شفیق الرحمن ندوي رحمة الله علیه

❁ ژباړن : مولوي احمدالله ابوالبدر مرتاض

❁ خپرندوی : صداقت خپرندویه ټولنه/ کندهار

❁ کمپوز/ ډیزاین : صداقت د کتاب چاپولو اداره

❁ د پښتی طرحه : محمدعمر

❁ چاپ کال : ۱۳۹۰ ش - ۲۰۱۰ ع

❁ دوهم چاپ :۱۳۹۲ ش - ۲۰۱۳ ع.

❁ د چاپ شمېر : ۱۰۰۰ ټوکه

❁ کچه : ۲۱×۱۳/۵۰ سانتي متره

د تر لاسه کولو پته:

صداقت خپرندویه ټولنه

ارگ بازار، منیر مارکېټ، کندهار - افغانستان

تلیفون: ۰۷۰۰۳۰۹۲۴۴ - ۰۷۰۰۳۰۵٤۰۷

ایمیل: sadaqat.books@gmail.com

فهرست

۱. پیلامه ۱

۲. **د پاکۍ کتاب**..... ۲

۳. داوبو هغه ډولونه چې د پاکۍ لپاره کارېږي ۳

۴. داوبو ډولونه او حکمونه ۳

۵. د هغو اوبو حکم چې پاک شی ورسره ګډ سوي وي..... ۵

۶. د پاتهه شوني احکام ۶

۷. د څاهانو د اوبو احکام ۷

۸. د انساني حاجت د پرځای کولو اداب ۹

۹. د استنجاء احکام ۱۲

۱۰. د مرداریو ډولونه او احکام ۱۳

۱۱. د سختي مرداری حکم ۱۵

۱۲. سپکه مرداري لاندې ډولونه لري ۱۵

۱۳. د سپکي مرداري حکم ۱۵

۱۴. مرداري په څو ډوله منځه وړل کېږي ۱۶

۱۵. د اودس کولو حکم ۱۸

۱۶. د اودس رکنونه ۱۸

۱۷. د اودس د سهي کېدلو شرطونه ۱۹
۱۸. د اوداسه د واجب کېدلو شرطونه ۱۹
۱۹. هغه احکام چې په اوداسه پورې اړه لري ۲۰
۲۰. د اوداسه سنتونه ۲۱
۲۱. د اوداسه ادبونه ۲۲
۲۲. د اوداسه مکروهات ۲۳
۲۳. د اوداسه ډولونه ۲۴
۲۴. اودس څه مهال فرض ېږي؟ ۲۴
۲۵. اودس څه مهال واجبېږي ۲۴
۲۶. اودس څه مهال مستحب دئ ۲۵
۲۷. اودس ماتوونکي شیان ۲۶
۲۸. هغه شیان چې اودس نه ماتوي ۲۷
۲۹. د لمبېدلو فرضونه ۲۸
۳۰. د لمبېدلو سنتونه ۲۸
۳۱. د لمبېدلو ډولونه ۲۹
۳۲. لمبېدل څه مهال فضېږئ؟ ۲۹
۳۳. څه مهال غسل سنت دئ؟ ۲۹
۳۴. غسل څه مهال مستحب دئ؟ ۳۰
۳۵. د تیمم وهلو مشروعیت ۳۱
۳۶. د تیمم د سهي کېدو شرطونه ۳۲
۳۷. د تیمم رکنونه ۳۴
۳۸. د تیمم سنتونه ۳۴

۳۹. د تیمم کولو ډول ۳۵

۴۰. د تیمم ماتوونکي ۳۵

۴۱. هغه څه چې په تیمم پوري اړه لري ۲۶

۴۲. پر موزو مسح کول ۳۷

۴۳. د مسح د روایښت شرطونه ۳۷

۴۴. د مسح فرضونه او سنتونه ۳۸

۴۵. پر موزو د مسح کولو موده ۳۸

۴۶. د موزې د مسح ماتوونکي شیان ۳۹

۴۷. پر پټې او ترل سوی ځای مسح کول ۳۹

۴۸. د لمانځه کتاب ۴۱

۴۹. د لمانځه ډولونه ۴۲

۵۰. د لمانځه د سهي کېدو شرطونه ۴۲

۵۱. د لمانځه وختونه ۴۳

۵۲. هغه څه چې د لمانځه په وختونو پوري اړه لري ۴۴

۵۳. هغه وختونه چې لمونځ پکښې روا نه دئ ۴۵

۵۴. هغه وختونه چې نفلي لمونځ پکښې مکروه دئ ۴۶

۵۵. د اذان او اقامت حکم ۴۷

۵۶. د اذان مستحبات ۴۸

۵۷. هغه څه چې په اذان کې مکروه دي ۵۰

۵۸. د لمانځه د سهي کېدو شرطونه ۵۱

۵۹. هغه څه چې د لمانځه په شرطو پوري اړه لري ۵۳

۶۰. د لمانځه رکنونه ۵۴

۶۱. د لمانځه واجبونه ۵۵

۶۲. د لمانځه سنتونه ۵۷

٦٣.د لمانځه مستحبات..... ٦٠
٦٤.د لمانځه فاسدوونکي ٦١
٦٥.هغه څه چې لمونځ نع فاسدوي ٦٤
٦٦.هغه څه چې په لمانځه کې مکروه دي ٦٤
٦٧.هغه څه چې په لمانځه کې مکروه نه دي ٦٧
٦٨.د لمانځه د ادا کولو ډول ٦٨
٦٩.د جماعت د لمانځه فضیلت ٧١
٧٠.د جماعت د لمانځه حکم ٧٣
٧١. جماعت د چا لپاره سنت دئ؟ ٧٣
٧٢.د جماعت لمونځ څه مهال له ذمې اوړي..... ٧٤
٧٣.د امامت د سهي کېدو شرطونه ٧٥
٧٤.د امامت لپاره تر ټولو ډېر څوک حقدار دئ؟..... ٧٦
٧٥.هغه کسان چې امامت ئې مکروه دئ..... ٧٧
٧٦.د مقتدي د درېدو ځای او د صفونو ترتیب..... ٧٧
٧٧.د اقتدا د سهي کېدو شرطونه..... ٧٨
٧٨.مقتدی به څه مهال د امام متابعت کوي؟..... ٧٩
٧٩.د ستړي احکام..... ٨٠
٨٠. د لمونځ کوونکي مخ ته د تېرېدو احکام ٨١
٨١. څه مهال واجب څه مهال روا ده چې لمونځ پرېښودل سي.... ٨٢
٨٢.د وتر لمونځ ٨٢
٨٣.سنت لمونځونه ٨٥
٨٤.هغه لمونځونه چې مؤکد سنت دي ٨٦
٨٥.هغه لونځونه چې غیر مؤکد سنت دي ٨٦
٨٦.مستحب لمونځونه او شپه په ویښه تېرول ٨٧

۸۷. د لمانځه جدول ۸۸
۸۸. لمونځ په ناسته کول ۸۹
۸۹. د سپرتیا پر مهال لمونځ کول ۸۹
۹۰. په کښتۍ کې لمونځ کول ۹۰
۹۱. په ریل ګاډي کې لمونځ کول ۹۰
۹۲. د تراویح لمونځ ۹۱
۹۳. د مسافر لمونځ ۹۲
۹۴. د سفر د نیت د سهي کېدو شرطونه ۹۳
۹۵. څه مهال لمونځ لنډېږي؟ ۹۴
۹۶. د لنډولو موده ۹۴
۹۷. په مقیم پسې د مسافر اقتداء کول ۹۵
۹۸. د وطن د ولونه او احکام ۹۵
۹۹. د ناروغ لمونځ ۹۶
۱۰۰. د قضایي لمونځونو قضا راوړل ۹۷
۱۰۱. فرضي لمونځ په جماعت سره نیول ۹۹
۱۰۲. د روژې او لمانځه فدیه ۱۰۱
۱۰۳. د سهوې د سجدې احکام ۱۰۲
۱۰۴. هغه څه چې د سهوې په سجده پورې اړه لري ۱۰۴
۱۰۵. د سهوې سجدې د کولو ډول ۱۰۵
۱۰۶. د سهوې سجده څه مهال له منځه ځي ۱۰۶
۱۰۷. په شک سره څه مهال لمونځ له منځه ځي؟ ۱۰۶
۱۰۸. د تلاوت د سجدې احکام ۱۰۷
۱۰۹. هغه څه چې د تلاوت په سجده پورې اړه لري ۱۰۸
۱۱۰. د تلاوت سجدې د کولو ډول ۱۱۰

۱۱۱. د جمعې لمونځ ۱۱۱

۱۱۲. د جمعې د لمانځه د سهي کېدو شرطونه ۱۱۲

۱۱۳. د جمعې د لمانځه د فرضېدو شرطونه ۱۱۳

۱۱۴. د خطبې سنتونه ۱۱۳

۱۱۵. هغه څه چې د جمعې په لمانځه پورې اړه لري ۱۱۴

۱۱۶. د اخترونو احکام ۱۱۵

۱۱۷. د اختر لمونځ پر چا واجب دئ؟ ۱۱۶

۱۱۸. د اختر د لمانځه د روا کېدو شرطونه ۱۱۶

۱۱۹. د کوچنۍ اختر د ورځې غوره کاړونه ۱۱۷

۱۲۰. د اختر د لمانځه د ادا کولو ډول ۱۱۸

۱۲۱. د لوی اختر د ورځې احکام ۱۱۹

۱۲۲. د لمر او سپوږمۍ د تورېدو لمنځونه ۱۲۰

۱۲۳. د استسقا لمونځ ۱۲۱

۱۲۴. د جنازې کتاب ۱۲۳۰

۱۲۵. تر غسل مخکې به په مړي څه کوي؟ ۱۲۴

۱۲۶. مړي ته د غسل ورکولو حکم ۱۲۵

۱۲۷. د غسل ورکولو ډول ۱۲۵

۱۲۸. مړي ته د کفن ورکولو احکام ۱۲۶

۱۲۹. د کفن ډولونه ۱۲۷

۱۳۰. نارینه ته د کفن ورکولو ډول ۱۲۷

۱۳۱. ښځې ته د کفن ورکولو ډول ۱۲۸

۱۳۲. د جنازې د لمانځه احکام ۱۲۸

۱۳۳. د جنازې د لمانځه شرطونه ۱۲۹

۱۳۴. د جنازې د لمانځه سنتونه ۱۲۹

۱۳۵. هغه څه چې د جنازې په لمانځه پورې اړه لري ۱۳۱

۱۳۶. د جنازې د لمانځه ډول ۱۳۲

۱۳۷. د جنازې د ورلو احکام ۱۳۳

۱۳۸. د مړې د ښخولو احکام ۱۳۳

۱۳۹. د قبرو د زیارت کولو احکام ۱۳۵

۱۴۰. د شهید احکام ۱۳۵

۱۴۱. **دروژې کتاب** ۱۳۸

۱۴۲. روژه پر چا فرض ده ۱۳۹

۱۴۳. د روژې ادا پر چا فرض ده ۱۳۹

۱۴۴. د لاندې شرطو پر مهال ادا سهي کېږي ۱۴۰

۱۴۵. د روژې ډولونه ۱۴۰

۱۴۶. د روژې د نیت وخت ۱۴۲

۱۴۷. د میاشتې لیدل څنګه ثابتېږي؟ ۱۴۳

۱۴۸. د شک په ورځ روژه نیول ۱۴۴

۱۴۹. هغه شیان چې روژه نه ماتوي ۱۴۴

۱۵۰. څه مهال قضا او کفاره دواړه لازمېږي؟ ۱۴۶

۱۵۱. د کفارې د وجوب شرطونه ۱۴۶

۱۵۲. د کفارې بیان ۱۴۷

۱۵۳. څه مهال قضا بېله کفارې لازمېږي؟ ۱۴۸

۱۵۴. هغه څه چې د روژاتي لپاره مکروه دي ۱۴۹

۱۵۵. هغه څه چې د روژاتي لپاره مکروه نه دي ۱۵۰

۱۵۶. هغه څه چې د روژاتي لپاره مستحب دي ۱۵۰

۱۵۷. هغه عذرونه چې د روژې ماتول روا کوي ۱۵۱

۱۵۸. څه وخت په نظر وفا کول واجب ده ۱۵۲

۱۵۹. اعتکاف ۱۵۳

۱۶۰. د اعتکاف موده ۱۵۳

۱۶۱. د اعتکاف فاسدونکي شیان ۱۵۴

۱۶۲. هغه عذرونه چي له مسجد څخه د وتلو لپاره روا دي. ۱۵۴

۱۶۳. هغه څه چي د معتکف لپاره مکروه دي ۱۵۵

۱۶۴. د اعتکاف کولو اداب ۱۵۵

۱۶۵. سرسایه ۱۵۶

۱۶۶. سرسایه پرچا واجب ده ۱۵۶

۱۶۷. لاندي شیان په ضروري او اصلي ارتیاوو کي داخل. ۱۵۷

۱۶۸. د کوم چا له خوا سرسایه ادا کیږي ۱۵۸

۱۶۹. د سرسایې اندازه ۱۵۸

۱۷۰. **د زکات کتاب** ۱۵۹

۱۷۱. د زکات د فرض کېدو شرطونه ۱۶۱

۱۷۲. زکات څه مهال ادا کیږي ۱۶۲

۱۷۳. د زکات ورکړه څه مهال سهي کیږي ۱۶۲

۱۷۴. د سرو او سپینو زرو زکات ۱۶۳

۱۷۵. د سامان زکات ۱۶۴

۱۷۶. د پور زکات ۱۶۵

۱۷۷. د ضمار مال زکات ۱۶۶

۱۷۸. هغه څوک چي زکات ورکول کیږي ۱۶۷

۱۷۹. هغه څوک چي زکات نه ورکول کیږي ۱۶۹

۱۸۰. **د حج کتاب** ۱۷۰

۱۸۱. د حج د فرض کېدو شرطونه ۱۷۱

۱۸۲. د حج د ادا کولو د واجبېدو شرطونه ۱۷۱

۱۸۳. د حج د ادا کولو د سهي کېدو شرطونه ۱۷۲

۱۸۴. د احرام ترلو ځای ۱۷۳

۱۸۵. د حج ارکان ۱۷۴

۱۸۶. د حج واجبونه ۱۷۴

۱۸۷. د حج سنتونه ۱۷۵

۱۸۸. هغه څه چې په حج کې منع دي ۱۷۶

۱۸۹. د حج د ادا کولو ډول ۱۷۷

۱۹۰. قران حج ۱۸۰

۱۹۱. تمتع حج ۱۸۱

۱۹۲. عمره ۱۸۲

۱۹۳. جنایتونه او سزاوي ۱۸۲

۱۹۴. هدیه ۱۸۶

۱۹۵. د رسول الله د قبر لیدو ته ورتلل ۱۸۷

۱۹۶. **د اختري کولو کتاب** ۱۸۹

۱۹۷. اختري پر چا واجب دئ؟ ۱۹۰

۱۹۸. د اختري کولو وخت ۱۹۰

۱۹۹. هغه حیوان چې د اختري لپاره کفایت نه کوي ۱۹۱

۲۰۰. د اختري غوښې او پوستونه چا ته ورکول کېږي ۱۹۳

پيلامه

کله چي په کال ۱۳۸۵ کي ما په قادري تعليمي مرکز کي درس ورکاوه نو د فقه مشهور کتاب (الفقه الميسر) زما په برخه وو. زما په زړه کي ګرځېدله چي که خدای وغواړي دا کتاب به پښتو ته ژباړم، ما همدغه اراده پخوله چي په يوه کتابخانه کي مي د دې کتاب پښتو ژباړل سوې نسخه وليدله چي ربښتيا ووايم ډېر خوشحاله سوم چي په دې عصر کي چي د برګرد خوړلو زمانه ده داسي ښاغلي سته چي د خير په کار مسابقه کوي، د چا بانډه ته نه ګوري قدم اخلي.

نو ما خپله اراده له ذهنه پرېوله خو په کال ۱۳۹۰ کي د صداقت خپرندويه ټولني مشر محمدعمرجان ما ته ورانديز وکړ چي ياد سوی کتاب دوهم وار پښتو ته وژباړم ځکه لومړي ژباړونکي که څه هم ستړيا ګاللې وه کتاب ئې ژباړلی وو خو ګرامري او ژبنيزي ستونزي پکښې کمي نه دي. ما هم ورسره ومنل په ژباړه مي پيل وکړ په څو محدودو شپو کي ژباړه پای ته ورسېده. کله چي ما نوې او پخوانۍ ژباړې مقايسه کړې دوه توپيره پکښې ښکاره وه، يو دا چي: په نوې ژباړه کي لنډې جملې او خواږه مفردات په کار لوېدلي دي مخکنۍ ژباړه دغه مالګه نه لري.

بل دا چي په نوې ژباړه کي پښتو د پښتو په قالب کي ليکل سوې ده، مخکنۍ ژباړه دغه سُرخي او سفېده نه لري قضاوت لوستونکو ته پرېږدو.

د لوی خدای ﷻ څخه غواړم چي ما ته د ژباړلو، ښاغلي محمدعمرجان ته د خپرولو اجر نصيب کړي.

د دعا په امید

مولوي احمدالله ابوالبدر مرتاض کندهار

د پاکۍ کتاب

الله ﷻ ویلي دي: إِنَّ ٱللَّهَ يُحِبُّ ٱلتَّوَّٰبِينَ وَيُحِبُّ ٱلْمُتَطَهِّرِينَ ﴿۲۲۲﴾[1]

ژباړه: ربنتیا الله توبه ګاره او پاکي کوونکي خوښوي.

رسول ﷺ ویلي دي: الطهور شطر الایمان[2] "پاکي د ایمان یوه برخه ده".

پاکي د عباداتو له پاره اساس دئ، لمونځ بې له پاکۍ نه سهي کېږي. رسول ﷺ ویلي دي:

(مفتاح الجنة الصلاةُ ومفتاحُ الصلوةِ الطُهُورُ[3]".

لمونځ د جنت کیلي ده، پاکي د لمانځه کیلي ده".

طهارت په شریعت کي پاکۍ ته وایي، هغه که له محسوسي ناپاکۍ څخه وي، یا له معنوي عیوبو څخه وي.

په شریعت کي پاکي دوه ډوله ده:

لومړی: له بې اودسۍ څخه پاکوالی، دا د ډول پاکي د حکمي پاکۍ په نوم یادېږي.

دوهم: له مرداریو څخه پاکوالی، دا د ډول پاکي د حقیقي پاکۍ په نوم یادېږي.

له بې ادوسۍ څخه پاکوالی په اودس کولو، لمبېدلو او کله چې د اوبو کارول

---

[1] [البقره: ۲۲۲]

[2] دغه حدیث احمد، مسلم، ترمذي او نسائی روایت کړي دئ.

[3] دغه حدیث احمد، ترمذي او بیهقي په شعب الایمان کي روایت کړی دئ.

ستونزمن وي په تيمم وهلو تر لاسه کيږي. خو له مرداريو څخه پاکوالی، د پاک کوونکو شيانو په کارولو او مرداريوپه لږي کولو تر لاسه کيږي لکه: خالصي اوبه، پاکي خاوري، ډبره او نورو او د مرداريو په ليري کولو تر لاسه کيږي.

د اوبو هغه ډولونه چې د پاکۍ له پاره کارپږي

پاکي په مطلقو اوبو منځته راځي. مطلقي اوبه هغه اوبه دي چې پر خپل هغه حالت پاته وي چې د پيدايښت پر مهال ئې درلودی، بل هيڅ شی ورسره ګډ سوی نه وي.

لاندي ډولونه ټول مطلقي اوبه دي:

۱. د باران اوبه
۲. د ويالې اوبه
۳. د څاه اوبه
۴. د چينې اوبه
۵. د درياب اوبه
٦. هغه اوبه چې د واوري په ويلي کېدلو تر لاسه سوي وي.
۷. هغه اوبه چې د يخي په ويلي کېدلو تر لاسه سوي وي.

د اوبو ډولونه او حکمونه

د پاکۍ راوستلو او نه راوستلو په اعتبار اوبه پنځه ډوله دي:

لومړی: پاکي پاک کوونکي اوبه چې مکروه نه وي، مطلقي اوبه، پاکي او پاک کوونکي دي.

دوهم: پاکي پاک کوونکي اوبه خو مکروه وي، دا هغه اوبه دي چي پيشي، چرګي، وحشي مرغانو او مارانو چښل ځني کړي وي. په دغه ډول اوبو اودس او غسل کول تنزيهي مکروه دي، دا هغه مهال که مطلقي اوبه موجودي وي، که مطلقي اوبه موجودي نه وي بيا د دې ډول اوبو کارول مکروه والی نه لري.

دريم: هغه اوبه چي پاکي وي، خو په پاکولو کي ئې شک وي. دا هغه اوبه دي چي خره لو غاتري چښل ځني کړي وي، دغه ډول اوبه بې له شکه پاکي دي، خو په دې کي ئې شک سته چي پاک کوونکي دي که نه دي؟. که نوري اوبه نه وي بې اودسه سړی به په دغو اوبو اودس کوي بيا به تيمم وهي، دی اختيار لري که اودس مخکي کوي که تيمم مخکي کوي، فرق نه لري.

څلورم: هغه اوبه چي پاکي وي خو پاک کوونکي نه وي، دا هغه اوبه دي چي يو وار کارول سوي وي، دغه ډول اوبه پاکي دي، پاک کوونکي نه دي، دوهم وار اودس نه په کې ږي.

کارول سوي (مستعملي) اوبه هغه اوبه دي چي يو وار اودس يا غسل په سوی وي، بې اودسي په ليري سوې وي، يا د ثواب په نيت پر اودس سربيره بل اودس په سوی وي. که اودس لرونکی سړی اوبه د ځان سړولو يا بل چا ته د اودس ښوولو په نيت وکارولې اوبه مستعملي نه ګرځي. که بې اودسه سړی د ځان سړولو يا بل چا ته د اودس ښوولو په نيت وکاروي اوبه مستعملي ګرځي[1]، همدارنګه اوبه هغه وخت مستعملي ګرځي چي د اودس کوونکي يا غسل کوونکي له بدن څخه جلا سي.

پنځم: هغه اوبه ذي چي مرداري وي، دا هغه اوبه دي چي رواني نه وي، مرداري ورلوېدلې وي، فرق نه کوي که د مردارې اغېز پر ښکاره وي که نه وي يو برابر دي. پر کومو اوبو چي د مردارې اغېز او اثر ښکاره وي هغه مرداري دي، فرق

---

[1] ځکه بې اودسه سړی چي اودس وکړي پاک کې ږي فرق نه لري. که د پاکې نيته ولري که نه.

نه کوي که اوبه لږ وي که ډېري وي، ولاړي وي، که رواني وي. که اوبه په لوی حوض کي موجودي وي، حوض دومره لوی وي چې د يوې خوا د اوبو په بنورولو د بلي خوا اوبه و نه بنوري دا ډېري اوبه ګڼل کېږي.

ځيني وخت داسي اندازه ورته تاکل کېږي چې هغه اوبه ډېري دي، چې حوض د شرعي ګزو په اندازه لس په لس ګزه کي پراخوالی ولري او د اوبو ژوروالی دومره وي چې په لپه کي د اوبو په اخيستلو سره د حوض تل بنکاره نه سي.

داسي نه وي هغه اوبه لږ بلل کېږي. د مردارو اوبو حکم دا دئ چې پاکي نه په رائي، که د بل شي سره ګډې سي هغه شی مردار ګرځي.

کومي اوبه چې د درختي او مېوې په نښتېځلو تر لاسه سي اودس نه په روا کېږي، فرق نه کوي که دغه ډول اوبه په کنښکنښلو تر لاسه سوي وي که خپله راوتلي وي، په هغو اوبو اودس روا نه دئ چې په پخېدلو سره له خپل طبعي حالته وتلي وي، لکه: بنورو اوشربتونه.

د هغو اوبو حکم چې پاک شی ورسره ګډ سوی وي

کله چې د اوبو سره پاک شی لکه صابون، اوړه او زعفران ګډ سي دغه شيان پر اوبو غالبه نه وي اوبه پاکي دي اودس په روا دئ. که دوی پر اوبو غالب وي اوبه ئې له نرمۍ او بهېدلو ايستلي وي اوبه پاکي دي خو اودس په روا نه دئ.

کله چې د زړبنت له امله د اوبو رنګ، خوند او بوی بدل سي اوبه پاکي دي اودس په روا دئ، کله چې د اوبو سره هغه شی ګډ سي چې ډېری وخت له اوبو څخه بېل نه وي لکه د اوبو پر سر زرغون پېروي، د درختو پانې او نور دغه اوبه پاکي دي اودس په روا دئ.

که د اوبو سره داسي شی ګډ سي چي دوه صفتونه ولري لکه شیدې چي رنګ او خوند لري بوی نه لري، که د دې شي یو صفت پر اوبو غالبه سو او اوبه مغلوبه سي اودس په روا نه دئ.

که د اوبو سره داسي نرم شی ګډ سو چي دري صفتونه ولري لکه سرکه، په ذرو صفتو کي دوه صفتونه پر اوبو غالبه سوه اوبه مغلوبه دغه شی غالبه ګڼل کیږي اودس په روا نه دئ.

که د اوبو سره مایع شی ګډ سو هیڅ وصف ئې نه درلودی لکه مستعملي اوبه او د ګلاب هغه اوبه چي بوی ئې تللی وي، دلته وزن اړزښت لري، که دوه کیلو مستعملي اوبه د یوه کیلو پاکو اوبو سره ګډي سوې اودس په روا نه دئ.

که یو کیلو مستعملي اوبه د دوو کیلو پاکو اوبو سره ګډي سي اودس په روا دئ.

د پاته شوني احکام

پاته شوني (پس خورده) هغه اوبه دي چي د انسان او حیوان تر چنبلو وروسته په لوښي کي پاته سي. پاته شوني اوبه حیوان ته په کتو بیلا بیل احکام لري.

لومړی: د انسان پس خورده پاکه ده، اودس په روا دئ، دا هغه مهال که د انسان خوله د چنبلو پر مهال په مردار شي ککړه نه وي. مسلمان، کافر، ناولی او پاک ټول یو برابر دي.

د آس پس خورده هم پاکه ده، اودس په روا دئ هیڅ مکروه والی پکښې نسته، همدا ډول د هغه حیوان چي غوښي ئې خوړل کیږي پاته شوني ئې پاکه ده اودس په روا دئ، مکروه والی پکښې نسته، لکه غویی، اوښ، پسه او نور.

دوهم: د پیشي پاته شوني پاکه ده، خو اودس په کول تنزیهي مکروه دي. دا

هغه وخت که نوري پاکي اوبه موجودي وي او د پيشي خوله په مرداری ککړه نه وي (تازه ئې موږک خوړلی نه وي). همدا رنګه پس خورده د څيرونکو مرغانو لکه باز او تپوس پس خورده پاکه ده خو اودس کول په مکروه دئ.

همدا ډول د کورنيو حيوانانو لکه موږک او نورو پاته شوني پاکه ده خو اودس په کول تنزيهي مکروه دي.

دريم: د خره او غاتري پاته شوني بې شکه پاکه ده خو دا شک موجود دئ چي اودس په روا دئ که نه دئ؟ نو همدا وجه ده چي د دغه ډول اوبو په موجوديت کي به اودس او تيمم دواړه کوي، بيا به لمونځ کوي.

څلورم: د سرکوزي پاته شوني مرداره ده، اودس په روا نه دئ. همداسي د سپي پاته شوني مرداره ده اوس په روا نه دئ. همداسي د زمري، پړانګ، شرموښ او نورو څيرونکو حيوانانو چي په هوا نه الوزي پاته شوني (پس خورده) مرداره ده اودس په روا نه دئ.

د کوم حيوان چي پاته شوني پاکه وي، خوله (عرق) ئې هم پاکه ده. د کوم حيوان چي پاته شوني مرداره وي خوله ئې هم مرداره ده.

د څاهانو داوبو احکام

کله چي څاه ته مرداري ولوېږي که څه هم لږ وي لکه يو څاڅکی وينې يا يو څاڅکی شراب د څاه د تولو اوبو کښل واجب دي. که څاه ته حيوان ولوېدی چي ذات ئې مردار وي لکه سرکوزی او نور د تولو اوبو کښل واجب دي، فرق نه کوي که حيوان ژوندی راوکښل سي که مړ وي، خوله ئې اوبو ته رسېدلې وي که نه وي حکم ئې يو دئ، که په څاه کي يو حيوان ولوېدی چي ذات ئې مردار نه وو لاکن پس

خورده ئې مرداره وه نو د څاه د تولو اوبو راکښل واجب دئ.

که څاه ته انسان ولوېدی ژوندی ځني راووتی بدن ئې په مرداري ککړ نه وو، د څاه اوبه نه مردارېږي.

که څاه ته غاتره، خر، تېوس، څرخک (باز) ولوېدل ژوندي را وایستل سول بدن ئې په مرداریو ککړ نه وو خولې ئې اوبو ته رسېدلي نه وي د څاه اوبه پاکي دي.

که د ورلوېدلي شي ناړي د اوبو سره ګډي سوې دغه اوبه د پاته شوني حکم لري.

که په څاه کي حیوان مړ سي، بهېدونکې وینه ونه لري لکه غوماشه، مچ او غالبوزه اوبه نه په مردارېږي.

که په څاه کي هغه حیوان مړ سو چې په اوبو کي ژوند کوي، په اوبو کي زېږي، لکه ماهی، چنګښه، چنګابښ اوبه نه مردارېږي.

که په څاه کي لوی حیوان مړ سو لکه سپی، پسه یا انسان، تر پرسېدلو مخکي راوایستل سو اوبه مرداري ګرځي، د څاه تولي اوبه باید وکښل سي.

که ممکنه نه وه چې د څاه تولي اوبه وکښل سي بیا په تولو هغو صورتو کي چې د څاه وچول واجب وي د دوه سوه میانه سلواغو کښل کفایت کوي، که پیشي، چرګه او دوی ته ورته حیوان په څاه کي مړ سي څلوېښت سلواغې کفایت کوي. که چوغکه، موږک او دوی ته ورته حیوان پکښې مړ سي شل سلواغې کفایت کوي، کله چې تاکلې اندازه اوبه وکښل سي څاه، رسۍ، سلواغه د را کښونکي سړي لاسونه پاک ګرځي.

څاه ته که خوشایي، پچه، د غوایي مرداري ولوېږي یوازي هغه مهال څاه مردارېږي که دغه ورلوېدلي شیان دومره وي چې په هره سلواغه کي د اوبو سره مل راخېژي.

څاه ته که د کوتري، چوغکي مرداري ولوېدل اوبه نه مردارېږي. که څاه ته

حيوان ولوپدی پکښې وپرسيد معلومه نه وه چې څه مهال لوپدلی دئ نو څاه د درو ورځو او شپو څخه مردار ګڼل کيږي. د درو ورځو د لمونځو قضا به راګرځوي، که ئې د دې څاه په اوبو اودس نه وو کړی لمونځ راګرځول نه غواړي، که په دغه اوبو لمبيدلی وو يا ئې کالي په پرېږولي وه دوهم وار دې پرېمينځي، دوهم وار دي ولمبيږي که په څاه کي تر پرسيدلو مخکي يو حيوان پيدا سو او معلومه نه وه چې څه وخت څاه ته لوپدلی دئ نو د غه څاه د يوې ورځې او يوې شپې څخه مردرا ګڼل کيږي. صرف هر چا که دا اوبه استعمال کړي وي، د يوې ورځې او يوې شپې د لمونځونو قضا به راوړي.

د انساني حاجت د پر ځای کولو آداب

رسول ﷺ ويلي دي: انما انا لكم بمنزلة الوالد اعلمكم فاذا اتي احدكم الغائط فلا يستقبل القبلة و لا يستدبرها و لا يستطب بيمينه وكان يامر بثلاة احجارٍ وَ يَنهيَ عن الروث والرمة.

زه تاسي ته ستاسي د پلار غوندي يم، تاسي ته ښوونه کوم، کله چې په تاسي کي يو څوک د صحرا ګڼښت له پاره ووزي مخ او شا دي د قبلې لوري ته نه کوي، په راسته لاس دي ځان نه پاکوي، درې ډبري دي کاروي، خوشايي او هډوکي دي نه استعمالوي.

څوک چې د ډډ کو او تشو متياز و اراده ولري لاندي آداب به په پام کي نيسي:

۱. د خلکو له سترګو دي ليري ولاړ سي تر څو د ده بړغ او بوی محسوس نه سي.

۲. د صحرا ګڼښت له پاره دي نرمه مځکه خوښه کړي تر څو د بولو څاڅکي پر

ونه پاشل سي.

۳. بيت الخلاء (تشناب) ته تر ننوتلو مخکي دي دا دعا ووای: اعُوذُبِاللهِ مَنَ الخُبُثِ والخَبَائِثِ. له نارينه او ښځينه شيطانانو څخه الله ته پناه وړم. که چا صحرا ګنبت په دښت کي ګاوه پورته دعا دي هغه مهال ووايي چي کالي راټول کړي ځان ئې لوڅ کړی نه وي.

۴. تشناب ته دي لومړی چپه پښه دننه کړي، د راوتلو پر مهال دي لومړی راسته پښه دباندي وباسي.

۵. د ناستي پر مهال دي پر چپه پښه زور کوي په دي ډول په آسانۍ سره صحرا ګنبت تر سره کېږي.

٦. د صحرا ګنبت او استنجا پر مهال دي سر پټ وي.

۷. په غار کي دي بولي نه کوي کېدلای سي په غار کي ضرر منه خزنده موجوده وي دی به وچيچي.

۸. پر لاره او هديره کي دي صحرا ګنبت نه کوي.

۹. په هغه سايه (سيوري) کي دي صحرا ګنبت نه کوي چي خلک د ناستي له پاره کار ځني اخلي.

۱۰. د خلکو د راټولېدو په ځای کي دي صحرا ګنبت نه کوي.

۱۱. تر مېوه لرونکي وني لاندي دي صحرا ګنبت نه کوي.

۱۲. بې عذره دي د صحرا ګنبت پر مهال خبري نه کوي، خو که ړوند سړی ووينې چي د کندي پر لوړي روان وي او دا ېېره موجوده وي چي کندي ته به ولوېږي بيا پر ده واجبه ده چي خبري وکړي لاروروښيي.

۱۳. دا مکروه ده چي د صحرا ګنبت يا استنجا پر مهال حمد ووايي، قرآني

آياتونه ووايي.

۱۴. دا تحريمي مکروه ده چې د صحرا ګنبت پر مهال مخ يا شا د قبلې خوا ته وګرځوي، تشناب او دښت يو حکم لري.

۱۵. تحريمي مکروه ده چې په لږو ولاړو اوبو کې ډکي يا تشي متيازي وکړي.

۱۶. تنزيهي مکروه ده چې په روانو اوبو کې ډکي يا تشي متيازي وکړي او يا په ډيرو اوبو کې چې ولاړي وي.

۱۷. مکروه ده چې د لمبيدلو په ځای (غسلخانه) کې بولي وکړي.

۱۸. مکروه ده چې څاه، ويالې او حوض ته نژدې صحرا ګنبت وکړي.

۱۹. مکروه ده چې په داسې ځای کې چې سړی پټ نه وي د استنجاء له پاره خپل شرم ځای ښکاره کړي.

۲۰. مکروه ده چې بې له عذره په راسته لاس استنجاء ووهي.

۲۱. مکروه ده چې بې له عذره په ولاړه بولي وکړي ځکه د بولو څاڅکي د ده پر کالیو او بدن پاشل کيږي.

۲۲. کله چې له صحرا ګنبت څخه فارغه سي چپه پښه دي راوباسي بيا دي دا دعا وکړي: [اَلحَمدُلِلهِ الَّذِی اَذهَبَ عَنِی الاَذٰی وَ عَافَانِی]. هغه الله لره ستاينه ده چې زما څخه ئې تکليف ليرې کړ او زه ئې هوسا کړم.

د استنجاء احکام

الله ﷻ ویلي دي:

فِيهِ رِجَالٌ يُحِبُّونَ أَن يَتَطَهَّرُوا۟ ۚ وَٱللَّهُ يُحِبُّ ٱلْمُطَّهِّرِينَ ﴿١٠٨﴾ [التوبه: ۱۰۸].

دلته خلک دي د پاکۍ سره مینه لري، الله پاک کوونکي خوښوي.

رسول ﷺ ویلي دي: استنزِهوا من البولِ فَإن عامَةَ عَذابِ القَبرِ منه .

"له بولو څخه ځان پاک ساتئ ربنتیا د قبر عام عذاب له دغه څخه دئ".

تر استنجاء مخکي ځان وچول لازم دي. ځان وچول دا دي چي د مخ او شا پر شرم ځایونو چي کوم څه پاته وي هغه لیري کړل سي، تر څو د ده غالب ګومان وسي چي دغه ټاکلي ځایونه پاک دي، په دې هکله که څوک یو خاص عادت ولري لکه ولاړېدل، ښوړېدل، غاړي تازه کول او نور دغه عادت دي تر سره کړي.

د استنجاء له پاره تفصیل سته:

که مرداري د راوتلو تر ځای ټېره سي نور بدن ککړ کړي، د یوه درهم[۵] تر اندازې زیاته سي، د دې ځای پرېښول فرض[۶] دي که پاته سي لمونځ ئې روا نه دئ.

که دغه ځای د یوه درهم په اندازه ککړ سي، پرېښول ئې واجب دي، که تر ټاکلي ځای ټېر نه سي استنجاء سُنت ده. روا ده چي د استنجاء پر مهال یوازي اوبه وکاروي.

دا هم روا ده چي یوازي ډبره یا ډبري ته ورته شی وکاروي، دا هغه مهال که

---

[۵] په وزني نجاست کي د یوه درهم وزن معتبر دئ، په نرم نجاست کي د یوه درهم مساحت چي د ورغوي د منځ په اندازه دئ اعتبار لري.

[۶] فرض هغه دي چي په قطعي دلیل ثابت وي، واجب هغه دي چي په داسي دلیل ثابت وي چي شبهه پکښي وي، سنت هغه دي چي د رسول الله صلي الله علیه وسلم په فعل یا وینا ثابت وي، خو رسول الله دوامداره نه وي تر سره کړي، واجب او فرض په عمل کي یو ډول دي.

ککړ سوی ځای یوه درهم ته رسېدلی نه وي، خو په اوبو سره استنجاء وهل ښه کار دئ.

غوره دا ده چې لومړی په ډبره یا ډبري ته په ورته شي ځان پاک کړي وروسته اوبه وکاروي په دې ډول به ښه پاک سي.

غوره دا ده چې استنجاء په درو ډبرو ووهل سي، که دوې یا یوه ډبره وکاروي هم کفایت کوي.

کله چې خپل شرمځای په ډبره یا ډبري ته په ورته شي پاک کړي لومړی دي لاسونه ومینځي بیا دي خپل شرم ځای تر هغه مهاله پرېږولي چې بوی ئې ورک سي.

کله چې له استنجاء څخه فارغه سي لاسونه دي پرېږولي، ټینګ دې وموږي تر څو بوی ئې ورک سي.

د مرداریو ډولونه او احکام

الله ﷻ ویلي دي: [او ثیابک فطهر[۷]] خپلي جامې پاکي کړه.

رسول ﷺ ویلي دي: لا یَقبَلُ اللهُ ثلاثةً مِن غَیرِ طُهُورٍ.

"الله بې له پاکۍ لمونځ نه قبلوي".

مرداري دا ده چې بدن، کالي او ځای پر داسي حالت وي چې شریعت ئې مردار وګڼي او د پاک کولو امر ئې وکړي.

مرداري دوه ډوله ده:

۱. حکمي

۲. حقیقي

---

[۷] المدثر ۴ ایت

حکمي مرداري هغه ده چي انسان پر داسي حالت وي چي د دغه حالته سره ئې لمونځ روانه وي، حکمي مرداري د بې اودسۍ په نوم یادیږي، بې اودسي دوه ډوله ده:

۱. یوه لویه بې اودسي ده چي انسان پر داسي حالت وي چي لمبیدل باندي فرض وي، د دغه حالته سره لمونځ ورته روانه وي، د قرآنکریم لوستنه ورته روانه وي.

۲. بله کوچنۍ بې اودسي ده، هغه دا چي سړی پر داسي حالت وي چي اودس باندي لازم وي په دغه حالت کي لمونځ روانه دئ، د قرآن له پانو څخه ورته قرائت روانه وي خو د قران کریم له یادو ویل روا دئ.

حقیقي مرداري هغه ناولي او مردار مواد دي چي پر مسلمان لازمه ده چي له هغوی څخه ځان پاک وساتي.

حقیقي مرداري دوه ډوله ده:

یوه سخته مرداري ده: دا هغه مرداري ده چي مردار والی ئې په قطعي دلیل ثابت وي.

سخته مرداري په لاندي ډول ده:

۱. د رګو وینه، چي د ذبح پر مهال دباندي وزي.

۲. شراب.

۳. د مردار سوي حیوان لانبس او پوست.

۴. د هغه حیوان بولي چي غوښي ئې نه خوړل کیږي.

۵. د څیرونکو حیوانانو فضله مواد او ناړي.

۶. د سپي فضله مواد.

۷. د چرګي او بطي فضله مواد.

۸. هر هغه شی چي د هغه په وتلو سره د سړي اودس ماتیږي.

د سختي مرداری حکم

سخته مرداري د يوه درهم[۸] په اندازه معاف ده، که تر يوه درهم زياته سوه په اوبو يا بل مايع شي سره ئې پرېوولل واجب دي. د هغه په موجوديت کي لمونځ روا نه دئ.

سپکه مرداري هغه ده چي مردار والی ئې په قطعي توګه معلوم نه وي، ځکه داسي دليل موجود وي چي پر پاکوالي دلالت ولري.

سپکه مرداري لاندي ډولونه لري

۱. د آس بولي.
۲. د هغه حيوان بولي چي غوښي ئې خوړل کېږي لکه اوښ، غويي، پسه.
۳. د هغه مرغه فضله مواد چي غوښي ئې نه خوړل کېږي.

د سپکي مرداری حکم

سپکه مرداري تر هغه مهاله معاف ده چي زياته سوې نه وي، د زياتوالي له پاره د جامې يوه څلورمه تاکل سوې ده.

---

[۸] که د يوه درهم په اندازه مرداري موجوده وي لمونځ روا دئ، خو مکروه دئ. که ئې د لېري کولو وس ولري نو ليري ئې کړئ او بيا لمونځ وکړئ.

د بولو هغه ځاځکي معاف دي چې د ستني د سرو غوندي کوچني وي. که مردار کالي، یا مردار فرش د بیده په خولو لوند سي یا د لندو پښو په قدمو لانده سي که د مرداری اثر (نخښه) پر بدن معلومه سي بدن او قدم مردار دي، که نخښه ښکاره نه سي مردار نه دي.

که لنده جامه پر وچې مرداري مځکي وغوړول سي په دغه جامه سره مځکه لنده سي که پر جامه د مرداری نخښه نه وي جامه پاکه ده. که پاکه وچه جامه په لنده مرداره جامه کې وپېچل سوه مرداره جامه دومره لنده وه که کښېکښل سوې وای اوبه نه ځني وتلې پاکه وچه جامه پاکه ده.

که پر مرداریو باد راوالوتی، مرداري ئې پر لندو جامو وپاشل که د مرداری نخښه پر معلومه سي جامې ناپاکي دي، که نخښه معلومه نه وي پاکي دي.

مرداري په څو ډوله له منځه وړل کیږي؟

کومه مرداري چې په سترګو لیدل کیږي لکه وینه او غایطه مواد، پاکي ئې دا ده چې د دوی ذات لیري کړل سي. دا که په یو وار پرېښولو سره وي که په ډېرو وارو سره فرق نه کوي. که بوی او رنګ ئې پاته وي لیري کول ئې ستونزمن وي پروا نه لري.

کومه مرداري چې په سترګو نه لیدل کیږي لکه بولي کله چې درې واره ومینځل سي او هر وار دومره ونښتېځل سي چې ځاځکي نه کوي او هر وار پاکي اوبه وکارول سي شی پاک ګرځي.

حقیقي مرداري له بدن او کالیو څخه په اوبو او هر مایع (بهېدونکي) شي لکه سرکه او د ګلاب اوبه له منځه ځي. اودس په سرکه او د ګلاب په اوبو روا نه دئ.

موزې په پرېښولو پاکي ګرځي. همدا ډول موزه پر پاکه مځکه ومونښل سي

پاکېږي، دا هغه مهال که مرداری تن درلودی که وچه وي که لنده وي فرق نه لري حکم ئې یو دئ.

توره، چاړه، هینداره، ښیښه او غوړ لوښی په موښلو پاکېږي.

مځکه چې وچه سي د مرداری نخښه پر پاته نه سي پاکه ګرځي، تیمم باندې روا نه دئ خو لمونځ باندې روا دئ.

که د مرداری ذات تغیر وکړ، د مثال په ډول مالګه سوه پاکه ګرځي که مرداري وسوځل سي هم پاکه ګرځي.

که د انسان مني پر بدن یا کالیو ولوېدل وچ سول په موښلو پاکېږي که لانده وه هرومرو پرېښول غواړي.

د حیوان پوست په پخولو پاکېږي، پخول که حقیقي وي که حکمي وي فرق نه کوي.

د سرکوزي پوست په هیڅ حالت نه پاکېږي.

د انسان پوست په پخولو پاکېږي خو استعمال ئې روا نه دئ. ځکه د انساني کرامت سره تېکر لري.

د هغه حیوان پوست چې غوښي ئې نه خوړل کېږي په شرعي ذبح کولو سره پاک ګرځي.

په هر شي کي چې وینه ځای ونه لري لکه ورېښتان، ښکه، ښکرونه، هډوکي او نور د حیوان په مړینه مردار نه ګرځي.

دا هغه مهال که پر دوی غوړ نه وه که غوړ باندې وي بیا مردار دي، د مردار سوي حیوان پلې مرداري دي.

د مشکو له پاره د پوستکي کڅوړه د مشکو غوندې پاکه ده، د مشکو خوړل روا دي.

د اودس کولو حکم

الله ﷻ ويلي دي: يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ إِذَا قُمْتُمْ إِلَى ٱلصَّلَوٰةِ فَٱغْسِلُواْ وُجُوهَكُمْ وَأَيْدِيَكُمْ إِلَى ٱلْمَرَافِقِ وَٱمْسَحُواْ بِرُءُوسِكُمْ وَأَرْجُلَكُمْ إِلَى ٱلْكَعْبَيْنِ... [المائده: ٦]

اې مؤمنانو! کله چې لمانځه ته ولاړ سئ خپل مخونه پرې مينځئ، لاسونه تر څنګلو پرېولئ، پر خپلو سرو مسح وکړئ، پښې تر بجلکو پرېولئ.

رسول ﷺ ويلي دي: لا يقبَلُ صَلاةَ احَدِكُم اذا احدثَ حَتي يَتَوضا.

"ستاسي د يوه لمونځ الله ﷻ تر هغه مهاله نه قبلوي چې دی بې اودسه وي تر څو اودس ئې تازه کړی نه وي".

په شريعت کي اودس دا دئ چې سړی ځان داسي پاک کړي چې د مخ، لاسونو او پښو پرېوللل پکښې وي د سر مسح پکښې وي، بې له اودسه لمونځ روا نه دئ.

قران ته بې اودسه لاس ورورړل روا نه دي. څوک چې دوامداره[1] اودس ولري د ثواب حقداره دئ، په آخرت کي د لوړو درجو وړ دئ.

د اودس رکنونه

د اودس رکنونه چې د اوداسه فرضونه دي څلور دي:

۱. يو وار مخ پرېوللل. مخ په اوږدو د تندي له لوړي برخي څخه د زنې تر لاندي برخي پوري دئ. په بره له يوه غوږه تر بله غوږه پوري دئ.

۲. د څنګلو سره د لاسونو پرېوللل يو وار.

---

[1] يعني چې اودس ئې مات سي ژر بيا اودس وکړي.

۳. د سر یوه څلورمه مسح کول.
۴. د بجلکو سره پښې پرپوللل یو وار.

د اودس د سهي کېدلو شرطونه

اودس یوازې هغه مهال سهي کېږي چې درې شرطونه موجود سي:

۱. تولو هغو غړو ته به اوبه رسول کېږي چې پرپوللل ئې فرض دي.
۲. داسي شی به موجود نه وي چې د اوبو د رسېدو مخنیوی کوي، لکه شمع، موم خیشته اوړه (د نوکانو رنګ).
۳. داسي شی به موجود نه وي چې د اودس کولو پر مهال اودس بیرته له منځه یوسي، که موجود وي اودس نه سهي کېږي.

د اوداسه دواجب کېدو شرطونه

اودس هغه مهال واجبېږي چې لاندې شرطونه موجود وي:

۱. **غټ والی:** پر کوچني اودس واجب نه دئ.
۲. **عقل:** پر لېوني اودس واجب نه دئ.
۳. **اسلام:** پر کافر اودس واجب نه دئ.
۴. پر دومره اوبو واک درلودل چې د تولو فرضي غړو له پاره کفایت وکړي. که د اوبو پر استعمال قدرت ونه لري اودس باندې واجب نه دئ، که پر دومره اوبو واک ولري چې د اودس له پاره کفایت نه کوي هم اودس واجب نه دئ.
۵. کوچنی بې اودسي به موجوده وي، که څوک اودس ولري اودس باندې نسته.

٦. له ناوليتوب (جنابت) څخه به پاک وي، ځکه د ناولي له پاره چې غسل باندې فرض وي يواري اودس کفايت نه کوي.

۷. وخت به تنګ وي، که پراخ وخت موجود وي، سمدلاسه اودس فرض نه دئ.

هغه احکام چې په اودس پورې اړه لري

که ږيره ګڼه وي د سرپېرنې برخې پرېوللل واجب دي، که ږيره ګڼه نه وي بيا پوستکي ته اوبه رسول واجب دي. د ږيرې د ځړېدلو ورېښتانو پرېوللل فرض نه دي، مسح کول ئې هم واجب نه دي.

که په نوکانو کې داسې شی بند وي چې اوبه د پوستکي څخه راګرځوي لکه موم او خيشته اوړه د هغه ليرې کول واجب دي، لاندې برخې ته اوبه رسول واجب دي، که نوکان دومره اوږده سي چې د ګوتو سرونه پټ کړي پرې کول ئې واجب دي، تر څو اوبه پوستکي ته ورسېږي. د نوکانو خيره او د کيکو ګندګي د اوبو مخ نه نيسي.

که ګوتمې په ګوته وي تنګه وي د اودس کولو پر مهال ئې ښورول واجب دي.

که د پښو د چاکونو پرېولو سړې ته تاوان کاوه کفايت کوي چې اوبه سرپېره پر تېرې کړل سي.

که يوه سړې پر سر مسح وکړه وروسته ئې سر وخراوه مسح بيرته راګرځول نه غواړي. که سړې اودس وکړ وروسته ئې نوکان پرې کړه، يا ئې برېتونه لنډ کړه، د دغو ځايونو دوهم ځلي پرېوللل واجب نه دي.

د اوداسه سنتونه

لاندي کارونه په اودس کي سنت دي باید پام ورته وسي، تر څو اودس په بشپړه بڼه تر سره سي:

۱. تر پیل مخکي به د اوداسه نیت کوي.
۲. بسم الله الرحمن الرحیم به وایي.
۳. داوړه لاسونه دي تر لومړي بنده پوري پرېولي.
۴. مسواک به وهي، که مسواک موجود نه وي ګوته به استعمالوي.
۵. خوله به پرېولي.
۶. پزه به پرېولي.
۷. که ئې روژه نه وي د خولې او پزې په مینځلو کي به مبالغه (ډېر کوښښ) کوي.
۸. هر اندام به درې واړه پرېولي.
۹. یو وار دي ټول سر مسح کړي.
۱۰. د غوږونو پر دباندي او دننه برخو دي مسح وکړي.
۱۱. ږیره دي له لاندي خوا څخه خلال کړي، ګوتي دي پکښې تېرې کړي.
۱۲. د ګوتو په منځنو کي دي ګوتي تېرې کړي.
۱۳. د پرېولو پر مهال دي خپل اندامونه وموږي.
۱۴. دوهم اندام به د لومړي اندام تر وچید و مخکي پرېولي.
۱۵. د اندامو په پرېولو کي به ترتیب مراعاتوي. لومړی مخ، بیا لاسونه بیا پر سر مسح کول وروسته به پښې پرېولي.
۱۶. راسته لاس دي تر چپه لاس، راسته پښه دي تر چپې پښې مخکي پرېولي.
۱۷. د سر مسح دي د سر له لومړۍ برخې څخه پیل کړي.

۱۸. پر غاړه دي مسح وکړي، پر غوتو (کرنکه) دي مسح نه کوي، ځکه پر غوتو مسح کول بدعت دئ.

د اوداسه ادبونه[۱۰]

په اوداسه کي لاندي کارونه مستحب دي:

۱. د اودس کولو له پاره دي پر لوړ ځای کښېني تر څو د مستعملو اوبو څاڅکي پرې ونه پاشل سي.
۲. قبلې ته مخامخ دي کښېني.
۳. په اودس کولو کي دي له بل چا څخه مرسته نه غواړي.
۴. عادي خبري دي نه کوي (دعاوي دي کوي).
۵. د اودس کولو پر مهال دي هغه دعاوي کوي چې له پيغمبر ﷺ څخه نقل سوي دي.
٦. د زړه نيت او د خولې ويل به سره يو ځای وي.
۷. د هر انداز د پرېولو پر مهال به بسم الله الرحمن الرحيم وايي.
۸. کله چې د غوږونو مسح کوي لنډې ګوتي دي د غوږونو په دننه برخه کي دننه کړي.
۹. که ګوتمۍ پراخه وي ودې ښوروي، که تنګه وي ښورول ئې لازم دي.
۱۰. د پزي او غوږونو له پاره دي په راسته لاس اوبه پورته کوي.
۱۱. پزه دي په چپه لاس تکوهي.

---

[۱۰] ادبونه، مستحبات او فضائل داسي لفظونه دي چې معنا ګاني ئې دومره د هر فرق نه لري، د ادابو او سنتو تر منځ فرق دا دئ: سنت هغه دي چې رسول الله دوامداره کړي وي، خو يو يا دوه واره ئې پرايښي وي، نو مسلمان ته ئې په کولو ثواب ورکول کېږي پر پرېښولو ئې ملامتيا سته. اداب هغه دي چې پر کولو ئې ثواب سته او پر نه کولو ئې ملامتيا نسته.

۱۲. که شرعي عذر ونه لري د وخت تر مخه دي اودس کوي.

۱۳. کله چې له اودس څخه فارغ سي ولاړ دي سي قبلې ته مخامخ دي ودریږي، لاندي کلمه دي ووایي:

[اَشهَدُاَنْ لاَّ اِلَهَ اِلاَّالله وَحْدَهُ لاشَرِیکَ لَهُ واَشهَدُ اَنَّ مُحَمَّداًعَبْدُه وَرَسُولُه اللهُمَ اجعَلنِی مِنَ التَوَابِینَ وَاجعَلنِی مِنَ المُتَطَهِرِینَ].

ترجمه: زه شاهدي اداء کوم چې دالله څخه پرته هیڅ معبود نسته، الله جل جلاله تنها دئ. ده لره شریک نسته او زه شاهدي اداکوم چې محمد (صلی الله علیه وسلم) دده بنده او رسول دئ. راضي یم په دې چې الله جل جلاله مي رب دئ، محمد (صلی الله علیه وسلم) مي نبی او اسلام مي دین دئ. یاالله! ما د ډېرو توبه کوونکو او د ډېر پاک او صفا خلګو څخه وګرځوي.

د اوداسه مکروهات

په اوداسه کې لاندي کارونه مکروه دي:

۱. په اوداسه کې اوبه ډېري کارول.

۲. په اوداسه کې ډېري کمي اوبه کارول.

۳. اوبه په زوره پر مخ وهل.

۴. عادي خبري کول.

۵. د بل چا څخه مرسته غوښتل. که عذر ولري بیا مرسته غوښتل پروا نه لري.

٦. پر سر دري واره مسح کول او د هر وار له پاره نوي اوبه اخیستل.

د اوداسه ډولونه

اودس درې ډوله دئ:

۱. فرضي اودس
۲. واجب اودس
۳. مستحب اودس

اودس څه مهال فرضیږي؟

پر بې اودسه سړي دلاندي شیانو له امله اودس فرضیږي:

۱. د فرضي او نفلي لمونځو له پاره.
۲. د جنازې د لمانځه له پاره.
۳. د تلاوت د سجدې له پاره.
۴. د قرآن شریف د را اخیستلو او لاس ور وړلو له پاره، که پر کاغذ، درهم، او دې وال باندي ایات لیکل سوی وي د لاس ور وړلو له پاره اودس فرض دئ.

اودس څه مهال واجبیږي؟

د کعبې د طواف له پاره اودس واجب دئ.

اودس څه مهال مستحب دئ؟

دلاندي کارونو له پاره اودس مستحب دئ:

۱. د خوب کولو له پاره.

۲. کله چي له خوب څخه راویښ سي.

۳. د دوامداره اودس لرلو له پاره.

۴. پر اودس سربیره بل اودس د ثواب ګټلو په نیت[۱۱].

۵. تر غیبت، چوغلګرۍ او درواغو ویلو وروسته اودس کول، تر ګناه کولو وروسته هم اودس مستحب دئ.

۶. د بد شعر تر ویلو وروسته.

۷. له لمانځه څخه دباندي تر په زوره (قهقهه) خندا کولو وروسته[۱۲].

۸. مړي ته د غسل ورکولو له پاره.

۹. د مړي د وړلو له پاره.

۱۰. د لمانځه د هر وخت له پاره.

۱۱. د جنابت (ناولیتوب) تر غسل مخکي اودس.

۱۲. جُنُب (ناولی سړی) چي د خوراک، چښاک او خوب اراده ولري.

۱۳. د غوسې پر مهال.

۱۴. د قرآن له پاڼو څخه د قرآنکریم لوستني له پاره.

۱۵. د حدیثو د ویلو او روایت کولو له پاره.

۱۶. د شرعي علومو د لوستلو له پاره.

---

(۱۱) پر اودس سربیره بل اودس هغه مهال مستحب دئ چې په لومړي اودس عبادت سوی وي، که نه وي سوی په دې صورت کي دوهم اودس اسراف دئ.

(۱۲) په زوره خندا که د لمانځه په حریان کي وي اودس ماتوي.

١٧. د اذان کولو له پاره.

١٨. د اقامت کولو له پاره.

١٩. د خطبې لوستني له پاره.

٢٠. د رسول ﷺ د زیارت کولو له پاره.

٢١. د عرفات له پاره.

٢٢. د صفا او مروا د تګ کولو لپاره.

اودس ماتوونکي شیان

په لاندې شیانو اودس ماتېږي:

١. کله چې د شا او مخ له شرم ځایونو څخه یو شی ووزي، لکه بولي، غائطه مواد، باد او نور.

٢. کله چې له بدن څخه وینه او نَو ووزي پاک ځای ته وبهېږي.

٣. کله چې له خولې څخه وینه ووزي پر ناړو زیاته وي یا ورسره برابره وي.

٤. کله چې خواړه، اوبه، وینه، او ژړپه ډکه خوله قی کړي[١٣].

٥. کله چې بیده سي او شاتنی عورت ئې پر مځکه قرار ونه لري. یا تر ویښېدو مخکې شاتنی عورت له مځکې څخه پورته سي.

٦. کله چې بې سده سي.

٧. کله چې لېونی سي.

٨. کله چې نشه سي.

٩. کله چې بالغ سړی په ویښه په هغه لمانځه کې په زوره وخاندي چې رکوع او

---

[١٣] که خوله دومره ډکه سي چې په تکلیف راتولېږي ډکه ګنل کېږي.

سجده ولري. که کوچنی او بیده په لمانځه کي په زوره وخاندي اودس نه ماتیږي، همدا ډول د جنازې په لمانځه او د تلاوت په سجده کي په زوره خندل اودس نه ماتوي.

هغه شیان چي اودس نه ماتوي

لاندي شیان اودس ماتوونکو شیانو ته ورته دي خو اودس نه ماتوي:

۱. کله چي وینه ښکاره سي ونه بهیږي.
۲. کله چي له بدن څخه غوښه ولوڅیږي وینه ورسره نه وي.
۳. کله چي له تپ او غوږ څخه چینجی ووزي.
۴. کله چي قی په ډکه خوله نه وي.
۵. کله چي بلغم قی کړي لږ او ډیر یو حکم لري.
۶. کله چي لمونځ کوونکی په لمانځه کي بیده سي فرق نه کوي که په ولاړه بیده سي که په ناسته، یا په رکوع او سجده کي حکم ئې یو دئ. دا هغه مهال که د لمانځه پر سنت طریقه وي.
۷. کله چي اودس لرونکی سړی بیده سي، شاتنی عورت ئې پر مځکه وي.
۸. کله چي خپل لاس تناسلي آلې ته ور وړي.
۹. کله چي ښځي ته لاس ور وړي.
۱۰. کله چي بیده سړی کوږ سي.

د لمبيدو فرضونه

د لمبيدو فرضونه دري دي:

۱. خوله پرېښودل.

۲. پزه پرېښودل.

۳. ټول بدن داسي پرېښودل چي هيڅ ځای وچ پاته نه سي.

د لمبيدلو سنتونه

لاندي کارونه په لمبيدلو کي سنت دي، بايد پام ورته وسي تر څو غسل په بنه توګه تر سره سي:

۱. د غسل تر پيلېدلو مخکي بِسم الله ويل.

۲. داسي نيت کول چي د پاکېدلو له پاره لمبيږم.

۳. دواړه لاسونه تر کوچنيو بندو پورې پرېښودل لکه د غسي چي په اُوداسه کي هم کېدل.

۴. تر لمبيدلو مخکي دي هغه مرداري ليري کړي چي د ده پر بدن يا جامه موجوده وي.

۵. تر لمبيدلو مخکي دي اودس وکړي خو د پښو پرېښودل دي وځنډوي دا هغه مهال که دی په کښته ځای کي وو اوبه پکښې جمع کېدلې.

٦. پر ټول بدن دي دري واره اوبه واچوي.

۷. لومړی دي پر سر اوبه واچوي بيا دي پر راسته اوږه بيا دي پر چپه اوږه اوبه واچوي.

۸. بدن دي وموږي.

۹. بدن دي پرله پسې پرېولي تر څو بدني اندامونه يو تر بل مخکې وچ نه سي. که سړی روانو اوبو ته ولوېدی هلته يو ګړی پکښې پاته سو ځان ئې ومونښی، غسل ئې بشپړ دئ. که سړی حوض ته ولوېږي همداسي ده.

د لمبېدو ډولونه

لمبېدل دري ډوله دي:

۱. فرضي لمبېدل
۲. سنت لمبېدل
۳. مستحب لمبېدل

لمبېدل څه مهال فرضېږي؟

دلاندي شيانو د يوه په موجوديت سره غسل فرضېږي:

۱. کله چې سړی جُنُب (ناولی) سي.
۲. کله چې ښځه له حيض څخه پاکه سي.
۳. کله چې ښځه له نفاس څخه پاکه سي.
۴. پرژوندیو د مړي غسل فرض دئ.

څه مهال غسل سنت دئ؟

غسل په لاندي صورتو کې سنت دئ:

۱. د جمعې د لمانځه له پاره.

۲. د دوو اخترو له پاره.

۳. د احرام له پاره.

۴. تر زوال وروسته په عرفات کي د حاجي له پاره.

غسل څه مهال مستحب دئ؟

په لاندي صورتو کي غسل مستحب دئ:

۱. د برات د پنځلسمي شپې په نيمي کي.

۲. د شبقدر په شپه.

۳. کله چي لمر او سپوږمۍ ترنځه ونيسي (تور سي).

۴. د استسقاء د لمانځه له پاره.

۵. د بېري پر مهال.

٦. د تاريکۍ پر مهال.

۷. د سخت باد پر مهال.

۸. کله چي نوي کالي اغوندي.

۹. څوک چي له ګناه څخه توبه ګاره سي.

۱۰. څوک چي له سفر څخه راسي.

۱۱. څوک چي مدينې منورې ته ننوزي.

۱۲. څوک چي مکې مکرمې ته ننوزي.

۱۳. د لوی اختر په ورځ چي پر مزدلفه درېږي.

۱۴. د طواف زيارت له پاره.

۱۵. چا چي مړي ته غسل ورکړی وي.

۱٦. چي وينه وکاږي (حجامت وکړي).

۱۷. څوک چې له لېونتوب څخه پر سد سي. که څوک له بېهوښۍ (کوما) او نشې څخه پر سد سي هم غسل ورته مستحب دئ.

۱۸. څوک چې مسلمان سي او جنُب نه وي، که جنُب وي غسل باندي فرض دئ.

د تیمم وهلو مشروعیت

الله ﷻ ویلي دي: ﴿وَإِن كُنتُم مَّرْضَىٰٓ أَوْ عَلَىٰ سَفَرٍ أَوْ جَآءَ أَحَدٌ مِّنكُم مِّنَ ٱلْغَآئِطِ أَوْ لَـٰمَسْتُمُ ٱلنِّسَآءَ فَلَمْ تَجِدُوا۟ مَآءً فَتَيَمَّمُوا۟ صَعِيدًا طَيِّبًا فَٱمْسَحُوا۟ بِوُجُوهِكُمْ وَأَيْدِيكُمْ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ عَفُوًّا غَفُورًا ﴿٤٣﴾﴾ [النساء: ۴۳].

که تاسي ناروغان واست یا مسافر واست یا په تاسي کي یو څوک له صحرا ګښت څخه راسي، یا د بنځو سره جنسي نژدېوالی وکړي او به پیدا نه کړي نو په پاکه خاوره تیمم ووهئ، نو خپل مخونه او لاسونه مسحه کړئ، بېشکه الله بخښوونکی او مهربان دئ.

رسول ﷺ ویلي دي:

فُضِلنَا عَلَي النَاسِ بِثَلاثٍ جُعِلَت صُفُوفُنَا كَصَفُوفِ المَلائكَةِ وَ جُعِلَت لَنَا الارضُ كُلُهَا مَسجِداً وَ جُعِلَت تُربَتُهَا لَنَا طَهُوراً اِذَا لَم نَجِد المَاءَ.

"موږ تر نورو خلکو په درو شیانو نازول سوي یو، زموږ صفونه د ملائکو د صفو غوندي ګرځول سوي دي، زموږ له پاره ټوله مځکه د لمونځ کولو وړ ګرځېدلې ده، کله چې موږ اوبه پیدا نه کړو د مځکي خاوره زموږ له پاره پاک کوونکې ګرځېدلې ده".

تیمم له دې وجي شرعي سوی دئ چې ځینې وختونه انسان د اوبو د کارولو

واک ونه لري ځکه اوبه موجودي نه وي يا سړی ناروغ وي. نو د اوداسه پر ځای تیمم ووهي. تر څو له هغو عباداتو څخه بې برخي نه سي چې بې له اودسه او تیممه روا نه دي لکه لمونځ او نور چې ډېر اهمیت لري. تیمم په لغت کي قصد ته ویل کېږي او په شریعت کي تیمم هغه خاورینه پاکي ده چې د مخ او لاسونو مسح په ځان کي لري د مسح پر مهال به څنګلي هم مسح کوي، د پاکۍ نیت ضروري دئ.

د تیمم د سهي کېدو شرطونه

تیمم هغه مهال سهي کېږي چې لاندي اته شرطونه موجود وي:

۱. نیت کول، بې له نیته تیمم روا نه دئ. د هغه تیمم له پاره چې لمونځ په روا کېږي په لاندي درو شیانو کي یو شی ضروري دئ:

لومړی: د بې اودسۍ څخه د پاک کېدلو نیت، په نیت کي د بې اودسۍ تعین اړین نه دئ.

دوهم: د لمونځ د روا کېدلو نیت.

دریم: د هغه مقصودي عبادت نیت کول چې بې له پاکۍ روا نه وي، لکه لمونځ او د تلاوت سجده. که څوک د قرآن د لمس کولو او را اخیستلو په نیت تیمم ووهي په دغه تیمم لمونځ روا نه دئ. ځکه د قرآن را اخیستل او لاس ورورل مقصودي عبادت نه دئ. همدا ډول که د اذان کولو په نیت تیمم ووهل سي په دغه تیمم لمونځ روا نه دئ. ځکه اذان او اقامت مقصودي عبادتونه نه دي. که څوک د قرآن د لوستني په نیت تیمم ووهي په دغه تیمم لمونځ روا نه دئ ځکه د قرآن لوستل که څه هم مقصودي عبادت دئ خو بې له اودسه روا دئ.

شرط دادئ چي لاندي عذرونه به موجود وي:

لومړی: اوبه به یو میل یا زیات لیري وي.

دوهم: د ده به غالب ګومان وي یا به پوه ډاکتر ورته ویلي وي چي د اوبو استعمال تا ته تاوان کوي، ناروغه کیږي یا دي ناروغي زیاتیږي، یا دي رغیدنه ځنډیږي.

دریم: د ده غالب ګومان به وي که سړي اوبه وکاروي مړ به سي.

څلورم: که تږی سړی بیړیدی که په اوبو اودس تازه کړم زه یا زما ملګری به له تندي مړه سي.

پنځم: د اوبو د راکښلو له پاره سلواغه او رسی موجوده نه وي.

شپږم: د ده او اوبو په منځ کي دښمن یا وحشي حیوان موجود وي.

اووم: د ده به غالب ګومان وي که زه په اودس کولو اخته سم د اختر یا جنازې لمونځ به راځخه تیر سي. که دا بیړه ورسره وي چي که زه په اودس کولو اخته سم د لمانځه وخت به تیر سي، یا به د جمعې لمونځ تیر سي، تیمم نه روا کیږي. بلکي اودس دي وکړي، وروسته ځي د لمانځه قضا راوګرځوي یا دي د جمعې د لمانځه په عوض کي د ماپښین لمونځ وکړي.

۲. شرط دا دئ چي تیمم به د مځکي له جنس څخه په پاک شي سره وهل سوی وي، لکه خاوره، ډبره، ریګ، تیمم پر لرګي روا نه دئ په سپینو او سرو زرو روا نه دئ.

۳. شرط دا دئ: چي ټوله مخ، دواړه لاسونه د څنګلو سره به مسح کوي.

۴. شرط دا دئ چي د مسح له پاره به پوره ورغوی یا د ورغوو ډېره برخه کاروي، که د دوو ګوتو په سرو مخ او لاسونه مسح کړي تیمم روا نه دئ.

۵. شرط دا دئ: چي مسحه به کوي په دوه واره وهلو سره او د ورغوي لاندي خواوي به پر مځکه وهي. که دواړه وهل (یو ځل مخ بیا لاسونه) له یوه ځایه

څخه وي پروا نه لري. که د سړي پر بدن خاوره ولوپږي دی هغه د تیمم په نیت پر مخ او لاسونو مسح کړي تیمم سهي دئ.

۶. شرط دا دئ چي: پر بدن به داسي شی نه وي چي د مسح مخنیوی وکړي لکه موم، وازګه، روغني رنګ او نور. که موجود وي واجب ده چي تر تیمم کولو مخکي به دغه شی لیري کوي که ئې نه کړي تیمم روا نه دئ.

۷. شرط دا دئ چي: حیض، نفاس او په سملاسي توګه د بې اودسه کېدلو حالت به نه وي. که د حیض، نفاس او په سملاسي توګه د بې اودسه کېدلو حالت وي تیمم سهي نه دئ.

د تیمم رکنونه (داخلي فرضونه)

د تیمم یوازي دوه فرضونه دي:

۱. د ټول مخ مسح کول.

۲. د څنګلو سره د دواړو لاسونو مسح کول.

د تیمم سنتونه

لاندي کارونه په تیمم کي سنت دي:

۱. په پیل کي به بسم الله الرحمن الرحیم وایي.

۲. ترتیب به مراعاتوي، لومړی مخ، بیا راسته لاس وروسته چپه لاس به مسح کوي.

۳. د مخ او لاسونو تر منځ به ځان په بل کار نه اخته کوي (دواړه به پرله پسې متصل مسح کوي).

۴. د لاسونو مخ او شا دواړه به پر خاورو وهي.
۵. کله چې لاسونه له خاورو راپورته کړي ودې څنډي.
٦. کله چې لاسونه پر خاورو ایږدي ګوتي دي وغوړوي.

د تیمم کولو ډول

څوک چې غواړي تیمم ووهي له مړوندو څخه دي لستونې پورته کړي بیا دي بسم الله الرحمن الرحیم ووایي.

د لمانځه د روا کېدو نیت دي وکړي. د ورغوو مخونه دي پر پاکوخاورو کښېږدي. د ګوتو تر منځ دي فاصله راولي، بیا دي پر خاورو د لاسونو مخ او شا دواړه کښېږدي، بیا دې پورته کړي، لاسونه دي وڅنډي، بیا دې پر مخ تېر کړي.

بیا دي د لومړي وار غوندي لاسونه پر خاوره کښېږدي بیا دي په چپه ورغوي راسته لاس وروسته دي په راسته ورغوي چپه لاس مسح کړي، څنګلي دي ورسره مسح کړي.

تیمم بشپړ سو، خپل فرضي او نفلي لمونځ دي دوٴمره وکړي چې دی ئې غواړي.

د تیمم ماتوونکي

۱. هر شی چې اودس ماتوي تیمم هم ماتوي.
۲. که د اوبو د استعمال قدرت پیدا کړئ هغه عذر له منځه ځي چې د هغه له امله ده ته تیمم روا سوی وو، لکه د اوبو نه موجودیت، له دښمن څخه ویره او داسي نور تیمم ماتېږي.

هغه څه چې په تیمم پورې اړه لري

څوک چې د جنازې د لمانځه، د تلاوت د سجدې له پاره تیمم ووهي روا ده چې په دغه تیمم سره نور لمونځونه هم وکړي، خو د چې مسجد ته د ننوتلو له پاره تیمم ووهي په دغه تیمم سره لمونځ کولای نه سي.

څوک چې د قبرونو د زیارت له پاره یا د مړي د ښخولو له پاره تیمم ووهي په دغه تیمم سره نور لمونځونه کولای نه سي.

که څوک امید ولري چې د وخت په آخر کې اوبه پیدا کولای سم ده ته مستحبه ده چې لمونځ وروستي وخت ته وځنډوي، که چا وعده ورسره کړې وه چې زه اوبه درکوم نو پر ده واجب ده چې تیمم وځنډوي.

که د چا سره لږ اوبه وي دی اړ وي چې اوړه خیشته کړي په موجوده اوبو دي اوړه خیشته (لانده) کړي د لمانځه له پاره دي تیمم ووهي.

که د چا سره لږ اوبه وي دی اړ وي چې دغه اوبه د اشپزې له پاره وکاروي، اشپزي دي پرېږدي د لمانځه له پاره دي اودس وکړي.

پر سړي واجبه ده چې له خپل ملګري څخه د اوبو غوښتنه وکړي. دا هغه مهال که دوی په داسي ځای کې وه چې پر اوبو بخیلي نه کېدله، که په داسي ځای کې وه چې پر اوبو بخیلي کېدل بیا د اوبو غوښتنه واجبه نه ده.

که څوک عذر ونه لري روا ده چې تر وخت مخکې تیمم ووهي، که د چا لاسونه پرې وه، پښې ئې پرې وې مخ ئې تپي وو، لمونځ دي بې اودسه کوي.

که د انډامو ډېره برخه یا نیمی تپي وي تیمم دي ووهي.

که ډېره برخه ئې روغه وي اودس دي کوي، پر تپونو دي مسح کوي.

پر موزو مسح کول

الله ﷻ ويلي دي: يُرِيدُ ٱللَّهُ بِكُمُ ٱلْيُسْرَ وَلَا يُرِيدُ بِكُمُ ٱلْعُسْرَ [البقره: ۱۸۵]

الله غواړي چې پر تاسي اساني راولي، الله نه غواړي چې پر تاسي سختي راولي.

رسول ﷺ ويلي دي: اَلمَسحُ عَلَيَ الخُفَينِ لِمُسافِرِ ثَلاَثَةُ اَيَامٍ وَ لَيَالِيهَا و لِلمُقِيمِ يَومُ وَ لَيلَةُ .

"مسافر دي پر موزو درې ورځې او شپې مقيم دي يوه ورځ او يوه شپه مسح کوي".

خلکو ته د اسانۍ په موخه سپېڅلي شريعت روا کړې ده چې د پښو د پرېولو په عوض کې پر موزو مسح وکړي.

د مسح د روايښت شرطونه

لاندې شيان د مسح د روا کېدو شرطونه دي:

۱. موزې به په پاکۍ په پښو سوي وي. که سړي پښې پرېولي وي موزې ئې په پښو کړې وروسته ئې اودس بشپړ کړ، په وروستيو اودسو کې مسح ورته روا ده. دا هغه مهال که ئې تر بې اودسۍ مخکې اودس بشپړ کړی وو.

۲. موزې به داسې جوړې وي چې بجلکې پټې کړي.

۳. دواړې موزې به دومره څيرې نه وي چې د کوچنۍ ګوتې تر بنکاره سي.

۴. موزې به بې له ترلو پرپښو ټینګېږي.
۵. موزې به داسې وي چې او به به نه پریږدي چې قدمو ته ورسېږي.
٦. په موزو کې به تګ کېدلای سي.

د مسح فرضونه او سنتونه

د لاس د دریو کوچنیو ګوتو په اندازه مسح کول فرض ده، د هرې پښې مخ به مسح کوي. سنت ده چې د ګوتو تر منځ فاصله راولي بیا ئې د پښې د ګوتو له سرونو څخه تر پنډیو پورې کش کړي.

پر موزو د مسح کولو موده

د مقیم له پاره د مسح موده یوه ورځ یوه شپه ده.
د مسافر له پاره درې ورځې درې شپې دي.
د مسح موده د بې اودسه کېدلو له وخت څخه پیلېږي.
د موزو د په پښه کولو له وخت څخه نه پیلېږي.
که مقیم سړی مسح پیل کړه موده پوره سوې نه وه مسافر سو. د مسافر موده دي پوره کړي. که مسافر سړی مقیم سو یوه ورځ او یوه شپه ئې مسحه کړې وه نو د مسحې وخت ئې پوره دئ.
که مسافر تر یوې ورځې او شپې لږ وخت مسح کړې وه اوس مقیم سو، یوه ورځ او شپه دي پوره کړي (د مسح موده پای ته رسېږي).

د موزې د مسح ماتوونکي شیان

۱. هر شی چې اودس ماتوي مسح هم ماتوي.
۲. د موزې په څټلو سره مسح ماتیږي.
۳. که قدم د موزې لومړي برخې (پنډۍ) ته وخېژي مسح ماتیږي.
۴. چې موده پوره سي مسح ماتیږي.
۵. که په موزه کې دننه اوبه د پښې ډېرې برخې ته ورسیږي مسح ماتیږي، د سر د مسح پر ځای پر لنګوټه، رخچیني مسح روا نه ده، پر روی بند چې پر مخ اچول سوی توکر دئ مسح روا نه ده. د لاسونو د پرېښولو په عوض کې پر دسکلو مسح روا نه ده.

پر پټې او تړل سوي ځای مسح کول

الله ﷻ ویلي دي: هُوَ ٱجْتَبَىٰكُمْ وَمَا جَعَلَ عَلَيْكُمْ فِى ٱلدِّينِ مِنْ حَرَجٍ [الحج: ۸۷]

الله تاسي غوره کړي یاست، پر تاسي ئې ستاسي په دین کې سختي راوستې نه ده.

کله چې یو اندام زخمي سي وتړل سي، سړي وس نه درلودی چې زخمي ځای پرېښولي، د مسح کولو وس ئې هم نه درلودی، د رغېدو تر وخته دي سربېرنه پټې مسح کوي. شرط نه دئ چې پټې به په اوداسه او پاکې تړل سوې وي.

که یو اندام مات سي بیا وتړل سي همداسي حکم لري، روا ده چې پر مات سوي پښې مسح وکړي روغه پښه پرېښولي، که پټې د تپ تر رغېدو مخکې خلاصه سوه

مسح له منځه نه ځي، روا ده چې نوې پټۍ باندې وتړې مسح د سره را ونه کړځوي.

بنه دا ده چې د پټۍ تر نوې کولو مخکې مسح وکړې، که د سړې ستړکو ته شی ولوېدی پوه ډاکټر ورته وویل ستړکې مه پرېوله، ده ته روا ده چې پر ستړکو مسح وکړې، د سر، موزو او پټۍ د مسح له پاره نیت شرط نه دئ یوازې د تیمم له پاره نیت شرط دئ.

د لمانځه کتاب

الله ﷻ ويلي دي: حَٰفِظُواْ عَلَى ٱلصَّلَوَٰتِ وَٱلصَّلَوٰةِ ٱلۡوُسۡطَىٰ وَقُومُواْ لِلَّهِ قَٰنِتِينَ ﴿٢٣٨﴾ [البقره: ۲۳۸]

پر لمونځو تينګ اوسئ پر منځني لمونځ (تينګ اوسئ) د الله له پاره عاجزه ودريږي.

رسول ﷺ ويلي دي: ارايتم لو ان نهرا بباب احدكم يغتسل فيه كل يوم خمسا هل يبقي من درنه شيي قالو لا يبقي من درنه شيى قال فذلک مثل صلوت الخمس يمحو الله بهن الخطايا[14].

تاسي ما ته وواياست که ستاسي د دروازې سره ويااله وي تاسي هره ورځ پنځه واره پکښي لمبږئ، آيا خيره به پاته سي؟

اصحابو وويل: خيره به هيڅ پاته نه سي.

رسول ﷺ وويل: لمونځونه همداسي دي. الله ﷻ په لمونځو سره ګناه له منځه وړي.

لمونځ لوی عبادت دئ ځکه بنده د خپل رب سره پيوند سي، لمونځ د الله ﷻ د بې شمېره نعمتو شکر دئ. لمونځ ته په عربي کي صلوٰة وايي. صلوٰة په لغت کي دعا ته ويل کېږي په شريعت کي لمونځ د هغه مخصوصو افعالو، ويناوو،

---

[14] رواه البخاري ومسلم عن ابي هريره.

تکبیرونو نوم دئ چې په تکبیر سره شروع کېږي او په سلام پای ته رسېږي.

د لمانځه ډولونه

لمونځ دوه ډوله دئ:

یو هغه لمونځ دئ چې رکوع او سجده ولري.

بل هغه لمونځ دئ چې رکوع او سجده پکښې نه وي. دا د جنازې لمونځ دئ.

هغه لمونځ چې رکوع او سجده ولري درې ډوله لري:

۱. فرضي لمونځ، داهره ورځ د پنځه وختو لمونځ دئ.

۲. واجب لمونځ، دا لمونځ وتر، د دوو اخترونو لمونځونه او د هغه نفلي لمونځو قضا ده چې تر شروع کېدلو وروسته فاسد سوي وي، تر طواف وروسته دوه رکعتونه هم واجب دي.

۳. نفلي لمونځ، دا ډول لمونځ هغه لمونځ دئ چې نه فرضي وي نه واجب وي.

د لمانځه د سهي کېدو شرطونه

لمونځ یوازې هغه مهال فرضېږي چې په سړي کې درې شرطونه جمع سي:

۱. اسلام، پر کافر لمونځ نسته.

۲. غټ والی، پر کوچني لمونځ نسته.

۳. عقل، پر لېونې لمونځ نسته.

مور او پلار ته په کار ده چې کله د دوی اولادونه اووه کلن سي پر لمونځو دې امر کړي، کله چې لس کلن سي د لمانځه نه کولو په وجه دې په چپلاخه ووهي، تر څو تر بلوغ مخکې د لمانځه عادت ونیسي.

د لمانځه وختونه

الله ﷻ ويلي دي: إِنَّ ٱلصَّلَوٰةَ كَانَتْ عَلَى ٱلْمُؤْمِنِينَ كِتَٰبًا مَّوْقُوتًا ﴿١٠٣﴾

[النساء: ۱۰۳]

بې له شکه لمونځ په ټاکلي وختو پر مؤمنانو فرض دئ.

رسول ﷺ ويلي دي: خمس صلوات افترضهن الله تعالي من احسن و ضوءهن و صلاتهن لوقتهن و اتم ركوعهن و خشوعهن كان له علي الله عهد ان يغفر له ومن لم يفعل فليس له عهد ان شاءَ غفرله و ان شاءَ عذبه.

الله پنځه لمونځونه فرض کړي دي، څوک چې ښه اودس وکړي لمنځونه په خپلو وختو کې ادا کړي، رکوع بشپړه وکړي، عاجزي پکښې وکړي، الله ژمنه کوي چې ده ته به بخښنه کوي که څوک ئې دا ډول ادا نه کړي الله ژمنه نه کوي، که ئې خوښه وي بخښنه کوي که ئې خوښه وي عذاب ورکوي.

الله ﷻ پنځه لمونځونه په یوه شپه او ورځ کې فرض کړي دي:

۱. دوه رکعتونه د سهار په وخت کې فرض دي. د سهار وخت د رښتینې سباوون (سپیدو) څخه د لمر تر راختلو پورې دي.

۲. څلور رکعتونه د ماپښین په وخت کې فرض دي، د ماپښین وخت د لمر له زوال څخه پیا چې د هر شي سایه د هغه شي دوه برابره سي، دا د امام اعظم رحمة الله علیه پر مذهب د ده پر مسلک فتوا ورکول کیږي، وروستنیو علماوو د ده مسلک خوښ کړی دئ، خو امام ابو یوسف رحمة الله علیه او امام محمد رحمة الله علیه د

ماپښين وخت تر هغه وخته پوري ګڼي چې د هر شي سايه د هغه شي يو برابر سي، امام الطحاوي د دوی مسلک خوښ کړی دئ.

۳. د مازيګر په وخت کي څلور رکعته لمونځ فرض دئ. د مازيګر وخت هغه مهال پيلېږي[۱۵] چې د ماپښين وخت پای ته ورسېږي، بيا تر لمر لوېدو پوري دوام کوي.

۴. د ماښام په وخت کي دري رکعته لمونځ فرض دئ. د ماښام وخت هغه مهال پيلېږي چې د مازيګر وخت پای ته ورسېږي بيا د سور شفق تر ورک کېدو پوري دوام کوي، فتوا همدا ډول ده.

۵. د ماخستن په وخت کي څلور رکعته لمونځ فرض دئ. د ماخستن وخت د سور شفق له ورک کېدو څخه د ربښتيني سباوون (سپېدو) پوري دوام کوي. د وتر لمونځ واجب دئ، وخت ئې د ماخستن تر فرضو وروسته دئ، که چا تر فرضو مخکې وتر وکړه را ګرځول غواړي.

هغه څه چې د لمانځه په وختونو پوري اړه لري

ښه دا ده چې: د سهار لمونځ په رڼا کي وسي.

ښه دا ده چې: په دوبي کي د ماپښين لمونځ وځنډول سي.

ښه دا ده چې: د ماپښين لمونځ په ژمي کي ونه ځنډول سي.

ښه دا ده چې: که په ژمي کي که ورځ اوږده ولري د ماپښين لمونځ وځنډول سي تر څو زوال يقيني سي.

---

[۱۵] کله چې د هر شي سايه دوه برابره سي د امام اعظم رحمة الله عليه پر مسلک د ماپښين وخت پای ته رسېږي، خو امام بو يوسف او امام احمد رحمة الله عليهم وايي چې د هر شي سايه دوه برابره سي د ماپښين وخت پای ته رسېږي.

ښه دا ده چې: د مازيګر لمونځ دومره وځنډول سي چې لمر تغير ونه کړي.
ښه دا ده چې که اوريځ موجوده وي د مازيګر لمونځ ونه ځنډول سي.
ښه دا ده چې: د ماخستن لمونځ د شپې تر يوې دريمي پورې وځنډول سي.
ښه دا ده چې: وتر د شپې وروستۍ برخې ته پرېښوول سي، دا هغه مهال که سړی ډاډمن وو چې د شپې په وروستۍ برخه کې ويښېدلای سم، روا نه ده چې دوه فرضي لمونځونه (په يوه وخت کې) جوړه کړل سي.
په دې هکله د عذر موجوديت او نه موجوديت اغېز نه لري.
يوازې پر حاجي لازمه ده چې په عرفات کې د لوی پاچا (يا د هغه د نائب) سره د ماپښين او مازيګر لمونځونه د ماپښين په وخت کې يو ځای ادا کړي او څوک چې مزدلفې ته ځي د ماښام او ماخستن لمونځونه دې په هغه وخت کې ادا کړي چې مزدلفې ته ورسېږي.

هغه وختونه چې لمونځ پکښې روا نه دئ

په لاندې وختو کې فرضي، نفلي او واجب لمونځ روا نه دئ. د لمانځه قضا راوړل هم پکښې روا نه ده:

۱. کله چې لمر راخېژي تر څو لوړ پورته کېږي.
۲. کله چې لمر پر سر وي تر څو له سر څخه اوړي.
۳. کله چې لمر ژړ سي تر څو پټېږي. خو د دغې موجوده ورځې د مازيګر لمونځ په دغه حالت کې روا دئ، په ياد سوو وختو کې که لمونځ واجب سو، د مکروه والي سره روا دي، که په دغو وختو کې جنازه حاضره سوه د مکروه والي سره ادا کېږي. که په دغو وختو کې د سجدې آيات تلاوت سو د مکروه والي سره د تلاوت سجده ادا کېږي. په دغو وختو کې نفلي لمونځ

تحريمي مکروه دئ.

هغه وختونه چي نفلي لمونځ پکښي مکروه دئ

۱. کله چي سپيدې راوخېژي يوازي د سهار دوه رکعته سنت مکروه نه دئ نور نفلي لمونځونه مکروه دي.
۲. د سهار له لمانځه وروسته بيا د لمر تر راختلو پورې نفلي لمونځ مکروه دئ.
۳. د مازيګر له لمانځه څخه وروسته بيا تر لمر لوېدو پوري نفلي لمونځ مکروه دئ.
۴. کله چي خطيب د خطبې د ويلو له پاره راووزي بيا د خطبې تر پای ته رسېدو پوري نفلي لمونځ مکروه دئ.
۵. د اقامت کولو پر مهال، نفلي لمونځ مکروه دئ خو له دغه حکم څخه د سهار سنت مستثنی دئ، ځکه که د سړي يقين وي چي د امام سره دوهم رکعت نيولای سم د اقامت پر مهال بې له مکروه والي سنت کولای سي.
۶. د اختر تر لمانځه مخکې په عيدګاه او کور کې نفل کولای نه سي.
۷. د اختر تر لمانځه وروسته يوازي په عيدګاه کې نفل کولای نه سي، که د اختر تر لمانځه وروسته نفلي لمونځ په کور کې وکړي روا دي.
۸. که د وخت د تنګۍ له امله د فرضي لمونځ د قضا کېدو ويره وي نفلي لمونځ روا نه دئ.
۹. که د وړې حاضره سوه او سړی وبړی وو، د وړې ته د پر لپواله وو لمونځ نسته.
۱۰. کله چي د تشو او ډکو متيازو په وجه په تکليف وي لمونځ نسته، لمونځ مکروه دئ فرضي او نفلي يو حکم لري.

۱۱. که داسي شی موجود وي چي د ده ذهن ئې بوخت ساتي عاجزی ته ئې تاوان رساوه لمونځ نسته.

۱۲. یوازي د حاجي له پاره پر عرفات د ماپښین او مازیګر د لمونځو په منځ کي لمونځ نسته.

۱۳. د مابنام او ماخستن په منځ کي په مزدلفه کي خاص د حاجیانو لپاره لمونځ نسته.

د اذان او اقامت حکم

د فرضي لمونځو له پاره پر نارینه وو اذان موکد سنت دئ. د فرضي لمونځو له پاره اقامت پر نارینه وو موکد سنت دئ. فرق نه لري که سړی مقیم وي که مسافر وي، لمونځ په جماعت کوي که ئې یوازي کوي، د وخت لمونځ کوي که قضایي لمونځ کوي حکم ئې یو دئ.

اذان په دغو الفاظو کېږي:

اَللّٰهُ اَکبَرُ – اَللّٰهُ اَکبَرُ – اَللّٰهُ اَکبَرُ – اَللّٰهُ اَکبَرُ

ژباړه: الله تر ټولو لوی دئ.

اَشهَدُ اَن لاَاِلٰهَ اِلاَ اللّٰهُ – اَشهَدُ اَن لاَاِلٰهَ اِلاَ اللّٰهُ

ژباړه: زه شاهد یم یوازي یو الله د عبادت وړ دئ.

اَشهَد اَنَ مُحَمَداً رسُولُ اللّٰه – اَشهَد اَنَ مُحَمَداً رسُولُ اللّٰه

ژباړه: زه شاهد یم محمد د الله رسول دئ.

حَی عَلَی الصَلَوةِ – حَی عَلَی الصَلَوةِ

ژباړه: د لمانځه لوري ته راسئ.

حَی عَلَی الفَلاَحِ – حَی عَلَی الفَلاَحِ

ژباړه: د خلاصون لوري ته راسئ.

اَللّٰهُ اَکبَرُ – اَللّٰهُ اَکبَرُ

ژباړه: الله تر ټولو لوی دئ.

لاَاِلٰهَ اِلاَ اللّٰهُ

ژباړه: یوازي الله د عبادت وړ دئ.

د سهار په اذان کې دي ترحی الفلاح وروسته دوه واره ووایي:

الصَلوٰةُ خَیرُ مِنَ النَومِ – الصَلوٰةُ خَیرُ مِنَ النَومِ

ژباړه: لمونځ تر خوب ډېر ګټور دئ.

اقامت د آذان غوندي دئ خو ترحی علی الفلاح وروسته دوه واره:

قد قامت الصلوة – قدِ قامت الصلوة، ویل کېږي.

ژباړه: لمونځ درېدونکی دئ.

آذان په ځنډ، اقامت په تلوار کېږي.

آذان یوازي په عربي ژبه سهي دئ، که په بله ژبه آذان وسي سهي نه دئ که څوک په پوهېږي که نه په پوهېږي فرق نه لري، خبر او ناخبره یو دي.

د آذان مستحبات

په آذان کي لاندي کارونه مستحب (ښه) دي:

۱. مؤذن به اودس لري.

۲. مؤذن به په سنتو او د لمانځه په وخت خبر وي.

۳. مؤذن به صالح سړی وي.
۴. د آذان پر مهال به د قبلې خوا ته مخ کوي.
۵. دوې ګوتي به په غوږونو کي دننه کوي.
٦. کله چې حی علی الصلوة وایي مخ به د شمال (راسته اړخ ته) ګرځوي. د حی علی الفلاح پر مهال به مخ چپه خوا ته ګرځوي.
۷. د آذان او اقامت تر منځ به دومره فاصله راولي چې هغه کسان چې دوامداره جماعت ته حاضریږي مسجد ته راسي که د وخت د تېریدو بېره وي، بیا دي لمونځ نه ځنډوي.
۸. د مابنام په وخت کي دي د درو لنډو آیاتو د لوستلو په اندازه فاصله ورکړي.
۹. ښه دا ده چې څوک آذان واوري خپل بوختیا دي پریږدي هغه څه دي وایي چې مؤذن ئې وایي. کله چې مؤذن ووایي: حی علی الصلوة - حی علی الفلاح، ناست سړی دي ووایي: لاَحَولَ و لا قُوةَ اِلاَ بِاللهِ. ژباړه: راګرځېدنه او ځواک یوازي د الله له لوري دئ. کله چې موذن ووایي. الصلوة خیر من النوم. ناست سړی دي ووایي: صدقت و بررت، تا رشتیا او سم وویل.
۱۰. کله چې اذان پای ته ورسېږي موذن او اورېدونکی دي دا دعا وکړي:
«اللَّهُمَّ رَبَّ هَذِهِ الدَّعْوَةِ التَّامَّةِ، وَالصَّلاَةِ القَائِمَةِ، آتِ مُحَمَّداً الْوَسِيْلَةَ وَالْفَضِيْلَةَ، وَابْعَثْهُ مَقَاماً مَحْمُوْداً الَّذِيْ وَعَدْتَهُ اِنَکَ لاَ تُخْلِفُ الْمِيْعَادَ.»
۱۱. یا الله ﷻ ! ددې کامل دعوت، او قائم لمانځه څښتن، محمد ﷺ ته وسیله او فضیلت او لوړه درجه ورکړې، هغه محمود مقام ته ورسوې، هغه مقام چې (تائې) وعدۀ کړې ده. بېشکه ته وعده خلافي نه کوې.

هغه څه چې په آذان کې مکروه دي

لاندې کارونه په آذان کې مکروه دي:

۱. آذان په سندریزه دول کول (حروف د اوازتابع کول).

۲. بې اوداسه آذان او اقامت کول.

۳. په ناولیتوب آذان کول.

٤. د هغه کوچنې آذان چې پوهه نه لري.

٥. د لېونې آذان.

٦. د نشه یي آذان.

۷. د بنځې آذان.

۸. د فاسق آذان.

۹. د ناست سړي آذان چې درېدلای نه سي.

۱۰. مؤذن ته مکروه ده چې د آذان یا اقامت په منځ کې خبرې وکړي. که مؤذن د آذان په منځ کې خبرې وکړي، بنه دا ده چې آذان بیرته راوګرځول سي. که د اقامت په منځ کې خبرې وسي راګرځول نه غواړي.

۱۱. په بنار کې مکروه ده چې د جمعې په ورځ د ماپښین د لمانځه له پاره اذان وسي. که د سړي څخه تر یوه زیات لمونځونه قضا سوي وي د لومړي لمانځه له پاره ئې آذان او اقامت وکړي په پاته لمونځو کې اختیار لري، یا دي د هر لمانځه له پاره آذان او اقامت وکړي، یا دي یوازې اقامت وکړي.

د لمانځه د سهي کېدو شرطونه

دلته داسي شيان ستە چي په لمانځه کي دننه نه دي، خو د لمانځه د سهي کېدو له پاره لازم دي. که په دوی کي يو پاته سي لمونځ نه سهي کېږي. دغه شيان د لمانځه د شرطو په نوم يادېږي، شمېر ئې شپږ دئ:

لومړی: پاکي، بې له پاکی ځخه لمونځ روا نه دئ، له پاکی ځخه مراد دا دئ چي سړی به له کوچنی او غټي بې اودسی ځخه پاک وي او دومره مرداري به باندي نه وي چي د شريعت له خوا معاف نه بلل کېږي، جامې به ئې همدا ډول پاکي وي، د لمانځه کولو ځای به ئې پاک وي. د ځای په پاکوالي کي دومره ضروري ده، چي: د قدمو د ايښوولو، د لاسو د تکيه کولو، د تندي او زنګنو د ايښوولو ځايونه به پاک وي.

دوهم: د شرم ځای پټول. که سړی د عورت پټولو وس ولري پټ ئې نه کړه لمونځ ئې روا نه دئ، لازمه ده چي د لمانځه له پيل ځخه تر پايه پوري به عورت پټ وي. که د اندام يوه څلورمه تر لمانځه مخکي لوڅوي لمونځ صحيح نه دئ. که د لمانځه په اوږدو کي د اندام يوه څلورمه برخه د يوې رکوع په اندازه بښکاره سي لمونځ له منځه ځي.

د نارينه عورت له نو (نامه) ځخه د زنګون تر لاندي برخي پوري دئ، زنګون عورت دئ، (نو) عورت نه دئ.

د مينځي عورت له نو ځخه د زنګون تر لاندي برخي پوري دئ، نس او شا ئې هم عورت دي. د آزادي بنځي ټوله بدن عورت دئ، يوازي ورغوي، قدمونه او مخ ئې عورت نه دي.

دريم: لمونځ کوونکي به قبلې ته به مخامخ درېږي. که څوک وس ولري خو مخ د قبلې لوري ته نه کړي لمونځ ئې روا نه دئ. د کعبې ذات د مکې د هغه اوسېدونکي

له پاره قبله ده چې د کعبې د لیدلو امکان ولري. که څوک د کعبې (هغه خونه چې تور اطلس باندې هوار دئ) د لیدلو وس ونه لري د کعبې خوا د ده له پاره قبله ده. که څوک له مکې څخه لیرې وي د هغه له پاره هم د کعبې لوری قبله ده.

که څوک نا روغه وي یا له دښمن څخه بېره ولري، ده ته روا ده چې هر لوري ته چې ده ته اسانه وي مخامخ سي، لمونځ وکړي.

څلورم: د لمانځه وخت شرط دئ، که د لمانځه وخت را رسېدلی نه وي لمونځ روا نه دئ. مخکې د وختو بیان په تفصیل سره تېر سو.

پنځم: نیت کول، بې له نیته لمونځ روا نه دئ. یعنې که سړي فرضي لمونځ کاوه دا تعین به کوي، یعنې کول ئې ضروري وي معلوموي به ئې چې د ماپښین لمونځ، یا د مازیګر لمونځ او داسي نور، که واجب وي همداسي ده باید معلوم سي چې وتر کوم یا د اختر لمونځ کوم.

که نفلي وي تعین نه غواړي تش د مطلق لمانځه نیت دي وکړي، که سړي په امام پسي لمونځ کاوه هرومرو به د متابعت نیت کوي.

شپږم: لومړی الله اکبر ویل، له لومړي الله اکبر څخه مراد دا دئ چې لمونځ د الله په نوم پیل سي د مثال پر ډول الله اکبر، ووایي یا الله اعظم ووایي، یا سبحان الله ووایي، د نیت او تکبیر تر منځ به په بل کار سره فاصله نه راولي.

لومړی الله اکبر به رکوع ته تر کږېدو مخکې وي، روا نه ده چې نیت تر الله اکبر وروسته کړي، یا دا چې الله اکبر په نفس کي ووایي ژبې ته حرکت ورنه کړي.

هغه څه چې د لمانځه په شرطو پورې اړه لري

که څوک داسې شی پیدا نه کړي چې مرداري په لیري کړي، د مرداری سره دي لمونځ وکړي بیرته دې نه راګرځوي.

که چا کالي پیدا نه کړه چې خپل عورت په پټ کړي همدا ډول وانبه او ختې ئې پیدا نه کړي لمونځ دي لوڅ ادا کړي، بیرته راګرځول نه غواړي.

که د چا د کالیو څلرمه برخه مرداره وي لوڅ لمونځ ورته روا نه دئ، که د چا کالي مردار وي ده ته په دغه مرداره جامه کي لمونځ کول تر لوڅ لمانځه فضیلت لري.

لوڅ سړی به په ناسته لمونځ کوي، پښې به ئې د قبلې لوري ته غځولي وي، رکوع او سجده دي په اشاره کوي.

روا ده چې سړی د مردار فرش پر پاکه څنډه لمونځ وکړي دا هغه مهال که فرش دومره وو چې د یوې څنډې په بنورولو سره هغه بله څنډه نه بنورېده.

پر هغه تخته چې لاندې برخه ئې مرداره سربیره خوا ئې پاکه وي لمونځ روا دئ.

که د سړي څخه د قبلې خوا ورکه سوه، دومره څوک نه وو چې د قبلې پوښتنه ځني وکړي داسې نخښه نه وه چې د قبلې خوا په معلومه سي، سړی دي فکر ووهي پرهري خوا چې ئې د قبلې ګومان راغی لمونځ دي هغې خوا ته وکړي.

که ده په فکر کولو سره لمونځ ادا کړ وروسته معلومه سوه چې دی خطا وتلی دئ لمونځ روا دئ. که د لمانځه په منځ کي په خپلي خطا پوه سي د قبلې لورې ته دي راوګرځي خپل لمانځه ته دي ادامه ورکړي.

که د عورت بېلابېل ځایونه بنکاره وي دومره چې که سره یو ځای سي اندازه ئې یوه کوچني اندام ته رسېدله، لمونځ سهي نه دئ، که کم وي لمونځ روا دئ.

د لمانځه رکنونه (داخلي فرضونه)

د لمانځه رکنونه پنځه دي دا د لمانځه فرضونه هم دي:

د دې رکنو څخه که چا یو رکن پرېښووی لمونځ روا نه دئ، که په سهواً او یا قصداً وي.

لومړی: ولاړه، که څوک د ولاړې وس ولري بې له ولاړې ئې لمونځ روا نه دئ. ولاړه په فرضي او واجب لمونځو کي فرض ده، په نفلي لمونځو کي فرض نه ده، روا ده چې سړی د ولاړې وس ولري خو نفلي لمونځ په ناسته وکړي.

دوهم: قرائت دئ، که څه هم یو لنډ ایات وي د فرضو ځای نیسي بې له قرائته لمونځ روا نه دئ. قرائت د فرضي لمانځه په دوو رکعتو کي فرض دئ. د واجب او نفلي لمونځو په ټولو رکعتو کي قرائت فرض دئ. که سړی مقتدی وي (په امام پسي ولاړ وي) قرائت ورته روا نه دئ.

دریم: رکوع، بې له رکوع لمونځ روا نه دئ.

څوک چې د سر ټیټولو وس ولري پر رکوع قادر ګڼل کېږي که څه هم دغه ټیټوالی په دومره اندازه وي چې د رکوع اصلي بڼې ته نژدې وي. خو بشپړه رکوع دا ده چې شا دومره کږه کړي چې سر د ورنو سره برابر سي.

څلورم: سجده، لمونځ بې له سجدې روا نه دئ په هر رکعت کي دوې سجدې ضروري دي. د سجدې دومره اندازه فرض ده چې تندی پر مځکه ولګېږي، یو لاس او یو زنګون او د دوو قدمو یوه برخه پر مځکه تکیه سي. بشپړه سجده دا ده چې دواړه لاسونه، دواړه زنګنونه، دواړه قدمونه، تندی او پزه پر مځکه کښېښوول سي.

سجده یوازې پر هغه شي سهي کېږي چې تندی دومره قرار باندي ولري که سجده کوونکی خپل تندی لاندي خوا ته کښېکاږي د ایښوولو تر وخت ئې سر

کښته ولاړ نه سي سجده يوازي پر پزه نه کيږي. که عذر ولري بيا سهي کيږي.

که سړي پر خپلو ورغوو سجده وکړه يا ئې د کالیو پر يوه برخه سجده وکړه سجده روا ده خو مکروه ده. د سجدې د سهي کېدو له پاره شرط دي چې د سجدې ځای به د قدمو تر ځای تر نيم شرعي ګز (چې زموږ معاصر نژدې ۲۵ سانتی ډئ) ډېر لوړ نه وي، که ډېر لوړ وي يوازي د ګڼي ګوڼي (ازدحام) پر مهال روا ده.

پنځم: وروستی ناسته د التحيات په اندازه فرض ده. ځينو فقهاوو دا هم فرض بللې ده چې لمونځ کوونکي به په يوه کړنې سره ځان له لمانځه څخه باسي خو د محققينو پوهانو پر مسلک فرض نه بلکي واجب دي.

د لمانځه واجبونه

لاندي کارونه په لمانځه کي واجب دي، که په سهوه پاته سي د سهوي سجده ضروري ده. که ئې څوک په قصدي توګه پرېږدي لمونځ دي له سره راوګرځوي، که ئې راونه ګرځوي ګناه کاره ډئ.

۱. واجبه ده چې خاص د الله اکبر په ويلو لمونځ پيل کړي.
۲. د فرضو په دوو لومړنيو او د وتر او نفلي لمونځ په ټولو رکعتو کي الحمدلله (فاتحه سورت) واجبه ده.
۳. د فرضو په دوو لومړيو، د وترو او نفلو په ټولو رکعتو کي د الحمدلله (فاتحه سورت) سره لنډ سورت يا دري کوچني ايياتونه يو ځای کول واجب دي.
۴. سورت بايد تر الحمدلله وروسته وويل سي.
۵. دو همه سجده به تر لومړۍ سجدې وروسته متصله وي.
۶. ټول فرضي رکنونه به په آرامۍ ادا کوي.

۷. لومړی ناسته به د التحیات په اندازه کوي.

۸. په لومړی او دوهمه ناسته کي التحیات ویل واجب ده.

۹. کله چې په لومړی ناسته کي له التحیات څخه فارغه سي سمدستي دي ولاړ سي، ځنډ دي نه کوي.

۱۰. د سلام په دوه واره ویلو سره به ځان له لمانځه څخه باسي.

۱۱. کله چې د وتر و په دریم رکعت کي له الحمدلله او سورت څخه فارغ سي دعا قنوت (اللهم انا) به وایي.

۱۲. د اختر په لمانځه کي به زوائد تکبیرونه وایي، زوائد تکبیرونه شپږ دي، په هر رکعت کي دري دري ویل کیږي.

۱۳. د اختر په لمانځه کي د رکوع له پاره تکبیر ویل.

۱۴. واجبه ده چې امام د سهار په دوو رکعتو کي د مابنام، ماخستن، جمعې، اخترونو، تراویح او د روژې د وتر و په لومړیو دوو رکعتو کي قرائت په لوړ آواز ووایي. په دغو پورتنیو رکعتو کي هغه څوک اختیار لري چې لمونځ یوازي کوي که ئې خوښه وه قرائت دي په زوره که نه کرار دې ووایي. بنه دا ده چې په زوره ئې ووایي.

۱۵. امام او هغه څوک چې لمونځ یوازي کوي د ماپښین او مازیګر په ټولو رکعتو کي د مابنام په وروستي یوه رکعت کي، د ماخستن په دوو وروستیو رکعتو کي او د نفلي لمانځه په ټولو رکعتو کي به قرائت کرار وایي. که څوک د ماخستن په دوو لومړیو رکعتو کي سورت پریږدي په دوو وروستیو رکعتو کي دې د الحمدلله سره یو ځای ووایي د سهوي سجده دي وکړي. که څوک په لومړیو دوو رکعتو کي الحمدلله ونه وایي، په دوو وروستیو رکعتو کي دې نه وایي بلکي د سهوي سجده دي وکړي.

د لمانځه سنتونه

لاندي کارونه په لمانځه کي سنت دي، بايد پام ورته وسي تر څو لمونځ په بشپړه توګه ادا سي، ځکه رسول ﷺ وويل: (صَلّوا كَمَا رَايتُمُونِي أُصَلِي) "لمونځ دغه ډول ادا کوئ لکه زه چي مو وليدلم چي لمونځ مي ادا کړ".

۱. د لومړي الله اکبر د ويلو پر مهال به سيده درېږي سر به نه تيتوي.

۲. د الله اکبر تر ويلو مخکي به د غوږونو برابری ته لاسونه[۱۶] پورته کوي.

۳. د ورغوو او ګوتو د نس خوا به د لاسو د پورته کولو پر مهال قبلې ته مخامخ کوي.

۴. د لاسو د پورته کولو پر مهال به ګوتي پر خپل حال پرېږدي، نه دي په بشپړه ډول غوړوي نه دي تولوي.

۵. راسته لاس دي پر چپه لاس تر نامه لاندي کښېږدئ.

۶. د راسته لاس د نس (لاندي) خوا دي د چپه لاس پر سرېږني خوا کښېږدي، د چپه لاس پر بند دي د راسته لاس بټه او خمچی ګوته حلقه کړي.

۷. کله چي لاسونه تر نامه لاندي کښېږدي سملاسي دي سبحانک اللهم ووايي.

سبحانک اللهم دا ډول ويل کېږي:

سُبحانَکَ اللهُمَ و بِحَمدِکَ و تَبَارَکَ اسمُکَ و تَعَالی جَدُکَ ولااِلٰهَ غَيرُکَ.

ژباړه: اې الله! ته پاک يې، تا ته حمد دئ، ستا نوم مبارک دئ، ستا شان لوړ دئ، له تا پرته بل معبود نسته.

---

[۱۶] ښځه دي تر لومړي الله اکبر مخکي دواړه لاسونه تر اوږو پورې پورته کوي.

۸. د الحمدلله تر ویلو مخکي به اعوذبالله من الشیطن الرجیم وایي[۱۷].

۹. په هر رکعت کي دي تر الحمدلله مخکي بسم الله الرحمن الرحیم وایي.

۱۰. کله چي له الحمدلله څخه فارغه سي په تیټ اواز دي امین ووایي.

۱۱. د خپلو قدمونو تر منځ دي د څلورو ګوتو په مصافه مسافه فاصله راولي.

۱۲. د ماپښین او سهار په لمونځو کي دي تر الحمدلله وروسته له طوال مفصل[۱۸] سورتو څخه یو سورت ووایي. د مازیګر او ماخستن په لمونځو کي دي اوساط مفصل[۱۹] سورت ووایي، په ماښام کي دي له قصار مفصل[۲۰] څخه یو سورت ووایي.

۱۳. یوازي د سهار په لمانځه کي دي لومړی رکعت اوږدوي.

۱۴. د رکوع له پاره الله اکبر ویل.

۱۵. د رکوع پر مهال دي زنګنونه په لاسونو ټینګ ونیسي، ګوتي دي سره بېلي کړي.

۱۶. په رکوع کي دي شا وغوړوي، سر دي د ورنو سره برابر کړي، د رکوع پر مهال به خپلي پنډۍ سیده دروي.

۱۷. په رکوع کي دي سبحان ربی العظیم دري واره ووایي، دري واره کمه اندازه ده

۱۸. د رکوع پر مهال دي نارینه لاسونه له اړخونو څخه لیري کوي.

۱۹. امام به د رکوع څخه د پورته کېدو پر مهال سمع الله لمن حمده وایي، ژباړه: څوک چي د الله ستاینه کوي الله ئې اوري. مقتدی به په تیټ آواز ربنالک الحمد وایي. ژباړه: اې زمونږ ربه تا لره ستاینه ده. څوک چي لمونځ یوازي کوي دواړه به وایي.

---

[۱۷] مقتدی به اعوذبالله او بسم الله نه وایي او مسبوق به په هغه لومړي رکعت کي چي د امام تر سلام ګرځولو وروسته ئې کوي اعوذ بالله او بسم الله وایي.

[۱۸] طوال المفصل هغه سورتونه دي چي له الحجرات سورت څخه تر البروج پوري دي.

[۱۹] اوساط المفصل له البروج څخه تر لم یکن الذی پوري دي.

[۲۰] قطار المفصل له لم یکن الذي څخه تر الناس پوري دي.

۲۰. د سجدې له پاره تکبیر ویل سنت دئ.

۲۱. د سجدې پر مهال به لومړی زنګنونه، بیا لاسونه، وروسته مخ پر مځکه ایږدي.

۲۲. د سجدې څخه د راپورته کېدو پر مهال دي لومړی مخ، بیا لاسونه، وروسته زنګنونه راپورته کړي.

۲۳. د سجدې پر مهال دي مخ د دوو ورغوو په منځ کي کښېږدي.

۲۴. نس دي له ورنو څخه، څنګلي دي له بغلو څخه، مړوندونه دي له مځکي څخه لیري کوي.

۲۵. د سجدې پر مهال به ګوتي جوړه کوي.

۲۶. د سجدې پر مهال به د پښو ګوتي قبلې ته مخامخ کوي.

۲۷. په سجده کي به سبحان ربی الاعلی وایي، کمه اندازه ئې درې واره ده.

۲۸. کله چې له سجدې څخه پورته کېږي الله اکبر به وایي.

۲۹. سجدې ته چې ځي کښېني دي نه، پر مځکه دي تکیه نه کوي که عذر ولري تکیه پروا نه لري.

۳۰. د دوو سجدو تر منځ دي لاسونه پر زنګنو داسي کښېږدي لکه د التحیات د ویلو پر مهال چې ئې ایږدي.

۳۱. په لومړۍ او وروستۍ ناسته کي دي چپه پښه وغوړوي، راسته پښه دي ودروي[۲۱].

۳۲. د التحیات د ویلو پر مهال دي د لااله د لوستلو پر مهال دي د شهادت ګوته پورته کړي. د الا الله د ویلو پر مهال دې کښته کړي.

۳۳. د ماپښین، مازیګر، ماخستن په دوو وروستیو رکعتو کي د ماښام په یوه اخر رکعت کي دي الحمد لله ووایي.

---

[۲۱] ښځه دي پر ورانه کښېني او پښه دي د راسته ورانه لوري ته وباسي.

٣٤. په وروستی ناسته کي دي تر التحيات وروسته درود ووايي.

٣٥. تر درود وروسته دي دعا ځان له پاره دعا وکړي. د رانقل سوو دعاوو څخه یوه دا ده:

«اللَّهُمَّ إِنِّيْ ظَلَمْتُ نَفْسِيْ ظُلْماً كَثِيْراً، وَلاَ يَغْفِرُ الذُّنُوْبَ إِلاَّ أَنْتَ، فَاغْفِرْ لِيْ مَغْفِرَةً مِنْ عِنْدِكَ وَارْحَمْنِيْ إِنَّكَ أَنْتَ الْغَفُوْرُ الرَّحِيْمُ»

ژباړه: اې الله! ما پر خپل ځان ډېر ظلم کړی دئ. له تا چپه بل څوک ګناهونه نه بخښي، ما ته بخښنه وکړه، پر ما رحم وکړه، ته بخښونکی او مهربانه یې.

٣٦. د السلام علیکم ورحمة الله د ویلو پر مهال به یو وار راسته بیا چپه خوا ته مخ اړوي.

٣٧. د انتقال الله اکبر ونه به امام په زوره، مقتدي به ئې قرار وایي.

٣٨. امام به السلام علیکم ورحمة الله په زوره وایي، مقتدی به ئې کرار وایي.

٣٩. امام به د سلام پر مهال د خلکو او ملایکو او مسلمان پیرانانو نیت کوي. مقتدی به د امام، موجوده خلکو نیت کوي د امام نیت دي هغه مهال وکړي چي دامام لوري ته مخ اړوي. څوک چي لمونځ یوازي کوي یوازي به د ملایکو نیت کوي.

٤٠. تر لومړي سلام به د دوهم سلام آواز کښته کوي.

٤١. لومړی به سلام راسته خوا ته ګرځوي.

٤٢. مقتدي به د امام سره یو ځای سلام ګرځوي.

٤٣. مسبوق (چي د لمانځه سر ځني تېر سوی وي) به انتظار کوي، تر څو امام دواړو خواوو ته سلام ګرځوي چي امام له دواړو سلامو څخه فارغه سوی نه وي مسبوق به نه ولاړ ږي.

د لمانځه مستحبات

لاندي کارونه په لمانځه کي مستحب دي، باید پام ورته وسي تر څو لمونځ په بشپړه توګه ادا سي:

١. سړی به خپل لاسونه د لومړي الله اکبر پر مهال له پټو (دوپټې) څخه دباندې باسي همدا ډول له لستونې څخه هم راباسي، ښځه دې نه راباسي.
٢. لمونځ کوونکی به د ولاړې پر مهال د سجدې ځای ته ګوري.
٣. د رکوع پر مهال به د خپلو قدمو سربیرنې برخې ته ګوري.
٤. د سجدې پر مهال به د خپلې پزې نرمیو ته ګوري.
٥. د ناستې پر مهال به خپلې سینې ته ګوري.
٦. د سلام ګرځولو پر مهال به خپلو اوږو ته ګوري.
٧. تر خپلې وسې پورې به د ټوخې او اړخونو مخ نیسي.
٨. که اړتیا وه د اړخونو پر مهال به لستونې پر خوله ایږدي.
٩. په لومړۍ او دوهمه ناسته کې به هغه التحیات وایي چې له عبدالله بن مسعود رضي الله عنه څخه نقل سوې ده.
١٠. یوازې په وتر وکې به اللهم انا نستعینک وایي.

د لمانځه فاسدوونکي

که د لمانځه په بهیر کې په لاندې شیانو کې یو شی منځ ته راغی لمونځ فاسدېږي:

١. که د لمانځه له شرطو څخه یو شرط پاته سي.
٢. که د لمانځه له داخلي فرضو (رکنونو) څخه یو فرض پاته سي.
٣. که دلمانځه په بهیر کې خبرې وکړي، قصدي خبرې او په سهوه خبرې یو حکم لري.
٤. که په لمانځه کې داسې دعا وکړي چې د خلکو خبرو ته ورته وي د سازې په توګه ووایي: ای الله! ما ته فلانۍ ښځه په نکاح راکړه، ما ته سبب راکړه.

۵. کله چې یو چا ته سلام ووایي، یا د سلام جواب ووایي. یا لاسي روغبړ وکړي په دې هکله قصد او سهوه یو حکم لري. که د سلام جواب په اشاره سره وي لمونځ فاسد نه ګرځي.

٦. کله چې په لمانځه کې عمل کثیر تر سره کړي[۲۲].

۷. کله چې سینه د قبلې له لوري څخه وګرځوي[۲۳].

۸. کله چې خوراک، چښاک وکړي فرق نه کوي که خوړل سوی او چښل سوی شی لږ وي.

۹. کله چې په غابنو کې بند سوی شی د نخود په اندازه وي وخوړل سي.

۱۰. کله چې بې له اړتیا غاړې تازه کړي (ستونی پاک کړي).

۱۱. کله چې آه اوه او ځکېږوی وکړي دا هغه مهال که دغه آه او فریاد د الله له بېري نه وي. له دې حکم څخه ناروغ وتلی دئ ځکه ناروغ وس نه لري چې خپل ځکېږوی ودروي.

۱۲. کله چې په لوړ آواز وژاړي، له درد او معصیت څخه لمونځ فاسد پږي، خو که ژړا د الله له بېري، د جنت او دوزخ له یادېدو څخه وي، لمونځ فاسد نه ګرځي.

۱۳. کله چې د یوې رکوع په اندازه د لمونځ کوونکي عورت بښکاره پاته سي.

۱۴. کله چې د لمونځ کوونکي پر بدن، کالیو یا د لمانځه پر ځای مرداري موجوده وي.

۱۵. که لمونځ کوونکی لېونی سو لمونځ فاسد دئ.

۱٦. که لمونځ کوونکی بې سده (بې هوښه) سو لمونځ فاسد دئ.

۱۷. که د سهار د لمانځه پر مهال لمر راوختی لمونځ فاسد دئ.

---

(۲۲) عمل کثیر دا دئ چې کتوونکی غالب ګمان کوي چې دغه لمونځ کوونکي په لمانځه کې نه دئ.

١٨. که د اختر په لمانځه کي لمر ترسره او ښتی (زوال ته ورسېدی) لمونځ فاسد دئ.
١٩. که د جمعې د لمانځه پر مهال د مازیګر وخت داخل سو لمونځ فاسد دئ.
٢٠. که لمونځ کوونکي تیمم وهلی وو اوس ئې اوبه پیدا کړې، د استعمالولو قدرت ئې درلودی لمونځ فاسد دئ.
٢١. که د لمونځ کوونکي یاد بل چا په کړنه اودس مات سي لمونځ فاسد دئ.
٢٢. کله چې د الله اکبر همزه کش کړي مد ورکړي، لمونځ فاسد دئ.
٢٣. کله چې د قرآن له پاڼو څخه قرائت ووایي لمونځ فاسد دئ.
٢٤. کله چې د خوب په حالت کي د لمانځه یو رکن ادا کړي د بیرته ویښېدو پر مهال ئې بیرته راونه ګرځوي لمونځ فاسد دئ.
٢٥. که پر لمونځ کوونکي ترپنځه لمونځو کم قضایي لمونځونه پاته وي اوس ئې د لمانځه په بهیر کي یاد سي لمونځ فاسد دئ.
٢٦. که امام داسي څوک خلیفه وګرځوي چې د خلافت وړتیا ونه لري لمونځ فاسد دئ.
٢٧. کله چې لمونځ کوونکی ګومان وکړي چې ما ته بې اودسي پېښه سوه له مسجد څخه ووزي تر صفونو تېر سي یا د مسجد تر پایو تېر سي لمونځ فاسد دئ.
٢٨. کله چې په لمانځه کي داسي وخاندي چې اواز ولري لمونځ فاسد دئ.
٢٩. کله چې د لمانځه په منځ کي ئې موزه وخېژي لمونځ فاسد دئ.
٣٠. که مقتدي تر امام یو رکن داسي مخکي وکړ لکه ورسره شریک چې نه وي. د ساري په توګه مقتدي تر امام مخکي رکوع وکړه، له رکوع څخه تر امام مخکي سر پورته کړي بیرته رکوع ته ونه ګرځي لمونځ فاسد دئ.
٣١. د لمانځه په منځ کي ئې بنځي ته وکتل جنابت ورپېښ سو یا د فکر کولو له امله ناولی سو لمونځ فاسد دئ.

هغه څه چي لمونځ نه فاسدوي

لاندي شيان لمونځ نه فاسدوي:

١. کله چي په سهو سلام وګرځوي.

٢. کله چي يو څوک د ده مخ ته تېر سي.

٣. کله چي په غاښو کي بند شی وخوړل سي اندازه ئې تر يوه نخود کمه وي.

٤. کله چي يو ليک ته وګوري، خو وه ئې نه فهموي.

هغه څه چي په لمانځه کي مکروه دي

لاندي کارونه په لمانځه کې مکروه دي، بايد ډډه ځني وسي تر څو په لمانځه کي کمی را نه سي:

١. د لمانځه سنت کار قصداً پرېښوول.

٢. په کاليو او بدن لوبي کول.

٣. په هغه خوارو کاليو کي لمونځ کول چي د درنو خلکو په مخ کي هغه ډول کالي نه اغوندي.

٤. په لمانځه کي شي ته تکيه وهل.

٥. بې له اړتيا چپه او راسته خوا ته غاړه ګرځول.

٦. په داسي ډول لمونځ کول چي انسان ئې مخ ته ناست وي.

٧. کله چي د صحرا ګښت ضرورت وي (اودس دروند وي).

٨. د بل چا په مځکه کي د هغه له خوښي چپه لمونځ کول.

٩. اورته مخامخ لمونځ کول، یا داسي تنورته لمونځ کول چي اورپکښي بل وي.
١٠. په سپک ځای لکه حمام او تشناب کي لمونځ کول.
١١. پرلاري لمونځ کول.
١٢. په هدیره کي لمونځ کول.
١٣. مرداری ته نژدې لمونځ کول.
١٤. د مرداری د هغي اندازې سره لمونځ کول چي معاف وي، (لږ وي) او عذر موجود نه وي.
١٥. په هغه کالیو کي لمونځ کول چي د ساه لرونکو موجوداتو تصویر ولري.
١٦. په هغه ځای کي لمونځ کول چي تصویر پکښي موجود وي. تصویر که لوړ، کښته او مخته وي یو حکم لري[٢٤].
١٧. په کوتو تکان کول.
١٨. کوتي سره بندول.
١٩. بې له عذره چارزانو کښېناستل.
٢٠. پرورنو کښېناستل.
٢١. په سجده کي مړوندونه پر مځکه ایښوول.
٢٢. پر تشو باندي لاسونه نیول.
٢٣. له مړوندو څخه لستونې پورته کول.
٢٤. یوازي په یوه پرتوک کي لمونځ کول او حال دا چي د قمیص اغوستلو وس ولري.
٢٥. بې فایدې او بې له عذر لوڅ سر لمونځ کول[٢٥].
٢٦. په صف کي ځای موجود وي خو سړی ترشا ودریږي.

---

[٢٤] که تصویر دومره کوچنی وي چي ولاړ سړی ئې نه سي سهي کولای، یا ئې سر پرې وي، یا د بې روحه شی تصویر وي لمونځ مکروه نه دئ.
[٢٥] که عذر ولري او یا د عاجزی له امله په لوڅ سر لمونځ وسي مکروه نه دئ

۲۷. تسبیحات او ایاتونه په ګوتو شمېرل.

۲۸. د لمانځه په بهیر کي له مخ څخه هغه خاوره پاکول چي ده ته تکلیف نه رسوي.

۲۹. بې له عذره یوازي پر تندي سجده کول.

۳۰. که وږی وي د ډوډۍ په وړاندي لمونځ کول.

۳۱. د لمانځه له پاره داسي یو سورت تاکل چي په لمانځه کي له دې سورت څخه چپه بل سورت نه وایي.

۳۲. که د سړي سورتونه یاد وي د فرضي لمانځه په دوو لومړیو رکعتو کي یو سورت مکرر ویل.

۳۳. په قصدي توګه په فرضي لمونځو کي د سورتونو د ترتیب څخه مخالف سورتونه ویل.

۳۴. دوهم رکعت تر لومړي رکعت ډېر اوږد ول.

۳۵. په سجده او نورو کي د ګوتو سرونه د قبلې څخه بلي خوا ته ګرځول.

۳٦. د لنګوټي پر وَل یا د ساه لرونکي شي پر تصویر سجده کول.

۳۷. په فرضي لمانځه کي دوه داسي سورتونه لوستل چي په منځ کي یو کوچنی سورت پرېږدي. د بېلګي په توګه په لومړي رکعت کي التکاثر سورت ووایي په دوهم رکعت کي هُمَزة سورت ووایي، خو په منځ کي العصر سورت پرېږدي.

۳۸. په رکوع کي لاسونه پر زنګنو نه ایښوول.

۳۹. د التحیات پر مهال پر ورنو لاسونه نه ایښوول همدا ډول د دوو سجدو تر منځ لاسونه پر ورنو نه ایښوول.

۴۰. اړېمی کښېل. که اړېمی غلبه وکړه د راسته لاس چپه خوا دي پر خوله کښېږدي.

۴۱. په اشاره د سلام جواب ورکول.

۴۲. شپږه نیول او وژل.

۴۳. په داسي حال کي لمونځ کول چي ورېښتان ئې د مخ او شا لوري ته ترلي وي.

۴۴. په داسي حال کي لمونځ کول چي سر ئې په دسمال ترلی وي، د سر منځ ئې لوڅ پرې ایښی وي.

۴۵. د رکوع او سجدې پر مهال کالي راټولول ترڅو په خاورو ککړ نه سي.

۴۶. جامه (دوبټه، صدری، چپنه) پر ځان ځړول چي یوه څنډه ئې پر ده پرته وي بله څنډه ئې لاندي ځړېږي.

۴۷. پرتوګ، لنګ دومره کښته کول چي بجلکي پټي کړي.

۴۸. قرائت بشپړ سوی نه وي رکوع ته ولاړ سي هلته په رکوع کي قرائت پوره کړي.

۴۹. بې له عذره امام په پوره ډول په محراب کي دننه درېدل[۲۶].

۵۰. چي امام یو شرعي ګزیوازي پر لوړ ځای، مقتدیان کښته ولاړ وي لمونځ مکروه دئ، که یو مقتدی هلته لوړ ورسره ولاړ وي بیا پروا نه لري لمونځ مکروه نه دئ.

۵۱. بې فایدې ستر ګي پټول[۲۷].

۵۲. د لمانځه پر مهال اسمان ته کتل.

هغه څه چي په لمانځه کي مکروه نه دي

لاندي کارونه په لمانځه کي مکروه نه دي:

۱. یوازي ستر ګي شاوخوا اړول چي مخ ورسره ونه ګرځول سي.

---

[۲۶] که امام له محراب څخه دباندي وي سجده په محراب کي کوي، یا د ځای د تنګوالي له امله دننه په محراب کي ودرېږي پروا نه لري.

[۲۷] که ستر ګي د ډېري عاجزی له امله پټي کړي مکروه نه دئ.

٢. قرآن ته مخامخ لمونځ کول.

٣. د هغه سړي شا ته لمونځ کول چې خبري کوي.

۴. قندیل، څراغ ته مخامخ لمونځ کول.

۵. په نفلي لمانځه کې یو سورت مکرر ویل.

٦. کله چې له لمانځه څخه فارغه سي له تندي څخه خاشې او خاوره پاکول. که په لمانځه کې د سړي ذهن په مصروفیدی هم ئې لیري کولای سي.

٧. د مار او یا لړم وژل که ئې له ضرر څخه بیریدی.

٨. کالي له ځان څخه جلا کول تر څو د رکوع او سجدې پر مهال په بدن پوري ونه موښلي.

٩. پر هغه فرش لمونځ کول چې د ساه لرونکو تصویر ولري. خو سجده د تصویر پر ځای ونه کړي.

١٠. رائځېدلي توري ته مخامخ لمونځ کول.

د لمانځه د ادا کولو ډول

کله چې ته د لمونځ کولو اراده وکړې ودریږه، خپل ورغوي د غوږو تر برابری پورې پورته کړه، د لمانځه نیت وکړه بیا الله اکبر ووایه.

وروسته راسته لاس پر چپه لاس تر نامه لاندې کښیږده، ځنډ مه پکښې کوه، وروسته په تیټ اواز سُبحانَکَ اللهُمَ و بِحَمدِکَ و تَبَارَکَ اسمُکَ و تَعَالی جَدُکَ ولااِلٰهَ غَیرُکَ. ووایه، بیا اَعُوْذُ بِاللهِ مِنَ الشَّیْطَانِ الرَّجِیْم [٢٨] او بِسْمِ اللهِ الرَّحْمَنِ

---

[٢٨] مقتدی به بسم الله او اعوذ بالله نه وایي، منفرد او امام به په تولو رکعتونو کې تر الحمدالله مخکې بسم الله وایي.

الرَّحِيْم ووايه، وروسته د فاتحې سورت اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ ووايه، په پای کي له ځان سره پټ امين ووايه. بيا وروسته دري لنډ آياتونه ووايه، يو اوږد ايات هم کفايت کوي.

بيا د الله اکبر په ملتيا رکوع ته ولاړ سه، په داسي حال کي چې سر به دي د ورنو سره برابر وي زنګنونه دي په لاسو ونيسه، ګوتي دي خلاصي کړه، په رکوع کي دري واره سبحان ربی العظيم ووايه، وروسته د سَمِعَ اللّٰهُ لِمَنْ حَمِدَه په ويلو سره سر پورته کړه، رَبَّنَا لَكَ الْحَمْد هم ورسره ووايه.

که سړی مقتدي وي (په امام پسي ولاړ وي) يوازي رَبَّنَا لَكَ الْحَمْد کفايت کوي[٢٩]. وروسته آرام ودريږه، وروسته الله اکبر ووايه سجدې ته ولاړ سه.

زنګنونه پر مځکه کښيږده بيا لاسونه کښيږده، مخ د ورغوو په منځ کي پر مځکه کښيږده، په آرامۍ سجده وکړه، پزه او تندی ولګوه.

نس له ورنو[٣٠] څخه ليري ولره، څنګلي له بغلو څخه ګوښه ولره. دا هغه مهال که ګڼه ګوڼه (ازدحام) نه وو، د خپلو لاسو او پښو ګوتي قبلې ته مخامخ کړه. په سجده کي دري واره سبحان ربی الاعلی ووايه. دري واري کمه اندازه ده.

وروسته الله اکبر ووايه، له لومړۍ سجدې څخه سر پورته کړه، د دوو سجدو تر منځ سپکه آرامه ناسته وکړه، لاسونه پر ورنو کښيږده بيا الله اکبر ووايه بيا دوهمه سجده وکړه، کم تر کمه دري واره سبحان ربی الاعلی ووايه.

وروسته الله اکبر ووايه، پورته سه ودريږه، پر مځکه لاسونه مه تکيه کوه، مه کښېنه لومړی رکعت بشپړ سو.

په دوهم رکعت کي هغه اعمال تر سره کړه چې په لومړي رکعت کي دي تر سره

---

[٢٩] امام به سميع الله لمن حمده وايي او مقتدی به ربنا لک الحمد وايي خو منفرد به دواړه وايي.

[٣٠] ښځه به خپل نس په ورنو پوري موښلوي.

کړي وه. دومره ده چې غوږو ته لاسونه مه پورته کوه، سبحانک اللهم مه پکښې وایه، اعوذبالله مه وایه.

کله چې له دوهم رکعت څخه فارغه سوې چپه پښه وغوړوه پر کښېنه، راسته پښه جګه ودروه، ګوتې ئې د قبلې لورې ته کړه. لاسونه پرورنو کښېږده، ګوتې وغوړوه.

وروسته هغه التحیات ووایه چې له عبدالله بن مسعود رضی الله عنه څخه نقل سوې ده. دغه التحیات په دې ډول ده:

[اَلتَّحِيَّاتُ لِلّٰهِ وَ الصَّلَوَاتُ وَ الطَّيِّبَاتُ، اَلسَّلَامُ عَلَيْكَ اَيُّهَا النَّبِيُّ وَ رَحْمَةُ اللّٰهِ وَ بَرَكَاتُهُ. اَلسَّلَامُ عَلَيْنَا وَ عَلَي عِبَادِ اللّٰهِ الصَّالِحِيْنَ. اَشْهَدُ اَنْ لَّا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ وَ اَشْهَدُ اَنَّ مُحَمَّداً عَبْدُهُ وَ رَسُوْلُهُ.]

ژباړه: ژبنیز، بدني، مالي عبادتونه د الله له پاره دي، اې پیغمبره! پر تا دي د الله مهرباني او برکت وي. پر موږ او صالحو بندګانو دي د الله سلامتیا وي، زه شاهد یم چې یوازي یو الله د عبادت وړ دئ او محمد صلی الله علیه وسلم د الله بنده او رسول دئ.

د لااله پر مهال د شهادت ګوته پورته کړه، د الا الله پر مهال ګوته کښته کړه. که لمونځ دوه رکعتیز وي لکه د سهار لمونځ تر التحیات وروسته درود ووایه، درود په دې ډول دئ:

اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلَي مُحَمَّدٍ وَ عَلَي آلِ مُحَمَّدٍ كَمَا صَلَّيْتَ عَلَي اِبْرَاهِيْمَ وَ عَلَي آلِ اِبْرَاهِيْمَ اِنَّكَ حَمِيْدٌ مَّجِيْد.

اَللّٰهُمَّ بَارِكْ عَلَي مُحَمَّدٍ وَ عَلَي آلِ مَحَمَّدٍ كَمَا بَارَكْتَ عَلَي اِبْرَاهِيْمَ وَ عَلَي آلِ اِبْرَاهِيْمَ اِنَّكَ حَمِيْدٌ مَّجِيْد

ژباړه: اې الله! پر محمد صلی الله علیه وسلم او د ده پر کورنۍ رحم وکړه لکه پر ابراهیم علیه السلام

او د هغه پر کورنۍ چې دي رحم کړی وو، ته حميد او مجيد ذات يې.

اې الله! پر محمد ﷺ برکت راوله د ده پر کورنۍ برکت راوله لکه پر ابراهيم عليه السلام او د هغه پر کورنۍ چې دي برکت راوستی وو ته حميد او مجيد ذات يې.

وروسته داسې دعا وکړه چې په قران يا سنت کې راغلې وي. لکه اللهم ربنا اتنا فی الدنيا حسنة و فی الاخرة حسنة و قنا عذاب النار.

ژباړه: اې زمونږ ربه! مونږ ته په دنيا او آخرت کې ښکې نصيب کړه مونږ د اور له عذاب څخه وساته.

وروسته دوه واړه راسته طرف ته مخ وګرځوه السلام عليكم ورحمة الله ووايه بيا چپه طرف ته مخ وګرځوه السلام عليكم ورحمة الله ووايه په دواړو سلامو کې د موجوده لمونځ کوونکو، ملايکو او مسلمان پيرانانو نيت وکړه.

که لمونځ درې رکعتيزه يا څلور رکعتيزه وي په لومړۍ ناسته کې تر التحيات زياتوالی مه کوه، بلکې کله چې له التحيات څخه فارغه سې الله اکبر ووايه ولاړ سه په دريم رکعت يوازې فاتحه سورت ووايه لکه د مابنام لمونځ.

که لمونځ څلور رکعتيزه وي لکه د ماپښين يا مازديګر لمونځ په دوو اخيرو رکعتو کې يوازې الحمد لله ووايه.

رکوع او سجده وکړه وروسته په پای کې کښېنه التحيات، درود او دعا ووايه بيان ئې تېر سو.

د جماعت د لمانځه فضيلت

الله ﷻ ويلي دي: وَٱرۡكَعُواْ مَعَ ٱلرَّٰكِعِينَ ﴿٤٣﴾ [البقره: ۴۳]

د رکوع کوونکو سره رکوع وکړئ.

رسول اکرم ﷺ ویلي دي:

(صَلْواةُ الجَمَاعةِ تَفضُلُ الصلوة الفذِ بِسَبعٍ وَ عِشرِينَ دَرَجَةً(۳۱))

پریوازي لمانځه د جماعت لمونځ اووه ویشت درجې ثواب لري.

رسول علیه السلام د خپل ژوند په اوږدو کي پر جماعت همېشه توب کړی وو، نادر وخت که ئې پرې ایښی وي، که نه په ناروغۍ کي هم جماعت ته حاضرېدی.

اصحابو پر جماعت تینګار کاوه، یوازي عذر لرونکي یا هغه منافق به جماعت ته نه حاضرېدی چې منافقت به ئې بنکاره وو.

له عبدالله بن مسعود رضی الله عنه څخه روایت نقل سوی دئ، چې:

موږ داسي ګڼل چې معلوم الحاله منافق او ناروغ د جماعت لمانځه ته نه حاضرېږي. ځینې وخت به ناروغ پر دوو کسانو تکیه کړې وه جماعت ته به حاضر سو.

ده وویل: رسول علیه السلام موږ ته د هدایت سنتونه ښوولي وه په هغوی کي دا هم وه چې باید لمونځ په هغه مسجد کي ادا کړل سي چې اذان پکښې کېږي.

جماعت هغه تړاو دئ چې د مقتدي او امام تر منځ موجود وي، جماعت هغه مهال ادا کېږي چې له امامه چپه یو کس بل موجود وي، خو د جمعې د لمانځه له پاره یو کس کفایت نه کوي.

د جمعې له پاره له امامه چپه درې کسان نور ضروري دي.

---

(۳۱) رواه مسلم.

د جماعت د لمانځه حکم

د نارینه وو له پاره د پنځګونو لمونځو له پاره جماعت دومره ټینګ سنت دئ چې واجب ته ورته دئ.

یوازې د شرعي عذر پر مهال جماعت پرېښوول پروا نه لري. که څوک بې له عذره د جماعت پرېښوولو عادت ولري ګناه کار دئ. د جمعې او اختر د لمانځه له پاره جماعت شرط دئ. بې له جماعته نه سهي کېږي.

د تراویح او د لمر د تورېدو د لمونځو له پاره جماعت موکد کفایي سنت دئ. د روژې په میاشت کې د وترو له پاره جماعت مستحب دئ. بې له روژې په دوامداره توګه وتر په جماعت کول تنزیهي مکروه دئ. که یو او دوه واره ئې په جماعت ادا کړي پروا نه لري.

که د نفلي لمانځه د جماعت له پاره خلک راوغوښتل سي بیا په جماعت وسي مکروه دئ، خو که خلک خپله جمع سوی وه بې له راغوښتلو او اعلان څخه ئې نفل په جماعت وکړل، دغه جماعت بې له اذان او اقامت څخه وو نو مکروه نه دئ.

د کلي کوم مسجد چې امام او اذان ولري دوهم جماعت پکښې مکروه دئ، دا هغه مهال که د کلي اوسېدونکو جماعت کړی وو.

خو که دوهم جماعت له لومړي جماعت څخه په جلا بڼه وسي د بېلګې په ډول د دوهم جماعت امام د لومړي امام له ځایه چپه پر بل ځای ودرېږي بیا مکروه نه دئ.

جماعت چا له پاره سنت دئ؟

په کومو کسانو کې چې لاندې شرطونه موجود وي جماعت د هغوی له پاره دومره ټینګ سنت دئ چې واجب ته ورته دئ:

۱. نارينه به وي، د ښځي له پاره سنت نه دئ.
۲. لوی به وي، د کوچني له پاره سنت نه دئ.
۳. عاقل به وي، د لېوني له پاره سنت نه دئ.
۴. عذر به نه لري، د معذور له پاره سنت نه دئ.
۵. ازاد به وي، د مريي له پاره سنت نه دئ. خو که ښځي، کوچني، لېوني، معذور او مريي لمونځ په جماعت ادا کړ لمونځ ئې سهي دئ الله ثواب ورکوي.

د جماعت لمونځ څه مهال له ذمې اوړي؟

په لاندي عذرونو کي که يو موجود سي د جماعت لمونځ له ذمې اوړي:

۱. کله چي سخت باران وي.
۲. کله چي سخت يخ وي دا ېېره موجوده وي که مسجد ته ولاړ سي ناروغه به سي يا به ئې ناروغي زياته سي.
۳. کله چي پر لاري ېېره موجوده وي.
۴. کله چي سخته تاريکه وي.
۵. کله چي د شپې له خوا سخت باد وي[۳۲].
۶. کله چي ناروغه وي.
۷. کله چي ړوند وي.
۸. که دومره بوډا وو چي مسجد ته د تللو وس ئې نه درلودی.
۹. کله چي د ناروغ په سرپرستی او پالني بوخت وي.

---

[۳۲] د ورځي له خوا سخت باد عذر نه دئ.

۱۰. کله چې بولو او صحرا کښت په تکليف کړی وي.
۱۱. کله چې په بندي خانه کي وي. فرق نه کوي که پر حق بندي وي که ناحقه بندي وي.
۱۲. یوه یا دواړې پښې ئې پرې وي.
۱۳. په داسي ناروغي اخته وي چې تګ ورته ستونزمن وي شل او ګوډه وي.
۱۴. ډوډۍ حاضره سي دی وبۍ وي.
۱۵. کله چې د سفر له پاره تیاری نیسي.
۱۶. که دا ټپره ورسره وي که په جماعت بوخت سم مال به مي ضایع سي.
۱۷. که دا ټپره ورسره وي که په جماعت کولو بوخت سم ریل ګاډی یا طیاره به راځخه ولاړه سي.

د امامت د سهي کېدو شرطونه

د امامت د سهي کېدو له پاره لاندي شرطونه په کار دي:

۱. نارینه به وي، د ښځي امامت سهي نه دئ.
۲. مسلمان به وي، د کافر امامت سهي نه دئ.
۳. لوی به وي، د کوچني امامت سهي نه دئ.
۴. عاقل به وي، د لېوني امامت سهي نه دئ.
۵. دومره قرائت به ئې یاد وي چې د لمانځه له پاره ضروري دئ، د هغه چا امامت سهي نه دئ چې قرائت ویلای نه سي.
۶. د لمانځه شرطونه به پکښې پوره وي که پاک نه وي یا ئې عورت لوڅ وي او داسي نور امامت ئې سهي نه دئ.

۷. عذرونه به نه لري، لکه دوامداره پزه وينه کېدل او داسي نور.

۸. ژبه به ئې روغه وي حروف به سم تعبيرولای سي، د هغه چا امامت سهي نه دئ چي راء په لام اړوي، سين په ثاء اړوي او داسي نور.

د امامت له پاره تر ټولو ډېر څوک حقداره دئ؟

۱. پاچا او د ده نائب تر ټولو ډېر حقداره دي.

۲. په مسجد کي ټاکل سوی امام د دغه مسجد له پاره تر نورو حقداره دئ.

۳. د کور څښتن که د امامت وړتیا درلوده او جماعت په کور کي کېدی تر نورو حقداره دئ.

۴. که پاچا او نائب همدا ډول ټاکلی امام او د کور څښتن حاضر نه وي بیا هغه څوک د امامت ډېر حقداره دئ چي د لمانځه په احکامو ښه خبر وي.

په دوهمه درجه کي هغه څوک حقداره دئ چي ایاتونه ئې ډېر یاد وي او په احکامو پوه وي.

بیا چي تقوائې ډېره وي.

وروسته هغه څوک چي په عمر مشر وي.

که په دې ټولو اوصافو کي سره برابر وي بیا هغه څوک حقداره دئ چي قوم ئې خوښ کړي.

که د قوم په منځ کي اختلاف راسي بیا هغه څوک حقداره دئ چي د قوم ډېر کسان ئې خوښ کړي.

که له حقداره چپه بل څوک دمخه سي ګناه کار دئ.

هغه کسان چې امامت ئې مکروه دئ

۱. د فاسق امامت.

۲. د بدعتي امامت.

۳. د راندې امامت، که په موجوده خلکو کې دی تر نورو غوره وي بیا مکروه نه دئ.

۴. د ناپوه امامت مکروه دئ فرق نه کوي که صحرایي وي که وطني وي حکم ئې یو دئ.

۵. د هغه چا امامت مکروه دئ چې د خلکو له خوا د یوه کمي په وجه کرکه ځني کیږي (خوښ ئې نه وي).

٦. تر ټاکلي اندازې د جماعت اوږد دول مکروه دي.

۷. یوازي د بنځو جماعت مکروه دئ. که بیا هم دوی جماعت کاوه امام به ئې په منځ کې درېږي.

۸. په اوسنۍ زمانه کې بنځو ته مکروه ده چې جماعت ته ولاړې سي، ځکه فتنې ډېرې دي.

د مقتدي د درېدو ځای او د صفونو ترتیب

که یو امام یو مقتدی وي، مقتدی دي د امام راسته اړخ ته ودرېږي تر امام دي لږ شا ته سي.

که دا امام سره دوه یا ډېر کسان وي ټول دي د امام تر شا ودرېږي.

که د امام سره یو لوی یو کوچنی وي هم دي تر شا ودرېږي.

که نارینه، بنځینه، کوچنیان او نربنځیان ټول موجود وي په لومړي صف کې دي نارینه، په دوهم صف کې دي کوچنیان، وروسته نربنځیان بیا دي بنځې

ودريږي.

بنه دا ده چې غوره خلک په لومړي کتار کې ودريږي تر څو که اړتيا پيدا سوه د امام خلافت وکړي.

که په خلکو کې يوازې يو کوچنی موجود وو، د لويانو په صف کې دي ودريږي.

که کوچنيان ډېر وه تر لويانو وروسته دي صف جوړ کړي، د نارينه وو صف دي نه پوره کوي.

که يو څوک راغی امام پر رکوع وو په صف کې ځای موجود وو راغلی سړی دي د صف دباندې په لمانځه کې نه داخليږي بلکې په صف کې دي داخل سي وروسته دي لمونځ پيل کړي که رکعت ځنې تېر سي پروا نه لري.

د اقتداء کولو د سهي کېدو شرطونه

دلاندې شرطونه املە په امام پسې اقتداء سهي کېږي:

۱. د لومړي الله اکبر پر مهال به د امام د متابعت نيت کوي.
۲. کم تر کمه به د دوو پوندو په اندازه به امام تر مقتدي مخکې وي.
۳. لمانځه ته په کتو به د مقتدي لمونځ د امام تر لمانځه قوي نه وي، نو همدا وجه ده چې که امام نفلي مقتدي فرضي لمونځ کاوه اقتداء سهي نه ده، خو که امام فرضي او مقتدي نفلي لمونځ کاوه اقتداء سهي ده.
۴. امام او مقتدي دواړه به د يوه وخت لمونځ کوي. د ساري په توګه که امام د ماپښين مقتدي د مازيګر لمونځ کاوه اقتداء سهي نه ده.
۵. د امام او مقتدي تر منځ به د بنځو صف نه وي.
۶. د امام او مقتدي تر منځ به دومره لويه ويالە نه وي چې کوچنی کښتی

پکښې چلېږي.

۷. د امام او مقتدي تر منځ به دومره پراخ سړک نه وي چې موټر او کجاوه پکښې تېرېدای سي.

۸. د امام او مقتدي تر منځ به داسي شی موجود نه وي چې د امام انتقالات (رکوع، سجده او نورو ته تلل) مقتدي ته معلوم نه سي.

د هغه چا اقتداء چې اودس ولري په هغه چا پسې سهي کېږي چې تیمم ئې وهلی وي.

د هغه چا اقتداء چې پښې ئې پرېولي وي په هغه چا پسې سهي ده چې پر موزو ئې مسح کړې وي.

د هغه چا اقتداء چې لمونځ په ولاړه کوي په هغه چا پسې روا ده چې لمونځ په ناسته کوي.

د هغه چا اقتداء چې د ملا تیرئې سیده وي په هغه چا پسې روا ده چې د ملا تیرئې کوږ وي.

څوک چې لمونځ په اشاره کوي اقتداء ئې په بل اشاره کوونکي پسې سهي ده. که د یوه سبب په وجه د امام لمونځ فاسد سي د مقتدیانو لمونځ هم فاسد دئ. پر امام واجب ده چې د خپل لمانځه د فاسدوالي اعلان به کوي مقتدیان به خبروي تر څو هغوی لمونځ راوګرځوي.

مقتدي به څه مهال د امام متابعت کوي څه مهال به ئې نه کوي؟

که امام دریم رکعت ته پورته سو، مقتدي التحیات خلاصه کړې نه وه پر مقتدي د امام متابعت لازم نه دئ، التحیات دي بشپړه کړي.

که امام سلام وګرځاوه مقتدي التحيات خلاصه کړي نه وه پر مقتدي د امام متابعت لازم نه دئ التحيات دي بشپړه کړي.

که امام يوې زايدي سجدې ته ولاړې پر مقتدي متابعت لازم نه دئ.

که امام تر اخيري ناستي وروسته په سهوه ولاړ سو مقتدي دي متابعت نه کوي.

که امام زايد رکعت وکړ سجده ئې وکړه، مقتدي دي متابعت نه کوي يوازي دي سلام وګرځوي.

که امام د آخري ناستي پر مهال په سهوه ولاړ سو مقتدي دي فتح ورکړي تر څو امام په خپلي سهوي پوه سي.

مقتدي دي منتظر سي تر څو امام کنبېناستو ته راوګرځي، که امام راونه ګرځي د پنځم رکعت له پاره سجده وکړي مقتدي دي په يوازي توګه سلام وګرځوي.

که مقتدي سلام وګرځاوه امام لا تر اوسه د پنځم رکعت له پاره سجده نه وه کړې د مقتدي لمونځ له منځه ځي (فاسد ګرځي).

که امام له رکوع يا سجدې څخه سر پورته کړ مقتدي درې واره تسبيح پوره کړي نه وه مقتدي به د امام متابعت کوي، تسبيحات دي پرېږدي.

مقتدي ته مکروه د چې تر امام مخکي سلام وګرځوي. که امام التحيات پوره کړې نه وي مقتدي سلام وګرځاوه د مقتدي لمونځ فاسد ګرځي.

د سُتړې احکام

رسول عليه السلام ويلي دي: اذا صَلَّى احَدُكُم فَليُصَلِ الى سُترَةٍ وليَدنُ مِنها)[۳۳]

"کله چې په تاسي کي يو څوک لمونځ کوي مخ ته دي سُتره ودروي، سُتړې ته دي

---

[۳۳] رواه ابو داؤد.

نژدې ودرېږي".

سُتره هغه شی دئ چې لمونځ کوونکی ئې د لمانځه پر مهال خپل مخ ته دروي، یا یو لرګی وي او یا یو بل داسې شی چې نیزه غوندې وي.

سُتره ددې لپاره ده ترڅو یو تېرېدونکی دده لمانځه ته زیان ونه رسوي.

که د خلګو تګ راتګ زیات وي نبه دا ده چې امام خپل مخ ته سُتره ودروي.

مقتدي ارنه دئ چې ستره ودروي ځکه د امام ستره د ده له پاره هم کفایت کوي.

لمونځ کوونکي دې ستړې ته نژدې ودرېږي.

نبه دا ده چې ستره د لمونځ کوونکي د چپه، یا راسته اوږې پر برابره وي، باید خاص د مخ پر برابر نه وي. شرط دا دئ چې ستره به یو شرعي ګز اوږده د یوې ګوتې په اندازه پنډه وي. دا ئې کمه اندازه ده که تر دې زیاته وي هم کفایت کوي.

د لمونځ کوونکي مخ ته د تېرېدو احکام

روا نه ده چې د لمونځ کوونکي د مخ په خوا کې د سجدې له ځایه تر قدمو پورې سړی تېر سي. دا هغه مهال که ئې په لوی مسجد یا پر دښت لمونځ کاوه.

که سړي په کوچني مسجد یا خونه کې لمونځ کاوه روا نه ده چې د ده د قدمو څخه د قبلې خوا ته تر پراته دېوال پورې سړی تېر سي.

سړي ته روا نه ده چې د ازدحام (ګڼې ګوڼې) په ځای کې بې له ستړې لمونځ وکړي.

که یو څوک د لمونځ کوونکي مخ ته تېرېدی لمونځ کوونکي ته روا ده چې د سبحان الله په ویلو یا په اشاره کولو د هغه مخنیوی وکړي. روا ده چې د قرائت په لوړ اواز ویلو هغه پوه کړي. د لاس په ذریعه ئې مخینوی نه سي کولای.

ښځه دې د لاس په ټکولو او اشاره کولو مخنیوی وکړي. ښځې ته روا نه ده چې د قرائت په زوره ویلو سره د سړي مخنیوی وکړي.

وتر دري رکعته دي، په پای کي يو سلام لري.

د ماخستن تر سنتو وروسته وتر ادا کېږي. څوک چي د ولاړي وس ولري په ناسته وتر ورته روا نه دي. که عذر موجود نه وي د سپرتيا پر مهال وتر کولای نه سي. واجب ده چي د نفلي لمونځو غوندي په ټولو رکعتو کي الحمدلله او سورت وويل سي.

تر دوه رکعتو وروسته دي کښېني التحيات دي ووايي بيا دي دريم رکعت ته ولاړ سي، سبحانک اللهم او اعوذبالله دي نه وايي.

کله چي په دريم رکعت کي له سورت ويلو څخه فارغه سي لاسونه دي د غوږونو د برابری پوري پورته کړي.

د پورته کولو دا دول ئې داسي دی لکه د لومړي الله اکبر پر مهال چي دی.

بيا دي د رکوع څخه مخکي په ولاړه اللهم انا ووايي.

په ټول کال کي په وترو کي اللهم انا لوستل واجب ده. امام، مقتدي د جماعت او انفرادي لمونځونو کي اللهم انا په پټه سره بايد ووايي.

سنت دا دی چي هغه اللهم انا ووايي چي عبدالله بن مسعود رضي الله عنه ئې روايت کړی دی چي هغه په دې دول ده:

اَللّٰهُمَّ اِنَّا نَسْتَعِيْنُكَ وَ نَسْتَغْفِرُكَ وَ نُؤْمِنُ بِكَ وَ نَتَوَكَّلُ عَلَيْكَ وَ نُثْنِيْ عَلَيْكَ الْخَيْرَ، وَنَشْكُرُكَ وَ لَانَكْفُرُكَ، وَ نَخْلَعُ وَ نَتْرُكُ مَنْ يَّفْجُرُكَ.

اَللّٰهُمَّ اِيَّاكَ نَعْبُدُ وَ لَكَ نُصَلِّيْ وَنَسْجُدُ وَ اِلَيْكَ نَسْعَي وَ نَحْفِدُ، نَرْجُوْ رَحْمَتَكَ وَ نَخْشَي عَذَابَكَ اِنَّ عَذَابَكَ بِالْكُفَّارِ مُلْحِقٌ.

ژباړه: اې الله! موږ ستا څخه مرسته غواړو، ستا څخه بخښنه غواړو، پر تا ايمان لرو، پر تا توکل کوو، ستا ستاينه کوو، ستا شکر کوو، ناشکري نه کوو، له هغه چا څخه کوبنه کېږو چي ستا نافرماني کوي.

اې الله! يوازي ستا عبادت کوو، يوازي ستا له پاره لمونځ کوو، سجده کوو، تا ته درځو، درځغلو، ستا د رحمت هيله لرو، ستا د عذاب څخه بيره لرو، ربنتيا ستا عذاب په کافرانو پوري ننښلېدونکی دئ.

څوک چې اللهم انا ويلای نه سي اللهم رَبَّنَا اتِنَا في الدُنيَا حَسَنَةً و فِي الآخِرَةِ حَسَنَةً و قِنا عَذَابَ النَارِ.

دي ووای، يا دي دړې واره اللهم اغفرلي ووايي. يا دي دړې واره يا رب ووايي.

که د لمونځ کوونکي اللهم انا هيره سوه، په رکوع کي ئې يا ده سوه په رکوع کي دې نه وايي. بيرته دي ولاړې ته نه راګرځي تر څو اللهم انا ووايي. بلکي تر سلام وروسته دي د سهوي سجده وکړي ځکه واجب کار ئې په هيره پرې ايښی دئ.

که تر رکوع وروسته ئې يا ده سي همداسي ده. که فرضاً تر رکوع وروسته اللهم انا ووايي رکوع دي نه راګرځوي بلکي په پای کي دي د سهوي سجده وکړي ځکه واجب کار ئې وځنډاوه (په خپل ځای کي ئې ادا نه کړ). که امام رکوع ته ولاړی، مقتدي اللهم انا خلاصه کړې نه وه د امام متابعت دي نه کوي.

بلکي اللهم انا دي بشپړه کړي وروسته دي په رکوع کي ورسره شريک سي. که بيرېدی چې رکوع به تيره سي اللهم انا دي پرېږدي رکوع ته دي ورسره ولاړ سي.

له وترو چپه په نورو لمونځو کي يوازي هغه مهال اللهم انا ويل کېږي چې غميزه پيښه وي. د غميزي پر مهال يوازي امام ته سنت ده چې کله له رکوع څخه راپورته سي دعا قنوت دي ووايي. د غميزي پر مهال دغه دعا قنوت ويل کېږي:

اللهُمَ اهدِنابِفَضلِکَ فِيمَن هَدَيتَ و عَافَنَا فِيمَن عَافَيتَ و تَوَلَنَا فِيمَن تَوَلَيتَ و بَارِک لَنَا فِيمَا اعطَيتَ و قِنَا شَرَ مَا قَضَيتَ فَانَکَ تَقضَی و لا يُقضٰی عَلَيکَ انَه لاَ يَذِلُ مَن وَالَيتَ ولاَ يَعِزُ مَن عَادَيتَ تَبَارَکتَ رَبَنَا و تَعَالَيتَ و

صلی اللهُ علی سَیدِنَا مُحَمَدٍ و آلِه و صَحبِه و سَلمَ.

ژباړه: اې الله! مورږ ته د خپل فضل له امله د هغه چا په ډله کي هدایت وکړه چې تا هدایت ورکړی دئ. د هغه چا په ډله کي زمورږ پالنه وکړه چې تا ئې پالنه کړې ده. په هغه څه کي برکت واچوه چې تا مورږ ته راکړي دي. د هغه څه له شره مو خوندي کړه چې تا ئې پرېکړه کړې ده. پرېکړه ته کوې ستا په وړاندي پرېکړه نه سي کېدلای، هغه څوک نه خوارېږي چې ستا سره دوستي ولري. هغه څوک نه غالبه کېږي چې ستا سره دښمني ولري.

اې زمورږ ربه! ته مبارک یې ته لوړ یې، د الله ﷻ رحم دي پر محمد ﷺ او د ده پر کورنۍ او اصحابو وي.

کله چې مسبوق خپل امام ته د دریم رکعت په رکوع کي ځان ورساوه په حکمي ډول د دعا قنوت رسوونکی ګڼل کېږي. کله چې وروسته تېر سوي رکعتونه راګرځوي، دعا قنوت دي نه وایي. د روژې په میاشت کي چې په جماعت وتر وکړي تر هغه فضیلت لري، چې د شپې په وروستي برخه کي ئې یوازي کوي، د روژې چپه وتر په جماعت کول مکروه دئ.

سنت لمونځونه

سنت هغه لمونځونه دي چې رسول ﷺ پر فرضو زیات کړي دي. تر څو الله ﷻ ته ځان نژدې کړي.

او رسول ﷺ په ټینګار سره کړي وي خو ځینې وخت ئې پرې ایښې وي کوم لمونځونه چې رسول ﷺ د فرضو تر څنګ په ټینګار سره کړي دي موکد سنت دئ.

هغه لمونځونه چې ځینې وخت ئې کړي وي مستحب او غیر موکد سنت دئ.

هغه لمنځونه چې موکد سنت دي

١. د سهار تر فرضو مخکې دوه رکعته.
٢. د ماپښین تر فرضو مخکې څلور رکعته په یوه سلام.
٣. د ماپښین تر فرضو وروسته دوه رکعته.
٤. د مابنام تر فرضو وروسته دوه رکعته.
٥. د ماخستن تر فرضو وروسته دوه رکعته.
٦. څلور رکعته په یوه سلام د جمعې تر لمانځه مخکې.
٧. څلور رکعته د جمعې تر فرضو وروسته[٣٥].

هغه لمنځونه چې غیر موکد سنت دي

١. د مازیګر تر فرضو مخکې څلور رکعته.
٢. د مابنام تر فرضو وروسته شپږ رکعته.
٣. د ماخستن تر فرضو مخکې څلور رکعته.
٤. د ماخستن تر فرضو وروسته څلور رکعته.

سنت لمونځونه د فرضو غوندې دي خو په هر رکعت کې د فاتحې سورت سره بل سورت یو ځای کېږي. که سړي تر دوو رکعتو زیات نفل وکړه په وروستي کې ئې نه کښېناستی، د مکروه والي سره نفل سهي دي.
مکروه ده چې د ورځې لخوا په یوه سلام تر څلورو رکعتو زیات نفل وکړي،

---

[٣٥] امام ابو یوسف رحمة الله علیه ویلي دي: د جمعې تر فرضو وروسته شپږ رکعته سنت دي.

مکروه ده چې د شپې له خوا په یوه سلام تر اته رکعتو زیات نفل وکړي.
د امام اعظم رحمة الله علیه پر مسلک نبه دا ده چې د ورځې او شپې څلور رکعته نفل په یوه سلام وسي.
د یارانو (امام ابو یوسف، امام محمد) پر مسلک نبه دا ده چې د شپې له خوا دوه دوه رکعتونه د ورځې څلور څلور رکعتونه وسي.
په نفلي لمانځه کې ولاړه او قرائت اوږدول تر ډېرو رکعتو ډېر ثواب لري، نفل د شپې له خوا تر ورځې ډېر ثواب لري.

مستحب لمونځونه او شپه په ویښه تېرول

لومړی: څوک چې مسجد ته دننه سي تر ناستي مخکې دوه رکعته نفل کول مستحب دي، د تحیة المسجد (د مسجد سلام) په نوم یادېږي. که یو وار کښېني بیا دوه رکعته لمونځ وکړي هم پروا نه لري، که څوک فرضي یا بل لمونځ مسجد ته تر دننه کېدو وروسته ادا کړي د تحیة المسجد نیت ونه لري دغه لمونځ د تحیة المسجد پر ځای درېږي.
کله چې سړی اودس تازه کړي، د اندامو تر وچېدو مخکې دوه رکعته لمونځ مستحب دئ، دغه لمونځ د تحیة الوضوء په نوم یادېږي. د څابښت پر مهال څلور رکعتونه مستحب دي. تر دوولسو رکعتو پورې ئې زیاتولای سي. دا د څابښتي لمونځ په نوم یادېږي.
د استخارې لمونځ دوه رکعته دئ، مستحب دئ، د حاجت لمونځ دوه رکعته دئ مسحتب دئ. مستحبه ده چې د روژې د میاشتې وروستۍ لس شپې په ویښه تېرې سي.
مستحبه ده چې د لوی او کوچني اختر شپه په ویښه تېره سي، عبادت پکښې

وسي. مستحبه ده چي د لوی اختر د میاشتي لومړی لس شپې په ویښه تېره سي.
مستحبه ده چي د برات شپه په ویښه تېره سي. خو په دغو پورتنیو شپو کي د دعوت پرېدول راتولېدنه مکروه ده، که بې دعوته سره راتول سي مکروه نه ده.

د لمانځه جدول

لمونځ	مخکي مؤکد سنت	مخکي غیر مؤکد سنت	فرض	وروسته مؤکد سنت	واجب	ملاحظات
سهار	۲	۰	۲	۰	۰	۰
ماپښین	۴	۰	۴	۲	۰	په سفر کي فرض دوه رکعتونه
مائیګر	۰	۴	۴	۰	۰	په سفر کي فرض دوه رکعتونه
مابنام	۰	۰	۳	۲	۰	په سفر کي مکمل دري رکعتونه
ماخوستن	۰	۴	۴	۲	دري رکعته وتر	په سفر کي فرض دوه رکعتونه
جمعه	۴	۰	۲	۴	۰	تر فرضو مخکي خطبه
دوه اخترونه	۰	۰	۰	۰	د اختر لمونځ دوه رکعته	تر لمانځه وروسته خطبه
تراوئح	۰	۰	۰	۲۰	۰	تراویح تر وتر و مخکي دي

لمونځ په ناسته کول

څوک چې د ولاړې وس ولري په ناسته فرضي لمونځ ورته روا نه دئ. څوک چې د ولاړې وس ولري په ناسته واجب لمونځ ورته روا نه دئ. څوک چې د ولاړې وس ولري په ناسته نفلي لمونځ ورته روا دئ. خو نفل په ناستي کول نیم ثواب لري.

څوک چې د عذر له امله په ناسته لمونځ وکړي پوره ثواب ورکول کېږي. څوک چې په ناسته لمونځ کوي داسي به کښېني لکه د التحیات له پاره چې کښېني. روا ده چې سړی نفلي لمونځ په ولاړه پیل کړي په ناسته ئې بشپړ کړي.

د سپرتیا پر مهال لمونځ کول

د سپرتیا پر مهال (چې پر حیوان، موټر او بل شي سپور وي) فرضي لمونځ روا نه دئ، واجب لمونځ هم روا نه دئ.

همدا ډول وتر، نذري لمونځ او د هغه نفلي لمانځه قضا چې تر پیل کېدو وروسته فاسد سوی وي د سپرتیا پر مهال روا نه دئ.

که لمونځ کوونکی عذر ولري، د ساري په توګه بېړۍ کې کښته سم دښمن به حمله راباندي وکړي یا به مي وحشي حیوان ووژني یا بله ستونزه موجوده وي د سپرتیا پر مهال (د حیوان پر شا) فرضي، نفلي، واجب او نور ټوله لمونځونه ورته روا دي.

که دی کښته سوی وای د بیرته سپرېدو وس ونه لري داسي څوک موجود نه وي چې دی پر حیوان سپور کړي ټوله لمونځونه د حیوان پر شا کولای سي.

موکده سنت د سپرتیا پر مهال ورته روا دي، خو د سهار سنت به لاندي کوي، ځکه د هغوی ټینګوالی خورا ډېر دئ.

کله چي دی پر حیوان سپور لمونځ کوي له بناره دباندي وي هري خوا ته چي د حیوان مخ وي هغې خوا ته دي لمونځ کوي.

په کښتۍ کي لمونځ کول

د امام اعظم رحمة الله علیه پر مذهب بې له عذره روا ده چي په کښتۍ کي فرضي لمونځ په ناسته وسي. خو امام ابو یوسف رحمة الله علیه او امام محمد رحمة الله علیه ئې بې له عذره روا نه ګڼي. څوک چي د رکوع او سجدې وس ولري په کښتۍ کي لمونځ په اشاره کول ورته روا نه دئ.

که کښتۍ د دریاب په څنډه کي تړل سوې وي او لمونځ کوونکي د ولاړي وس ولري روا نه ده چي لمونځ په ناسته وکړي.

که چا وس نه درلودی چي له کښتۍ څخه کښته سي کښتۍ که تړل سوې وي که آزاده وي لمونځ پکښې روا دئ.

په ریل ګاډۍ او طیاره کي لمونځ کول

په ریل ګاډۍ او طیاره (الوتکي) کي په ناسته فرضي لمونځ روا دئ. فرق نه کوي که طیاره په هوا کي وي، ریل ګاډۍ روا نه وي دا د امام اعظم رحمة الله علیه مذهب دئ. خو ډېری علماء وایي یوازي هغه مهال په طیاره او ریل ګاډۍ کي په ناسته لمونځ روا دئ چي عذر موجود وي د بېلګي په توګه په ولاړه ئې سر ګرځېدی، یا ریل ګاډۍ داسي لړزه کول چي سړی پر لمانځه درېدلای نه سو.

که سړي په ولاړه لمونځ کاوه د دوو چوکیو ترمنځ ولاړ وو سجده ئې پر چوکۍ

کول لمونځ روا دئ، خو په دې شرط که ده د ریل ګاډی پر لاندې فرش سجده نه سوای کولای.

که ریل ګاډی ولاړه وي د ټولو فقهاوو پر مسلک بې له عذره په ناسته لمونځ روا نه دئ. که طیاره پر مځکه ولاړه وي همداسي ده.

که قبلې ته مخامخ ئې لمونځ پیل کړ وروسته ریل ګاډی او طیاره بلې خوا ته وګرځیده د ده مخ بلې خواته سو که ده وس درلودی مخ یې د قبلې خواته وګرځوي.

که ئې وس نه درلودی یا ورته معلومه نه وه چې ریل ګاډی او طیاره ګرځیدلې ده لمونځ ئې بې له ګرځیدنې روا دئ.

د تراویحو لمونځ

رسول ﷺ ویلي دي: (مَن قَامَ رَمَضَان ءایمَاناً وَ احتِسَاباً غُفِرَلَهُ مَا تَقَدَمَ مِن ذَنبِهِ[۳۶])

څوک چې د روژې په میاشت کې د ایمانداری او ثواب له پاره د شپې لمونځ وکړي مخکنۍ ګناهونه ورته بخښل کیږي.

د تراویحو لمونځ پر نارینه او ښځینه وو موکد سنت دئ. د کلیوالو له پاره تراویح په جماعت کول سنت کفایي دئ[۳۷].

تراویح په لسو سلامونو شل رکعته دي.

د تراویحو وخت د ماخستن تر فرضو وروسته پیلیږي بیا تر سپیدو پورې.

---

[۳۶] رواه البخاري و مسلم.

[۳۷] کفایي سنت دا دي چې ځینې کلیوال ئې په جماعت ادا کړي د نورو غاړې خلاصیږي، که ئې ټوله پریږدي د ټولو غاړې بندي دي.

ښه دا ده چې تراویح تر وتر مخکې وسي. روا ده چې وتر تر تراویحو مخکې وسي. ښه دا ده چې تراویح د شپې یوې دریمې ته وځنډول سي. د شپې نیمې ته که وځنډول سي هم ښه ده.

مکروه نه ده که تراویح د شپې په دوهمه نیمایي کې وسي. ښه دا ده چې تر هرو څلورو رکعتو وروسته د څلورو رکعتو په اندازه د راحت ناسته وسي (ځان هوسا کړي).

د پنځمې ترویحې (وروستي څلورو رکعتو) او وترو تر منځ ناسته هم مستحب ده.

په ټوله میاشت کې په تراویحو کې یو وار قرآن ختمول سنت دئ. د قوم د کسالت (سستۍ) له امله یو وار ختم نه پریښوول کیږي. د قوم د سستۍ له امله په ناسته کې درود نه پریښوول کیږي.

همدا ډول سبحانک اللهم او د رکوع او سجدې تسبیحات نه پریښوول کیږي، تر درود وروسته دعا (اللهم ربنا) پریښوول کیږي. ښه دا ده چې لنډه دعا وسي تر څو سنت پر ځای سي. د تراویحو قضا نه په جماعت نه یوازې راګرځول کیږي.

د مسافر لمونځ

الله ﷻ ویلي دي: وَإِذَا ضَرَبْتُمْ فِي ٱلْأَرْضِ فَلَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَن تَقْصُرُوا۟ مِنَ ٱلصَّلَوٰةِ [النساء: ۱۰۱]

کله چې تاسي په مځکه کې سفر کوی، پر تاسي ګناه نسته چې لمونځ لنډ کړی.

بخاري او مسلم له انس ﷺ څخه روایت کړی دئ وایي: خَرَجنَا مَعَ رَسُولِ اللهِ صلي الله عليه وسلم مِن مَدِينَةِ اِلي مَكة فَكَانَ يُصَلِي رَكعَتَينِ رَكعَتَينِ حَتي رَجَعنَا اَلي المَدِينَةِ.

ترجمه: موږ د رسول ﷺ سره له مدينې څخه مکې ته ولاړو، رسول ﷺ تر هغه مهاله لمونځ دوه رکعته کوی تر څو بيرته مدينې ته راوګرځېدو.

د هغه سفر چې لمونځ پکښې لنډېږي او د روژې د مياشتې روژې نه پکښې نيول کېږي کمه اندازه ئې دا ده چې د کال په لنډو ورځو کې په پياده تګ سره د درو ورځو مسافه وي، که څوک دغه تاکلې مسافه په يوه ساعت کې پرې کړي د ساري په توګه په ريل ګاډی يا طياره کې دغه مسافه ژر ووهي حکم نه بدلېږي، لمونځ لنډېږي.

پر مسافر د لمانځه لنډول واجب دي، که لمونځ بشپړ کړي ګناه کاره دئ. مسافر به د ماپښين، مازيګر او ماخستن فرض لمونځ لنډوي، دغه لمونځونه به د څلورو فرضو رکعتو پر ځای دوه فرض رکعته کوي. د سهار او مابنام لمونځ بشپړ ادا کېږي.

د سفر د نيت د سهي کېدو شرطونه

د سفر د نيت سهي کېدو له پاره درې شرطونه ضروري دي:

۱. هغه څوک چې د سفر نيت لري بالغ به وي. که کوچنی وو د لمانځه لنډول باندې واجب نه دي.

۲. د سفر نيت لرونکی به په خپل سفر کې خپلواک وي، که د بل داسې چا تابع وي چې د سفر نيت ئې نه وي کړي د لمانځه لنډول باندې واجب نه دي. همدا وجه ده چې که مېرمن د سفر نيت ولري مېړه ئې ونه لري د مېرمنې نيت اعتبار نه لري ځکه مېرمن د مېړه تابع ده. همدا ډول خادم او د ده سردار هم دغه حالت لري. همدا ډول که د پوځ قوماندان د سفر نيت ونه لري د پوځيانو نيت اغېز نه لري، ځکه پوځيان د خپل قوماندان تابع وي.

۳. د سفر مسافه به د درو ورځو د پياده تګ څخه کمه نه وي[۳۸].

---

[۳۸] د سفر مسافه اووه اويا کېلو مټره ګڼل سوې ده.

څه مهال لمونځ لنډيږي؟

لمونځ هغه مهال لنډيږي چې مسافر له کلي څخه ووزي له ابادیو تېر سي. همدا ډول هغه مهال لنډيږي چې له بناره او د بنار له څنډو ووزي تش د سفر په نیت لمونځ نه لنډيږي.

هغه مهال لمونځ نه لنډيږي چې دی له کوره ووزي خو له بناره او د بنار له څنډو تېر سوی نه وي.

په هر سفر کې لمونځ لنډيږي فرق نه کوي که سفر د حج، عمرې او جهاد او تجارت له پاره وي که د غلا له پاره وي.

که مسافر لمونځ څلور رکعته بشپړ کړ، د لومړيو دوو رکعتو وروسته کښېناستی لمونځ ئې روا دئ. دوه وروستي رکعتونه نفل ګرځي. خو دا ډول لمونځ مکروه دئ ځکه سلام له خپله ځايه وځنډېدی. که څلور رکعته وکړي د دوو لومړيو رکعتو وروسته ئې ناسته نه وه کړې، لمونځ روا نه دئ ځکه زمونږ پر مسلک د لمانځه لنډول واجب دي اختياري نه دي.

د لنډولو موده

مسافر دي تر هغه مهاله لنډ لمونځ کوي تر څو چې يرته راګرځي بنار ته ننوزي. که په بل بنار او کلي کې د پنځلسو ورځو يا ډېرو ورځو نيت وکړي لمونځ به پوره کوي.

که تر پنځلسو ورځو کم نيت وکړي لمونځ به لنډ کوي. که نيت ونه کړي همداسې بې نيته څو کلونه پاته سي لمونځ به لنډ کوي.

په مقيم پسي د مسافر اقتداء کول

په مقيم پسي د مسافر اقتداء روا ده، څلور رکعته به پوره کوي. د امام متابعت به کوي. په مسافر پسي د مقيم اقتداء روا ده.

کله چي مسافر دوه رکعتونه ادا کړي مناسبه ده چي تر سلام ګرځولو وروسته ووايي: خپل لمونځ بشپړ کړئ زه مسافر يم. ښه دا ده چي دا خبره تر لمانځه مخکي او وروسته وکړي.

کله چي مقيم مقتدی پورته سي غواړي چي خپل لمونځ بشپړ کړي په ولاړه کي دي قرائت نه وايي بلکي بې له قرائته دي خپل لمونځ پوره کړي.

که په سفر کي څلور رکعتيزه لمونځ قضا سو قضا ئې دوه رکعته راګرځول کېږي فرق نه کوي که قضا په سفر کي راګرځوي که په خپل کور او د اقامت په ځای کي حکم يو دئ.

که د اقامت په ځای کي څلور رکعتيزه لمونځ پاته سو قضا ئې څلور رکعته راګرځول کېږي فرق نه کوي که قضا ئې په سفر کي راګرځوي که د اقامت په ځای کي وي حکم يو دئ.

دوطن ډولونه او احکام

اصلي وطن په اصلي وطن له منځه ځي.

که يو سړي خپل اصلي وطن پرېښووی بل وطن ته ولاړی هغه ئې د ځان له پاره وطن وګرځاوه، وروسته د يوه کار له پاره خپل پخواني وطن ته ولاړی لمونځ به لنډ کوي، ځکه اوس د ده له پاره وطن نه بلل کېږي.

د موقتي اوسېدنې وطن د موقتي اوسېدنې په وطن له منځه ځي.
د موقتي اوسېدنې وطن هغه مهال هم له منځه ځي چې سړی ځنې مسافر سي.
اصلي وطن هغه دئ چې د تل له پاره ئې د اوسېدنې له پاره وټاکي فرق نه کوي که واده پکښې وکړي که نه. د اقامت وطن (د موقتي اوسېدنې وطن) هغه ځای دئ چې د پنځلسو ورځو یا زیاتو نیت پکښې ولري.

د ناروغ لمونځ

الله ﷻ ویلي دي: لَا يُكَلِّفُ ٱللَّهُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا [البقره: ۲۸۶]

الله نفس یوازې په هغه څه مکلف کړځوي چې وس ئې ولري.

رسول ﷺ عمران بن حصین رضي الله عنه ته وویل: صَلِ قَائِماً فان لَم تَستَطِع فَقَاعِداً فان لَم تَستَطِع فَعَلَي الجَنبِ تُؤمِيء ايمَاءً[۳۹].

لمونځ په ولاړه کوه، که طاقت ونه لرې په ناسته ئې کوه، که طاقت ونه لري پر اړخ ئې کوه، اشاره کوه.

لمونځ نه پاته کېږي د ناروغۍ پر مهال هم نه پرېښوول کېږي، که څوک ناروغه وي طاقت نه لري چې لمونځ په ولاړه وکړي لمونځ دي په ناسته وکړي خو سجده او رکوع به کوي.

که د سخت درد او ستونزې له امله مریض درېدلای نه سي لمونځ دي په ناسته وکړي، رکوع او سجده دي کوي که د ناروغ سره بېره وي که لمونځ په ولاړه وکړم ناروغي به مي بیرته راوګرځي، یا به ناروغي نوره سخته سي یا به مي په ځنډ

---

[۳۹] رواه ابو داؤد.

روغتیا په برخه سي لمونځ دي په ناسته وکړي.

که څوک رکوع او سجده نه سي کولای په اشاره دې کوي، څوک چې رکوع او سجده په اشاره کوي د سجدې اشاره دي تر رکوع کښته کوي. که ئې کښته نه کړي لمونځ ئې روا نه دئ.

روا نه ده چې د سجدې له پاره یو شی مخ ته راپورته کړي، که څوک په ناسته لمونځ نه سي کولای پر شا دي پرېوزي پښې دي د قبلې خوا ته وغځوي، زنګنونه دي ودروي سر دي پر بالښت کښېږدي چې مخ ئې د قبلې طرف ته سي رکوع او سجده دي په اشاره کوي.

یا دي پر اړخ پرېوزي رکوع او سجده دي په اشاره کوي، هغه اشاره د رکوع او سجدې ځای نیسي چې په سر سره وي، که په ستر ګو، وروځو او زړه سره وي لمونځ سهي نه دئ. که څوک د سر د اشارې وس ونه لري یوه ورځ او شپه دي لمونځ وځنډوي.

کله چې روغ سي قضا دې راوړي که تر یوې شپې او ورځې زیات لمونځونه قضا کړي بیرته را ګرځول نه غواړي.

که څوک بې هوښه، یا لېونی سو، بې هوښی او لېونتوب یې تر پنځه لمونځو په زیاته موده یا تر دې لږ وخت ونیوی کله چې سم سي د لمونځونو قضا دي راوړي. که سړی لمونځ په ولاړه پیل کړ وروسته له درې دو څخه عاجزه سو که د ناستي وس ولري په ناسته دي لمونځ وکړي. که د ناستي وس ونه لري پر شا دي پرېوزي لمونځ دي په اشاره وکړي.

د قضايي لمونځو قضا راوړل

الله ﷻ ويلي دي: ﴿إِنَّ ٱلصَّلَوٰةَ كَانَتْ عَلَى ٱلْمُؤْمِنِينَ كِتَٰبًا مَّوْقُوتًا ﴿١٠٣﴾﴾ [النساء:۱۰۳]

ربنتيا لمونځ پر مومنانو پر تاکلي وخت فرض دئ.

واجبه ده چي لمونځ په خپل وخت کي ادا سي.

بې له عذره روا نه ده چي لمونځ له خپل وخت څخه وځنډول سي. که د عذر له امله څوک له خپل وخت څخه لمونځ وځنډوي کله چي عذر پورته سي د دغه لمانځه قضا راګرځول واجب ده. د سنت او نفلي لمونځو قضا يوازي هغه مهال راګرځول کيږي چي يو وار پيل سي وروسته فاسد کړل سي دا مهال قضا راوړل واجب ده.

که سهار مهال سنت او فرض دواړه پاته سي تر زوال مخکي د دواړو قضا راوړل کيږي.

که د سهار سنت يوازي پاته سي قضا ئې نه راوړل کيږي. د وخت د لمانځه او قضايي لمانځه تر منځ ترتيب واجب دئ. تر قضايي مخکي د وخت لمونځ کول روا نه دي.

خپله د قضايي لمونځو تر منځ هم ترتيب واجب دئ. د ماپښين قضايي لمونځ د سهار تر قضايي لمانځه مخکي نه ادا کيږي. د فرضو او وترو تر منځ هم ترتيب واجب دئ: د وترو تر مخه د نن سهار قضايي فرض نه ادا کيږي.

دغه پورتنی ترتيب هغه مهال واجب دئ چي د قضايي لمونځو شمېر شپږو ته نه وي رسېدلی. که د قضايي لمونځو شمېر تر شپږو کم وي بايد د ادا کولو پر مهال ترتيب په پام کي ونيول سي، د ساري په توګه: لومړی د سهار، بيا د ماپښين، بيا د مازيګر، بيا د ماښام وروسته د ماخستن قضا راوړل سي.

دلاندي دروشيانو څخه په يوه شي ترتيب له منځه ځي:

لومړی: له وترو چپه که د قضايي لمونځو شمېر شپږو ته پورته سي.

دوهم: کله چي د وخت د تنګۍ له امله د وخت د لمانځه د قضا کېدو بېره وي.

دريم: کله چي قضايي لمونځ ئې هېروي د وخت لمونځ ادا کړي.

که شپږم لمونځ وتر وي پر ده لازمه ده چې د نن سهار تر فرضو مخکې د تېرې شپې د وترو قضا راوګرځوي.

کله چې د قضايي لمونځو شمېر شپږ سي ترتيب له منځه ولاړ سي، کله چې د ځينو قضايي لمونځو قضا راوړله سوه شمېر ئې تر شپږو کم سو بيرته ترتيب نه راګرځي، ځکه ترتيب له منځه تللی دئ. که سړي د وخت لمونځ ادا کړ قضايي لمونځ ئې په ياد وو د وخت لمونځ ئې سهي نه دي.

خو دا موقوف فساد دئ که ئې پنځه لمونځونه تر قضايي مخکې ادا کړه او قضايي لمونځ ئې په ياد وو د پنځم لمانځه د وخت په تېرېدو سره موقوف فساد له منځه ځي.

پنځه ادا سوي لمونځونه د فرضو پر ځای درېږي.

که د پنځم لمانځه د وخت تر تېرېدو مخکې قضايي لمونځ ادا سو، فرض له منځه ځي، ټوله لمونځونه نفل ګرځي، پر ده لازمه ده چې د دې پنځو ادا سوو لمونځو قضا راوګرځوي.

کله چې قضايي لمونځونه زيات سي تعين ته اړتيا ده. که تعين ورته ستونزمن وي داسي نيت به کوي چې دا لومړی قضايي دئ، دا دوهم قضايي دئ، دا دريم دئ همداسي تر پايه پوري.

فرضي لمونځ په جماعت سره نيول

يو سړي په يوازي توګه فرضي لمونځ شروع کړی وو، سجدې ته نه وو تللی جماعت ودرېدی. سړی دي خپل لمونځ پرېږدي په ولاړه دي سلام وګرځوي په امام پسې دي اقتداء وکړي.

که سړي د سهار يا د مابنام لمونځ شروع کړی وو سجده ئې کړې وه جماعت

ودرېدی خپل لمونځ دي پرېږدي په امام پسي دي اقتداء وکړي.

که سړي څلور رکعتيزه لمونځ شروع کړی وو يو رکعت ئې کړی وو يو بل رکعت دي هم ورسره يو ځای کړي بيا دي سلام وګرځوي په امام پسي دي ودرېږي فرض لمونځ دي د امام سره بشپړ کړي. مخکني دوه رکعتونه نفل ګرځي.

کله چې ده په څلور رکعتيزه لمانځه کي درې رکعته بشپړ کړي وي، څلورم رکعت دي هم بشپړ کړي، وروسته که د ماپښين او ماخستن لمونځ وي د امام سره دي لمونځ ادا کړي د نفلو نيت دي وکړي، که د مازيګر لمونځ وي نيت دي نه کوي ځکه مازيګر تر فرضو وروسته نفل نسته.

کله چې د جمعې په ورځ امام د خطبې له پاره راووزي سړي د سنتو نيت کړی وي، دوه رکعته دي پوره کړي کله چې د جمعې فرض ادا کړي وروسته دي دغه څلور رکعته سنت راوګرځوي.

که يو چا د ماپښين په سنتو شروع کړې وه بيا جماعت ودرېدی نو دوه رکعته دي پوره کړي سلام دي وګرځوي ، په امام پسي دي اقتدا وکړي او تر فرضو وروسته دي د پوره سنتو قضا راوړي.

کله چې سړی مسجد ته ورسي جماعت ودرېدی ځان دي په بل شي نه بوختوي، په جماعت کي دي ورسره داخل سي يوازي د سهار په سنتو ځان بوختولای سي.

که مسجد ته ننوتی د سهار جماعت ودرېدی سنت دي له مسجد څخه دباندي وکړي يا دي د مسجد په يوه کونج کي ادا کړي دا هغه مهال که د ده غالبه ګومان وو چې فرض لمونځ په جماعت رسولای سم.

که د فرضي لمانځه پر قضا کېدو يا د جماعت په تېرېدو بېرېدی سنت دي پرېږدي. که چا خپل امام د رکوع په حالت کي ورساوه دغه رکعت ئې رسولي دئ.

که مقتدی رکوع ته تللی نه وو امام سر راپورته کړ دغه رکعت له مقتدي څخه

تېر دي.

که په مسجد کي اذان وسو تر اذان وروسته له مسجد څخه وتل تر هغه مهاله مکروه کار دئ. تر څو دلته لمونځ کوي.

که دغه سړی په بل مسجد کي موذن یا امام وي بیا وتلای سي. که سړي یوازي لمونځ کړی وو اوس د ماپښین یا ماخستن جماعت ودرپدی د نفلو په نیت دي لمونځ ورسره ادا کړي دباندي وتل ورته مکروه دي.

که ده لمونځ کړی وي اوس د سهار یا د مازیګر یا د مابنام جماعت ودرپدی پروانه لري چي له مسجد څخه ووزي.

د روژې او لمانځه فدیه

که ناروغ د هغه لمونځو د کولو واک پیدا کړ چي ځني قضا سوي وه فرق نه کوي که دغه واک د اشاره کولو پرډول وي. اوس تر قضا راوړلو مخکي مړ سو پر ده لازمه ده چي د فدیې ورکولو وصیت به کوي.

که ناروغ د هغه روژو د نیولو وس پیدا کړ چي ځني قضا سوي دي اوس تر قضا راوړلو مخکي مړ سو پر ده لازمه ده چي د فدیې وصیت به کوي، که وتر ځني قضا سوي وي اوس ئې د قضا راوړلو وس پیدا کړ خو تر قضا راوړلو مخکي مړ سو پر ده لازمه ده چي د فدیې وصیت وکړي.

د مړي ولي به فدیه د میراث له یوې دریمي څخه ورکوي د لمانځه فدیه د هر وخت پر سر نیمه پیمانه (نژدې ۱۸۰۰ ګرامه) غنم یا پوره پیمانه اوربشي دي یا ئې قیمت دئ.

د روژې فدیه د هري ورځي پر سر نیمه پیمانه غنم، یا پوره پیمانه اوربشي دي یا ئې قیمت دئ.

روا ده چې د ټولو لمونځو فديه يوه فقير (بې وزلي) ته ورکړي، روا ده چې د ټولو روژو فديه يوه فقير ته ورکړي.

. خو په يوه ورځ د قسم فديه تر نيمې پيمانې غنمو زيات يوه فقير ته نه ورکول کيږي ، که مړي وصيت نه وي کړی اوس د مړي خپلوان د ځانه فديه ادا کړه د قبلېدو اميد ئې سته.

ولي ته روا نه ده چې د مړي د قضايي روژو پر ځای روژې ونيسي. لمونځونه هم نه سي کولای. که ناروغ دومره وس پيدا نه کړ چې لمونځ په اشاره سره وکړي او په داسي حال کې مړ سي چې لمنځونه ئې قضا کړي وي باندې لازمه نه ده چې د فديې وصيت وکړي.

لمونځونه که لږ قضا سوي وي که ډېر قضا سوي فرق نه کوي. که د روژو د نيولو وس پيدا نه کړي مړ سي همداسي ده. روژې که ډېرې وي که لږ وي فرق نه کوي حکم يو دئ.

که مسافر په سفر کې مړ سو پر ده لازمه نه ده چې د خپلو روژو وصيت وکړي.

د سهوي سجدې احکام

که د يو چا څخه د لمانځه رکن (داخلي فرض) پاته سي لمونځ سهي نه دئ بيرته راګرځول غواړي. د سهوي په سجده علاج نه کيږي، فرق نه کوي که رکن په قصدي توګه پاته سوی وي که په سهوه پاته سوی وي.

که څوک واجب کار په قصدي توګه پريږدي ګناه کار دئ، لمونځ ئې فاسد دئ بيرته راګرځول غواړي. د سهوي په سجده علاج نه کيږي.

که واجب کار په سهوه پاته سي د سهوي سجده باندې واجبه ده د سهوي علاج

په دغه سجده کيږي.

د سهوي سجده په لاندي صورتو کي لازميږي:

۱. که د فرضو په دوو لومړيو يا يوه رکعت کي په سهوه الحمدلله ځني پاته سي، که د نفلو او وترو د ټولو رکعتو څخه په هر يوه کي پاته سي همداسي ده.

۲. که د فرضو په دوو لومړيو رکعتو کي قرائت پاته سو په دوو وروستيو رکعتو کي ئې ووايه هم د سهوي سجده لازمه ده.

۳. که د فرضو په دوو لومړيو رکعتو کي ئې د الحمدلله سره يو ځای سورت ونه وايه، که د نفلو او وترو د ټولو رکعتو څخه په هر يوه کي ئې سورت د الحمدلله سره ملګری نه کړ همداسي ده.

۴. که په يوه رکعت کي دوه واره الحمدلله ووايي د سهوي سجده لازمه ده ځکه سورت له خپله ځايه وځنډيدی.

۵. که يوه سجده وکړي وروسته ولاړ سي بل رکعت وکړي په دغه کيدونکي رکعت کي ئې دوې سجدې وکړې وروسته ئې پاته سوې سجده وکړه لمونځ ۰ سهي دئ خو د سهوي سجده واجبه ده.

۶۰. که په دري رکعتيزه، يا څلور رکعتيزه لمانځه کي لومړۍ ناسته پرېږدي فرق نه کوي که دغه پرېښوول سوې ناسته د فرضي لمانځه وي که د نفلي لمانځه وي د سهوي سجده لازمه ده، که په فرض لمانځه اوله ناسته په هېره سره پرېږدي دريم رکعت ته ولاړ سي نو لمونځ دي پوره کړي سجده سهوه دي وکړي ځکه چي واجبه ناسته ئې پرې ايښې وه.

۷. که په سهوه التحيات پاته سوه.

۸. که په وترو کي د دعا قنوت تکبير پاته سو.

۹. که ترر کوع مخکي د دعا قنوت (اللهم انا) ويل پاته سوه.

۱۰. که امام په پټو لمونځو کې په زوره قرائت ووایه.

۱۱. که امام په زوره لمونځو کې کرار قرائت ووایه.

۱۲. که په لومړۍ ناسته کې تر التحیات زاید شی لکه درود او نور ووایي، یا د یوې سجدې په اندازه چپ کښېنې. په دې ټولو صورتو کې د سهوې سجده لازمه ده.

هغه څه چې د سهوې په سجده پورې اړه لري

د امام په سهوه سره د سهوې سجده پر امام او مقتدي دواړو لازمه ده. که مقتدي په امام پسې ولاړ وي سهوه سي د سهوې سجده نسته، که امام سلام وګرځاوه مقتدي خپل پاته رکعتونه پوره کول پکښې سهوه سو د سهوې سجده باندې سته:

که امام سهوه سو د سهوې سجده ئې کول پر مقتدي لازمه ده چې د امام پیروي وکړي. که پر سړي د سهوې سجده لازمه وه په قصدي توګه ئې پرېښوول ګناهکار دئ، لمونځ به بیرته راګرځوي.

که د سړي څخه د لمانځه ډېر واجب کارونه پاته سوه د سهوې یوه جوړه سجده کفایت کوي.

له چا څخه که لومړۍ ناسته په سهوه پاته سوه، که سیده درېدلی نه وو بیرته دي ناستي ته وګرځي. که ولاړی ته نژدې وو بیا دې د سهوې سجده وکړي، که ناستي ته نژدې وو سجده نسته کښېنې دي.

که د سړي څخه په نفلي لمانځه کې لومړۍ ناسته په هېره پاته سوه بیرته دي کښېنې، که څه هم ولاړ سوی وي په آخر کې دي د سهوې سجده وکړي. که د سړي

څخه وروستی ناسته پاته سوه ودریدی که ئې د دغه رکعت چې ورته ولاړ سوی دئ سجده نه وه کړې بیرته دي راوګرځي په پای کي دي د سهوي سجده وکړي.

که د سړي وروستی ناسته هېره سوه ولاړ سو د دغه رکعت چې پیل کړی ئې دئ سجده ئې وکړه فرضي لمونځ ئې نفل ګرځي، مناسبه ده چې بل رکعت هم ورسره یو ځای کړي په پای کي دي د سهوي سجده وکړي وروسته دي خپل فرضي لمونځ راوګرځوي.

که سړی په وروستی ناسته کي کښېناستی التحیات ئې وویل ده ګومان وکړ چې دا لومړی ناسته ده ولاړ سو بیرته دي راوګرځي التحیات دي دوهم وار نه وایي.

که یو چا په قصدي توګه د لمانځه څخه د وتلو په موخه سلام وګرځاوه د سهوي سجده باندي پاته وه تر څو په بل کار اخته سوی نه وي د سهوي سجده دي وکړي.

که یو سړي څلور رکعتیزه لمونځ کاوه ده ګومان وکړ چې لمونځ بشپړ سو سلام ئې وګرځاوه، وروسته پوه سو چې ده دوه رکعتونه کړي دي خپل لمونځ ته دي دوام ورکړي په پای کي دي د سهوي سجده وکړي.

د سهوي سجدې د کولو ډول

پر چا چې د سهوي سجده لازمه وي کله چې په وروستی ناسته کي له التحیات څخه فارغه سي راسته خوا ته دي یو سلام وګرځوي بیا دي الله اکبر ووایي د لمانځه غوندي دوې سجدې دي وکړي بیا دي کښېني هرومرو دي التحیات ووایي، پر رسول ﷺ دي درود ووایي.

د ځان له پاره دي دعا وکړي بیا دي سلام وګرځوي لمونځ پای ته ورسېدی. که تر لومړي سلام مخکي د سهوي سجده وکړي، لمونځ سهي دئ خو تنزیهي مکروه دئ.

د سهوي سجده څه مهال له منځه ځي؟

۱. د جمعې په لمانځه کي چې ډېر خلک حاضر وي د سهوي سجده نسته، ځکه پر خلکو اشتباه رائي.
۲. د اختر په لمانځه کي چې ډېر خلک حاضر وي د سهوي سجده نسته.
۳. که د سهار په لمانځه کي تر سلام وروسته لمر راوختی د سهوي سجده نسته.
۴. که د مازیګر تر سلام وروسته لمر سور سو د سهوي سجده نسته.
۵. که تر لمانځه وروسته داسي شی منځته راغی چې د لمانځه سره ټکر لري لکه په سهوه خبري کول د سهوي سجده نسته، په دغه ټولو مواردو کي د لمانځه بیرته راګرځول نه دي واجب.

په شک سره څه مهال لمونځ له منځه ځي څه مهال نه ځي؟

که سړی د لمانځه په منځ کي د رکعتو په شمېر کي شکي سي، دا لومړی وار وو چې شک ورپېښ سوی وو، لمونځ سهي نه دئ بیرته دې راوګرځوي.

که سړی تر سلام وروسته شکي سي لمونځ سهي دئ. که سړی تر سلام وروسته په یقیني توګه باور ولري چې په لمانځه کي ځینې رکعتونه پاته سوي دي که ئې تر سلام وروسته بل منافي کار نه وي کړی خپل لمانځه ته دي دوام ورکړي. که ئې منافي کار (چې د لمانځه سره ټکر ولري) تر سره کړی وي لمونځ دي له سره راوګرځوي.

که سړي ته ډېری وخت شک پېښېدی، شکي کېدل ئې عادت ګرځېدلي وه، پر خپل غالب ګومان دي عمل تر سره کړي، که غالب ګومان ونه لري بیا دي کم ته

اعتبار ورکړي، تر هغه رکعت وروسته دي کښېنې چې دی ئې وروستی بولي. د سهوي سجده دي وکړي.

د تلاوت د سجدې احکام

په لاندي درو شیانو کي که یو پېښ سو د تلاوت سجده سته:

لومړی: کله چې د سجدې ایات ولوستل سي تلاوت کوونکی که ئې واوري که نه سجده باندي لازمه ده، که د سجدې آیات یو حرف د مخکي یا وروستي کلمې سره یو ځای کړي هم سجده سته.

دوهم: کله چې د سجدې ایات واوري فرق نه کوي که ئې د اورېدلو قصد درلودی که نه سجده سته.

دریم: که سړي په هغه امام پسي اقتداء وکړه چې د تلاوت آیات ئې لوستی وي، فرق نه کوي که مقتدي ایات اورېدلی وي که نه د تلاوت سجده لازمه ده.

پر بیده، لېونی، کوچنی او کافر د تلاوت سجده نسته، پر هغه ښځي هم نسته چې د حیض او نفاس په ناروغۍ کي وي، که مقتدي د سجدې ایات ولوستی پر مقتدي او امام دواړو سجده نسته.

که سړي د سجدې ایات له طوطي څخه واورېدی سُجده نه لازمېږي.

که د سجدي ایات له رادیو او ټیپ څخه واورېدل سو سجده نسته، د تلاوت سجده ځینې مهال وخت ولري په سمدستي توګه واجب نه وي، ځینې وخت په سمدستي توګه واجب وي که له لمانځه څخه دباندي د سجدې ایات وویل سو. سمدستي سجده کول لازمه نه ده.

ځنډول ئې روا دي خو تنزیهي مکروه والی لري. که د سجدې ایات په لمانځه

کي وويل سو سملاسي سجده باندي لازمه ده ځنډ به نه کوي.

د تلاوت او سجدې تر منځ به دومره وخت ځنډ نه کوي چې دريې اياتونه پکښې لوستل کېدلای سي، که د سجدې او د سجدې تر منځ تر دريو اياتو د ويلو زيات وخت تېر سو نو د سملاسي حکم له منځه ځي.

که د تلاوت سجده ونه کړي فوراً رکوع ته لاړ سي او په رکوع کولو کي د سجدې نيت ولري کفايت کوي. که د تلاوت وروسته سملاسي د لمانځه سجدې ته ولاړ سي هم کفايت کوي فرق نه کوي که د تلاوت د سجدې نيت ولري که ئې ونه لري.

که د سجدې ايات په لمانځه کي ووايي يو ځای وروسته د لمانځه رکوع يا سجدې ته ولاړ سي، د تلاوت د سجدې له پاره کفايت نه کوي. د لمانځه په جريان کي به بله سجده د تلاوت له پاره کوي.

که لمونځ پای ته ورسوي سجده ونه کړي له لمانځه دباندي به د تلاوت سجده نه کوي ځکه وخت ئې تېر سو.

که د لمانځه له پاره سلام وګرځوي په بل کار اخته سوی نه وي د تلاوت د سجدې قضا راګرځولای سي.

هغه څه چې د تلاوت په سجده پورې اړه لري

که امام او مقتدي له هغه چا څخه د سجدې ايات واورېدی چې د دوی سره په لمانځه کي شريک نه وي دوی دي هغه مهال سجده وکړي چې لمونځ پای ته ورسوي.

که د لمانځه په منځ کي سجده وکړي سهي نه ده خو په دغه سجده سره ئې لمونځ نه فاسدېږي.

که سړي له امام څخه د سجدې ایات واورېدی وروسته ئې په امام پسي اقتداء وکړه، امام سجدې ته تللی نه وو نوی راغلی کس دي د امام سره سجدې ته ولاړ سي.

که یو سړي له امام څخه د سجدې ایات واورېدی وروسته ئې هغه مهال اقتداء پسي وکړه چې امام په دغه رکعت کي سجده کړې وه نوی راغلی کس د سجدې رسوونکی ګڼل کېږي، بله سجده باندي نسته.

که سړي د لمانځه دباندي د سجدې ایات ووایه سجده ئې ونه کړه اوس په لمانځه کي ئې بیا هغه ایات دوهم وار تلاوت کړ، سجده ئې وکړه، دغه سجده د دواړو له پاره کفایت کوي، دا هغه مهال که ځای بدل سوی نه وي (دواړه تلاوتونه پر یوه ځای سوی وي). که یو سړي پر یوه ځای څو واره د سجدې ایات مکرر ووایه یوه سجده کفایت کوي.

که یو سړی یو وار د سجدې ایات ووایه ځای ئې بدل کړ بیا ئې ووایه دوې سجدې باندي سته. د یوې خوني کونجان د یوه ځای حکم لري، خونه که غټه وي که کوچنۍ وي حکم یو دئ.

د مسجد کونجان د یوه ځای حکم لري، مسجد که لوی وي که کوچنی وي حکم یو دئ.

که اورېدونکي ځای بدل کړ مکرري سجدې باندي لازمي دي.

که ویونکي ځای بدل کړی نه وي حکم نه بدلېږي. مکروه ده چې یو څوک هغه سورت ووایي چې د سجدې ایات پکښې سته خو د سجدې ایات پرېږدي.

که اورېدونکی د سجدې له پاره تیار نه وي ښه دا ده چې: ویونکئ د سجدې ایات کرار د ځان سره ووایي.

د تلاوت سجدې د کولو بڼول

د تلاوت سجده دا ډول کېږي، چې:

د دوو تکبیرونو په منځ کې دي یوه سجده وکړي.

یو الله اکبر دي هغه مهال ووایي چې تندی پر مځکه ایږدي بل الله اکبر دي د سر را پورته کولو پر مهال ووایي. د الله اکبر د ویلو پر مهال دي لاسونه نه پورته کوي، تر سجدې وروسته التحیات او سلام نسته. د تلاوت سجده یو رکن لري، چې تندی پر مځکه ایښوول دي که ناروغ وي بیا دي اشاره وکړي.

د تلاوت د سجدې له پاره دوارهٔ الله اکبر سنت دئ.

ښه دا ده چې سړی ودرېږي بیا د تلاوت سجده وکړي د سجدې د سهي کېدو شرطونه هغه دي چې د لمانځه له پاره وو.

دومره ده چې لومړی الله اکبر د لمانځه له پاره شرط وو. د سجدې له پاره شرط نه دئ.

د تلاوت سجده د قران شریف په څوارلسو ځایونو کې واجبېږي:

۱. الاعراف سورت.

۲. النحل سورت.

۳. مریم سورت.

٤. الفرقان سورت.

٥. الم السجده سورت.

٦. الانشقاق سورت.

۷. الرعد سورت.

۸. الاسراء سورت.

۹. الحج سورت.

۱۰. النمل سورت.

۱۱. ص سورت.

۱۲. النجم سورت.

۱۳. حم السجدة سورت.

۱٤. العلق سورت.

د جُمعې لمونځ

الله ﷻ ویلي دي: إِذَا نُودِيَ لِلصَّلَوٰةِ مِن يَوْمِ ٱلْجُمُعَةِ فَٱسْعَوْا۟ إِلَىٰ ذِكْرِ ٱللَّهِ وَذَرُوا۟ ٱلْبَيْعَ ذَٰلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ [الجمعة: ۹]

ژباړه: کله چې د جمعې په ورځ د لمانځه له پاره اذان وسي د الله ﷻ یادونې ته لاړ سئ بیع پرېږدئ، دا ستاسي لپاره خیر دئ که چیرې تاسي پوهیږي.

رسول ﷺ ویلي دي: مَن تَوَضَا فَاحسَنَ الوُضُوءَ ثُمَ اَتَي الجُمُعَةَ فَاستَمَعَ وَ اَنصَتَ غُفِرَلَهُ مَا بَينَهُ وبينَ الجُمُعَةِ و زِيَادَةِ ثَلاَثَةِ ايامٍ ومَن مَسَ الحَصَى فَقَد لَغَا.

ترجمه: څوک چې ښه اودس وکړي بیا د جمعې لمانځه ته ولاړ سي خطبې ته غوږ ونیسي. چې کښېنئ د دوو جمعو تر منځ ګناه وربخښل کیږي درې ورځې نوري ورسره جمع کیږي.

او داغه رنګه رسول الله صلي الله علیه وسلم فرمایي: مَن تَرَکَ ثَلاَثَ جُمَعٍ تَهَاوُناً طَبَعَ اللهُ عَلَى قَلبِهِ.

ترجمه: رسول الله ﷺ ویلي دي: څوک چې د بې پروایۍ پر ډول درې جمعې

لمونځ پرپږدي الله ﷻ به ئې پر زړه مهر ولګوي.

خو که څوک کوچنی ډبري سره واړوي دغه بخښنه ئې له لاسه ووته، ، د جمعې لمونځ دوه رکعته دئ په لوړ اواز، د جمعې لمونځ په مستقل ډول عيني فرض دئ. د ماپښين د لمانځه بدل نه دئ خو که د چا څخه د جمعې لمونځ پاته سي په عوض کي ئې د ماپښين څلور رکعته لمونځ کيږي.

د جمعې د لمانځه د فرض کيدو شرطونه

دلاندي شرطو د موجوديت پر مهال د جمعې لمونځ فرضيږي:

۱. نارينه به وي پر ښځي د جمعې لمونځ نسته.

۲. ازاد به وي، پر مريي د جمعې لمونځ نسته.

۳. د ښار او د ښار د څنډو اوسېدونکی به وي، پر مسافر او کليوال د جمعې لمونځ نسته.

۴. روغ به وي پر ناروغ د جمعې لمونځ نسته.

۵. ډاډمن به وي پر هغه چا د جمعې لمونځ نسته چې د ظالم له ظلم څخه پټ وي.

٦. ليدونکی به وي پر ړانده د جمعې لمونځ نسته.

۷. د تللو وس به لري پر هغه چا د جمعې لمونځ نسته چې پر پښو نه سي تللای.

پر هغو کسانو چې د جمعې لمونځ فرض نه وي که ئې ادا کړي لمونځ ئې سهي دئ د ماپښين لمونځ ئې له ذمې اوړي، بلکي د دوی له پاره د جمعې لمونځ مستحب دئ. ښځه دي د ماپښين لمونځ په کور کي ادا کړي ځکه جماعت ته وتلای نه سي.

د جمعې د لمانځه د سهي کېدو شرطونه

د جمعې لمونځ هغه مهال فرضېږي چې لاندې شرطونه موجود سي:

۱. ښار یا د ښار څنډې به وي، په کلیو کې د جمعې لمونځ نسته. روا ده چې په یوه ښار او د ښار په څنډو کې دېر ځایونه د جمعې لمونځ اداسي.

۲. د جمعې لمانځه ته به پاچا یا د ده نایب حاضر سوی وي.

۳. د جمعې لمونځ به د ماپښین په وخت کې وي مخکې او وروسته روا نه دئ.

۴. خطبه، د ماپښین په وخت کې به تر لمانځه مخکې خطبه ویل سوې وي، د خطبې اوربدو له پاره به کم تر کمه دومره کسان موجود وي چې د جمعې د لمانځه له پاره ضروري دي.

۵. عامه اجازه به موجوده وي هر څوک به د ورتلو اجازه لري په هغه سرای کې د جمعې لمونځ روا نه دئ چې دروازه ئې قلف سوې وي.

۶. د جمعې لمونځ به په جماعت سره ادا سوی وي، په انفرادي ډول روا نه دئ کم تر کمه به له امامه چپه درې کسان موجود وي. که مسافر یا ناروغ د جمعې د لمانځه امامت وکړي سهي دئ.

د خطبې سنتونه

لاندې کارونه په خطبه کې سنت دي:

۱. خطبه ویونکی به له مرداری او بې اودسی څخه پاک وي.

۲. د خطبه ویونکي عورت به پټ وي.

۳. تر خطبې مخکې به یو وار خطیب پر منبر کښېني.

۴. موذن به د خطیب په مخکي اذان کوي.

۵. خطبه به په ولاړه وایي.

٦. د خطبې په پیل کي به د الله ﷻ حمد وایي.

۷. د الله ﷻ ستاینه به په هغه ډول کوی چې الله ﷻ ئې ورې دئ.

۸. په خطبه کي به دوه شهادته (اشهد ان لااله الا الله - او - اشهد ان محمداً عبده ورسوله) وایي.

۹. په خطبه کي به درود وایي.

۱۰. په خطبه کي به د وعظ خبرې کوي کم تر کمه یو ایات دي پکښې ووایي.

۱۱. د دوو خطبو په منځ کي به یو وار سپکه ناسته کوي.

۱۲. د دوهمي خطبې په پیل کي به هم حمد او ثنا وایي پر پیغمبر علیه السلام به درود وایي.

۱۳. په دوهمه خطبه کي به د مومنانو له پاره دعا کوي.

۱۴. خطبه به په لوړ آواز وایي تر څو ناست خلک ئې واوري.

۱۵. خطبه دي ډېره نه اوږدوي د طوال المفصل سورت په اندازه دي خطبه اوږده کړي.

هغه څه چې د جمعې په لمانځه پورې اړه لري

تر لومړي آذان وروسته به بیع پریږدي د جمعې لمانځه ته به ځي، کله چې خطیب د خطبې له پاره راووزي بیا لمونځ او خبري او د سلام جواب ورکول روا نه دي، همدا ډول تریچي کوونکي ته یرحمک الله نه سي ویل کېدلای.

خطیب ته مکروه ده چې خطبه اوږده کړي.

خطیب ته مکروه ده چې د خطبې یو سنت پریږدي.

کوم څوک چې د خطبې اورېدو ته حاضر سوی وي، خوراک، چښاک، شاوخوا کتل ورته مکروه دي. خطیب چې منبر ته پورته سي ناستو خلکو ته دي سلام نه وایي.

څوک چې د التحیات پر مهال یا ئې د سهوي د سجدې پر مهال لمانځه ته حاضر سي، د جمعې لمونځ ئې رسولی دئ دوه رکعتونه دي پوره کړي.

معذوره او بندیانو ته مکروه ده چې د جمعې په ورځ په بنار کې د ماپښین لمونځ په جماعت ادا کړي.

د اخترونو احکام

ابو داود په خپل کتاب کې د انس ﷺ حدیث رانقل دئ. انس ﷺ وویل:

عَنْ أَنَسٍ قَالَ قَدِمَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْمَدِيْنَةَ وَلَهُمْ يَوْمَانِ يَلْعَبُوْنَ فِيْهِمَا فَقَالَ مَا هٰذَانِ الْيَوْمَانِ ؟ قَالُوْا كُنَّا نَلْعَبُ فِيْهِمَا فِي الْجَاهِلِيَّةِ فَقَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَدْ أَبْدَلَكُمُ اللّٰهُ بِهِمَا خَيْرًا مِّنْهُمَا يَوْمَ الْأَضْحٰى وَيَوْمَ الْفِطْرِ .

رسول ﷺ مدینې منورې ته راغی د مدینې اوسېدونکو دوې ورځې درلودې په دغه ورځو کې دوی لوبې کولې.

رسول ﷺ وویل: دا دوې څنګه ورځې دي؟

د مدینې اوسېدونکو ورته وویل: په دغو ورځو کې موږ د جاهلیت په زمانه کې لوبې کولې.

رسول ﷺ ورته وویل: الله ﷻ تاسي ته د دې ورځو په بدل کې دوې نورې ګټورې ورځې درکړې دي یوه د کوچنۍ اختر بله د لوی اختر ورځې دي.

د دوو اخترو لمونځونه واجب دي، د اختر لمونځ دوه رکعتونه دي، قرائت پکښې په زوره ويل کېږي، هغه مهال ادا کېږي چې لمريوه نيزه راپورته سي، د اختر په لمانځه کې تکبيرونه سته د زايد تکبيرونو په نوم يادېږي، درې تکبيرونه په لومړي رکعت کې تر سبحانک اللهم وروسته ويل کېږي، درې تکبيرونه په دوهم رکعت کې تر رکوع مخکې ويل کېږي تر لمانځه وروسته خطبه ويل کېږي.

د اختر لمونځ پر چا واجب دئ؟

د اختر لمونځ پر هغه چا واجب دئ چې د جمعې لمونځ باندې فرض وي. نو په دې دول د اختر لمونځ پر روغ نارينه چې آزاد وي، مقيم وي، په ستر ګو ليدلای سي، د خطر بېره ورسره نه وي د تللو وس ولري واجب دئ. پر ښځه، ناروغ، مريي، مسافر، رانده او بېريدونکي باندې د اختر لمونځ نسته، همدا دول که څوک د تللو وس ونه لري د اختر لمونځ باندې نسته.

پر کومو کسانو چې د اختر لمونځ نه وي که ئې ادا کړ لمونځ ئې روا دئ.

د اختر د لمانځه د روا کېدو شرطونه

د اختر لمونځ هغه مهال روا کېږي چې لاندې شرطونه پوره وي:

۱. سړی په ښار او د ښار په شاوخوا کې وي.

۲. پاچا يا د پاچا ځاينا ستی به حاضر وي.

۳. عامه اجازه به وي (يعني عام او خاص به کولای سي چې د اختر په لمانځه کې ګډون وکړي).

۴. لمونځ به په جماعت سره وي. د جماعت له پاره کفايت کوي چې د امام سره يو بل سړی جوړه سي.

۵. لمونځ په خپل وخت کي وي، د اختر د لمانځه وخت هغه مهال پيلېږي چي لمريوه نيزه راپورته سي، د زوال تر وخته دوام کوي، د اختر لمونځ بې له خطبې روا دئ خو مکروه دئ. که خطبه تر لمانځه مخکي وويل سي لمونځ روا دئ خو مکروه دئ.

د کوچني اختر دورځي غوره کارونه

د کوچني اختر په ورځ لاندي کارونه مستحب (غوره) دي:

۱. د ورځي په سباوون (سپېدو) کي دي له خوبه ويښ سي.
۲. د سهار لمونځ دي د کلي په مسجد کي ادا کړي.
۳. مسواک دي ووهي.
۴. غسل دي وکړي.
۵. په خپلو کالیو کي دي تر ټولو ښه کالي واغوندي.
۶. خوشبويي (عطر) دي استعمال کړي.
۷. عیدګاه ته تر ټولو مخکي دي خوراک وکړي.
۸. که سرسایه باندي واجبه وي عیدګاه ته تر ټولو مخکي دي سرسایه ادا کړي.
۹. د خپل وس سره سم دي نور خیراتونه وکړي.
۱۰. خوښي دي ښکاره کړي، په غوړېدلي مخ دي د خلکو سره ملاقاتونه وکړي.
۱۱. عیدګاه ته دي پلي (پیاده) ولاړ سي، په ټیټ ږغ دي الله اکبر وایي. کله چي عیدګاه ته ورسېدی الله اکبر دي پرېږدي.
۱۲. له عیدګاه څخه دي پر دوهمه لاره راسي، د اختر تر لمانځه مخکي په خپل کور او عیدګاه کي نفلي لمونځ کول مکروه دي. کله چي د اختر لمونځ ادا سي په عیدګاه کي نفلي لمونځ مکروه دئ په کور کي مکروه نه دئ.

د اختر د لمانځه دادا کولو ډول

کله چې ته وغواړې چې د اختر لمونځ ادا کړې، د امام سره ودریږه د اختر د لمانځه نیت وکړه. د امام د متابعت نیت وکړه. لومړی الله اکبر (تحریمه الله اکبر) ووایه، بیا سبحانک اللهم ووایه، بیا د امام سره یو ځای درې واره الله اکبر ووایه.

د هر وار الله اکبر سره لاسونه تر غوږونو پورې پورته کړه، بیا چپ سه، امام اعوذبالله او بسم الله قرار (پټ) وایي وروسته په لوړ ږغ الحمدلله (فاتحه سورت) او یو بل سورت وایي.

بنه دا ده چې امام په لومړي رکعت کې سورت الاعلی ووایي. بیا د امام سره یو ځای رکوع او سجده وکړه، د اختر د لمانځه رکوع او سجده له نورو څخه فرق نه کوي.

کله چې د امام سره یو ځای دوهم رکعت ته پورته سوې، ته چپ سه، امام په کښته اواز بسم الله وایي بیا په لوړ آواز فاتحه سورت او یو بل سورت وایي، بنه دا ده چې امام په دوهم رکعت کې سورة الغاشیه ووایي، کله چې امام له قرائت څخه فارغه سي امام الله اکبر وایي، ته هم الله اکبر ووایه، لاسونه تر غوږو پورې پورته کړه، امام درې واره الله اکبر وایي ته ئې هم ورسره ووایه، هر وار لاسونه تر غوږو پورې پورته کوه، رکوع او سجده وکړه دا لمونځ لکه نور ورځني لمونځونه پوره کړه. کله چې امام له لمانځه څخه فارغه سي امام دوې خطبې وایي.

په دغه خطبو کې دي خلکو ته د کوچني اختر احکام وښیي، په دوهم رکعت کې که زائد تکبیرونه تر قرائت مخکې وویل سوه، لمونځ روا دئ، خو بنه دا ده چې قرائت تر تکبیرونو مخکې سي. که عذر موجود وي روا ده چې د اختر لمونځ دوهمي ورځي ته وځنډوي.

که د یو چا څخه د اختر لمونځ قضا سي د امام سره یو ځای ئې ادا نه کړ قضا باندې نسته، ځکه د اختر لمونځ بې له جماعته روا نه دئ.

د لوی اختر دورځې احکام

د لوی اختر د ورځې احکام د کوچني اختر د ورځې غوندې دي. د لوی اختر لمونځ د کوچني اختر غوندې ادا کېږي، خو ښه دا ده چې د لوی اختر په ورځ دې خوراک د اختر تر لمانځه وروسته وکړي او پر لارې دې په لوړ آواز الله اکبر وایي او خطیب دې د لوی اختر په خطبه کې د اختري (قربانۍ) او د تشریق د تکبیرونو په هکله خلکو ته ښوونه وکړي.

که عذر موجود وي روا ده چې د لوی اختر لمونځ دوهمې او دریمې ورځې ته وځنډوي.

واجبه ده چې د عرفات د ورځې د سهار تر لمانځه وروسته یو ځلي تشریق تکبیرونه ووایي، بیا دې تر هر فرضي لمانځه وروسته دغه تکبیرونه د اختر د څلورمې ورځې د مازیګر تر لمانځه پورې په پرله پسې توګه ووایي، فرق نه کوي که سړي په جماعت لمونځ ادا کړی وي که په یوازې توګه، مسافر وي که مقیم وي، نارینه وي که ښځینه وي کلیوال وي که ښاري وي، د ټولو له پاره دغه تکبیرونه واجب دئ.

د لمر او سپوږمۍ د تورېدو لمونځونه

بخاري له ابوبکر الصديق رضي الله عنه څخه روايت کړی دئ چې: خسفت الشمس علي عهد رسول الله فخرج يجر رداءه حتي انتهي الي المسجد وثاب الناس اليه فصلي بهم رکعتين فانجلت الشمس فقال ان الشمس والقمر آيتان من ايات الله و انهما لا يخسفان لموت احد و لا لحياته ولكن يخوف الله بهما عباده فاذا كان ذالک فصلوا حتي ينكشف ما بكم.

د رسول عليه السلام په زمانه کي لمر ترنځي ونيا وه (تور سو). رسول عليه السلام راووتي دوبټه ئې پسي کشيدله (پټو)، تر څو مسجد ته ننوتی خلک هم باندي راټول سول. رسول عليه السلام د دوی سره دوه رکعته لمونځ وکړ، لمر روښانه سو.

رسول عليه السلام وويل: لمر او سپوږمۍ د الله د قدرت نخښي دي، د چا د مړينې په وجه نه تورېږي، د چا د ژوند و په وجه نه تورېږي، بلکي الله جل جلاله د دوی په واسطه خپل بندګان بېروي، کله چې دا ډول پېښه وسي تر هغه لمونځ کوئ چې دوی روښانه کېږي.

کله چې لمر ترنځه ونيسي سنت ده چې دوه يا څلور رکعته لمونځ په جماعت ادا سي.

د لمر د تورېدو له امله جماعت موکد سنت دئ. د سپوږمۍ د تورېدو له امله جماعت سنت نه دئ. بلکي هر سړی دي جلا جلا لمونځ وکړي. د لمر د تورېدو د لمانځه له پاره اذان، اقامت او خطبه نسته، بلکي يوازي دي دومره ووايي: الصلوة جامعة، لمونځ کېدونکی دئ.

د امام له پاره سنت دي چې قرائت، رکوع او سجده د لمر د تورېدو د لمانځه پر مهال اوږد کړي. که امام وبېرېدی (چې پر خلکو به دروند سي) نو اوږده دعا دي وکړي، ناست خلک دي امين ووای، تر څو په دې ډول لمر روښانه سي.

د استسقاء لمونځ

روي ابو داود في سُنَنِهِ عن عَبدِاللهِ بنِ عَباسٍ ان النبي صَلي فِي الاِستِسقَاءِ رَكعَتَينِ كَصَلاةِ العِيدِ.

ابو داود له عبدالله بن عباس رضي الله عنه څخه روايت کړی دئ، چې: رسول علیه السلام د استسقاء لمونځ د اختر د لمانځه غوندي دوه رکعته وکړ.

استسقاء دا ده چې بندګان له الله جل جلاله څخه د سختي اړتیا پر مهال اوبه (باران) وغواړي.

ثابته ده چې رسول علیه السلام استسقاء کړې ده، په استسقاء کي ئې دعا وکړه، د امام اعظم رحمة الله علیه پر مسلک د استسقاء لمونځ په جماعت نه ادا کیږي.

یاران (امام ابو یوسف رحمة الله علیه او امام محمد رحمة الله علیه) وایي امام دي خلکو ته دوه رکعته لمونځ په جماعت ادا کړي، قرائت دي په زوره پکښي ووایي، تر لمانځه وروسته دي دوې خطبې ووایي، ښه خبره دا ده چې له ابادو کورو څخه دباندي دري ورځي مسلسل د استسقاء لپاره ووځي.

ښه دا ده چې خلک پیاده، په زړو کالیو کي چې پینې ولري په ډېري عاجزۍ په کښته سرونو ووزي.

ښه دا ده چې هره ورځ مخکي تر وتلو خیرات وکړي، ښه دا ده چې خلک روژې ونیسي. استغفار دي ډېر وایي.

بنه دا ده چې خلک د ځانو سره حیوانان، بوډاګان او کوچنیان وباسي. امام دي د دعا پر مهال مخ د قبلې خوا ته کوي. لاسونه دي پورته کوي. مقتدیان دي په ناسته امین ووایي، مخونه به ئې د قبلې لوري ته وي.

امام به په خپله دعا کې دا الفاظ وایي:

اللهُمَ اسقِنَا، غَیثاً مُغِیثاً نَافِعاً غَیرَ ضَارٍ، عَاجِلاً غیرَ اَجِلٍ، اللهُم اسقِ عِبَادَکَ و بَهَائِمَکَ وَانشُر رَحمَتَکَ وآحیِ بَلَدَکَ المَیتَ. اللهُمَ انتَ اللهُ لااِلٰه اِلاَ انتَ الغَنِیُ و نَحنُ الفُقَرَاءُ انزِل عَلَینَا الغَیثَ وَ اجعَل ما انزَلتَ لَنَا قُوَةً وَ بَلاَغاً اِلٰی حِینٍ.

ژباړه: اې الله! موږ په باران اوبه کړه، په ګټور باران چې ضرر من نه وي. سملاسي وي، وخت پکښې نه وي.

اې الله خپل بندګان او حیوانان اوبه کړه، خپل رحمت وغوړوه، خپل مړ ښار ژوندی کړه.

اې الله! ته الله یې له تا چپه بل معبود نسته، ته غني یې موږ ډارمن یو. پر موږ باران واوروه، په اورېدلي باران موږ ته قوت راکړه، موږ تر وخت پوري ورسوه. آمین.

د جنازې کتاب

څوک چې مري بايد څه ورسره وسي؟

رسول ﷺ ويلي دي: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ كَانَ آخِرُ كَلَامِهِ لَا إِلَهَ إِلَّا اللّٰهُ دَخَلَ الْجَنَّةَ . رواه ابوداؤد

د چا چې وروستی خبره لا اله الا الله وي جنت ته به ولاړ سي.

پر کوم چا چې د مرګ نخښې ښکاره سي، سنت کار دئ چې پر راسته اړخ ئې پرې باسي، مخ ئې د قبلې لوري ته کړي، دا هم روا ده چې پر شا ئې پرې باسي، پښې ئې د قبلې لوري ته وغوړوي، سر دې لږ پورته کړي، تر څو مخ ئې د قبلې خوا ته سي.

پر کوم چا چې د مرګ نخښې ښکاره سي، ښه دا ده چې دوې د شهادت کلمې ورته وښودل سي، د ده په مخ کې وويل سي، د ښوونې ډول ئې دا دئ چې:

کلمې په داسي ډول ورته وويل سي چې مړ کېدونکی کس ئې واوري. د ويلو امر دي نه ورته کوي، ځکه داسي نه چې مړ کېدونکی کس ووايي: نه ئې وايم چې بيا بد ګومانې منځته راسي. کوم څوک چې د ژوند په اخيرو شيبو کې وي بايد هغه کسان ورته راحاضر کړل سي کوم چې پر ده ګران وو او مينه ئې ورسره درلوده.

ښه دا ده چې د ده په وړاندې يسين سورت وويل سي، په حديث کې راغلي دي چې د هر ناروغ په مخ کې چې يسين سورت ولوستل سي، هرومرو به اوبه سوی مړ

سي (تړی به نه وي). اوبه سوی به په قبر کي داخل سي. د قیامت په ورځ به اوبه سوی راپورته سي.

تر غسل مخکي به په مړي څه کوي؟

کله چي سړی مړ سي بنه دا ده چي زامي ئې وتړل سي.

د تړلو ډول ئې دا دئ چي په یوه ربنکی دي زامي د سر خوا ته وتړل سي، ستر کي دي پټي کړل سي.

څوک چي د ده ستر کي پټوي دا الفاظ دي ووایي:

بِسمِ اللهِ و عَلٰی مِلَةِ رَسُولِ اللهِ، اللهُم یَسِر عَلَیهِ اَمرَهُ، و سَهِل عَلَیهِ مابَعده واَسعِده بِلقَاءِکَ واجعَل مَاخَرجَ اَلَیهِ خَیراً مِما خَرَجَ مِنه.

ژباړه: د الله په نوم، د رسول ﷺ پر دین، اې الله! د ده کار اسانه کړه، ده ته وروستی ټپښي اسانه کړه. ده ته ستا د لیدو نېکمرغي ورپه برخه کړه. ده ته تر هغه ځای چي دی ځني راغلی دئ هغه ځای ګټور کړه چي دی ورته راغلی دئ.

پر نس دې دروند شی کښېښوول سي تر څو ونه پرسېږي.

لاسونه دې د ارخو سره اوږده کښېښوول سي، پر سینه دې لاسونه نه ورایږدي.

تر غسل ورکولو مخکي د ده په وړاندي د قرآن لوستل مکروه دي، دا هغه مهال که لوستونکی مړي ته نژدې ناست وي، که لیري وي بیا پروا نه لري.

بنه دا ده چي خلک د ده په مړینې خبر کړل سي.

بنه دا ده چي د بنځولو، کفن او غسل ورکولو کار ئې ژر وکړل سي.

مړي ته د غسل ورکولو حکم

مړي ته غسل ورکول پرژوندیو خلکو کفايي فرض دئ.

کله چي ځيني کسان غسل ورکړي د پاته خلکو ذمه فارغه ده. که هيچا غسل ورنه کړ، ټوله ګناه کاره دي د لاندي شرطو پر مهال غسل ورکول فرض دئ:

۱. مړی به مسلمان وي، کافر ته غسل ورکول فرض نه دئ.

۲. داچي د مړي سر او د بدن نيمی يا له نيمي زياته حصه به له منځه نه وي تللې.

۳. مړی به داسي وژل سوی کس نه وي چي د کلمې د لوړوالي له پاره وژل سوی وي. ځکه دغه ډول شهيد ته غسل نه ورکول کيږي. بلکي د خپلو وينو او کالیو سره يو ځای دفن کيږي.

۴. مړی به داسي يوه ټوټه زيږول سوې غوښه نه وي چي بدني جوړښت ئې پوره نه وي. که ماشوم ژوندی وزيږيدی اوازئې واورېدل سو، يا ئې حرکت وليدل سو غسل ورکول ئې واجب دي. د حمل موده که ئې پوره وي که نه وي فرق نه کوي. که ماشوم مړ وزيږيدی بدني جوړښت ئې پوره وي غسل ورکول کيږي.

د غسل ورکولو ډول

مړی پر هغه تخته ايښوول کيږي، چي درې واره خوشبويي پر کارول سوې وي. عورت ئې له نو (نامه) څخه تر زنګانه پوري پټيږي، بيا ئې کالي ايستل کيږي. بيا د لمانځه غوندي اودس ورکول کيږي. دومره چي خوله او پزه ئې نه پرېږول کيږي، بلکي خوله او پزه ئې په لانده ټوکر مسح کيږي. وروسته هغه اوبه پر اچول کيږي چي طبعي بوټي او ګلان پکښې اچول سوي وي.

که طبعي بوټي او ګلان نه وي په خالصو اوبو غسل ورکول کيږي. د مړي سر

او بڼيره دي په خطمي او صابون پرېولي، بيا دي مړی پر چپه اړخ پرېباسي اوبه دي باندي واچوي، دومره اوبه چي لاندي برخي ته ئې ورسېږي، بيا دي په راسته اړخ پرېباسي دومره اوبه دي باندي واچوي چي لاندي برخي ته ئې ورسېږي.

بيا دي راپورته کړي پر نس دې کرار لاس تېر کړي که څه شي ووتی هغه دي پرېولي غسل دي له سره نه راګرځوي، بيا دي په يوه توته توکر کي وپېچي، پر بڼيره او سر دي خوشبويي استعمال کړي. د سجدې پر غړو دې کافور وکاروي. د مړي نوکان او وېښتان دي نه پرې کوي، د مړي وېښتان او بڼيره دي نه بڼمونځوي، که سړی پيدا نه سو ښځه خپل مېړه ته غسل ورکولای سي، که ښځه پيدا نه سوه سړی خپلي مېرمني ته غسل نه سي ورکولای، بلکي په توکر کي دې وپېچي. سړي ته روا ده چي کوچني هلک او نجلی ته غسل ورکړي، ښځي ته روا ده چي کوچني هلک او نجلی ته غسل ورکړي.

مړي ته د کفن ورکولو احکام

پر مسلمانانو کفايي فرض د چي مړي ته کفن ورکړي که ځينو کسانو کفن ورکړ د ټولو ذمه فارغه ده. که هيڅا ور نه کړ ټوله ګناهکار دي. د کفن کمه اندازه چي مړي ته د هغه په ورکولو سره د مسلمانانو له ذمې څخه کفايي فرض اوړي، هغه ده چي د مړي ټول بدن پټ کړي. د مړي کفن د ده له خپل هغه سوچه مال څخه ورکول کېږي چي د بل چا حق اړه پوري ونه لري.

که مړي مال نه درلودی کفن ئې پر هغه چا لازم دئ چي د ده نفقه باندي لازمه وي. که مړي داسي څوک نه درلودی چي د ده نفقه باندي لازمه وي بيا له بيت المال څخه کفن ورکول کېږي.

که مسلمانانو بیت المال نه درلودی، یا بیت المال موجود وو خو هغه ته رسیدنه ممکنه نه وه بیا پر هغه مسلمانانو کفن ورکول لازم دي چې وس ئې ولري.

د کفن ډولونه

د کفن له پاره درې ډولونه دي:

۱. سنت کفن

۲. کفایي کفن

۳. اړین کفن

سنت کفن د نارینه وو له پاره یو قمیص، بل لنګ، بله ډوپټه ده. د نارینه له پاره کفایي کفن یو لنګ بله دوپټه ده، تر دې کموالی مکروه دئ.

د نارینه له پاره اړین کفن هغه ټوټه ټوکر دئ چې په سملاسي توګه موجود وي فرق نه کوي که یو ازي شرم ځای (عورت) پټ کړي. ښه دا ده چې کفن له سپین پنبي ټوکر څخه وي لنګ به د سر له کله ګي څخه تر پښو (قدمو) پوري وي، دوپټه به تر لنګ یو شرعي ګز اوږد وي، قمیص به له غاړې څخه تر قدمو پوري وي، قمیص به لستونې نه لري.

نارینه ته د کفن ورکولو ډول

نارینه ته د کفن ورکولو ډول دا دئ چې لومړی لفافه هواره کړل سي، وروسته لنګ باندي وغوړول سي، وروسته قمیص باندي کښېښوول سي بیا مړی باندي پرېباسي قمیص باندي واغوستل سي بیا د لنګ چپه خوا باندي راواړوي.

بیادي لنګ د راسته خوا باندي راواړوي، وروسته دوپټه له چپې خوا باندي واچول سي وروسته د راستې خوا څخه باندي واچول سي، د کفن سر او پای وترل سي تر څو له مړي څخه جلا نه سي.

د ښځي له پاره سنت کفن لنګ، دوپټه، پورنی، یو توټه توکر دئ. د ښځي له پاره کفایي کفن یو لنګ، یوه دوپټه، بل پورنی دئ. اړین کفن د ښځي له پاره دا دئ چې: موجود توکر ورکړل سي، نښه دا ده چې توکر له سینې څخه تر ورنو پوري اوږد وي. روا ده چې دغه توکر له سینې څخه تر نامه پوري وي.

ښځي ته د کفن ورکولو ډول

ښځي ته د کفن ورکولو ډول دا دئ چې لومړی دوپټه بیا لنګ وروسته قمیص وغوړول سي قمیص په واغوستل سي، ورپښتان دوې کوڅې سي پر قمیص سر بېره پر سینه کښېښول سي، وروسته پورنی پر سر کښېښول سي، پورنی دې پر سر نه ورپېچي، نه دې غوټه کوي.

بیا لنګ له چپې خوا باندي راواړوي، وروسته دې له راسته خوا څخه باندي راواړوي. بیا دې سینه د توکر په تاکلي توتې وترې بیا دي دوپټه باندي راواړوي.

د جنازې د لمانځه احکام

مړي ته لمونځ ورکول پر مسلمانانو کفایي فرض دئ. که ځینو کسانو د جنازې لمونځ ورکړ د پاتو ذمه فارغه ده، که ټولو ورنه کړ ټوله ګناهکاره دي.

پر هغه چا د جنازې لمونځ واجب دئ چې فرضي لمونځ باندي فرض وي، خو د

مړي په مړيني به خبر وي، که خبر نه وي باندي واجب نه دئ. د جنازې په لمانځه کي دوه رکنونه (داخلي فرضونه) سته:

لومړی: ثلور واره الله اکبر ویل. هر الله اکبر د یوه رکعت حکم لري.

دوهم: ولاړه، بې له عذره د جنازې لمونځ په ناسته روا نه دئ.

د جنازې د لمانځه شرطونه

د جنازې لمونځ هغه مهال روا دئ چې لاندي شرطونه موجود وي:

۱. مړی به مسلمان وي، کافر ته د جنازې لمونځ نه ورکول کېږي.
۲. مړی به پاک وي حکمي او حقیقي مرداري به باندي نه وي، تر غسل ورکولو مخکي لمونځ نه ورکول کېږي.
۳. مړی به حاضر وي، غایب ته د جنازې لمونځ نه ورکول کېږي.
۴. مړی به د لمونځ کوونکو د مخ خوا ته وي که شا ته پروت وي لمونځ سهي نه دئ.
۵. مړی به پر مځکه پروت وي، که مړی پر هغه کټ پروت وي چې کټ پر مځکه ولاړ وي هم لمونځ روا دئ. خو هغه مهال روا نه دئ چې پر حیوان بار وي، یا د خلکو پر اوږو پروت وي. که د یو عذر له امله پر حیوان یا د خلکو پر اوږو پروت وي بیا روا دئ.

د جنازې د لمانځه سنتونه

د جنازې په لمانځه کي لاندي کارونه سنت دي:

۱. امام به د مړي د سینې پر برابري درېږي. مړی که نر وي که ښځه وي فرق نه لري.

۲. تر لومړي الله اکبر وروسته سبحانک اللهم ویل کیږي.
۳. تر دوهم الله اکبر وروسته درود ویل کیږي.
٤. تر دریم الله اکبر وروسته مړي ته دعا کیږي.

که مړی لوی نارینه یا ښځینه وي داسي دعائې کوي:

اَللّٰهُمَّ اغْفِرْ لِحَيِّنَا وَمَيِّتِنَا، وَشَاهِدِنَا، وَغَائِبِنَا وَصَغِيْرِنَا وَكَبِيْرِنَا، وَذَكَرِنَا وَأُنْثَانَا. اَللّٰهُمَّ مَنْ أَحْيَيْتَهُ مِنَّا فَأَحْيِهِ عَلَى الْإِسْلَامِ، وَمَنْ تَوَفَّيْتَهُ مِنَّا فَتَوَفَّهُ عَلَى الْإِيْمَانِ.

ژباړه: اې الله، زموږ مړي او ژوندي وښځنه، زموږ حاضر او غایب وښځنه، زموږ لوی او کوچنیان وښځنه.

زموږ نر او ښځه وښځنه، اې الله په موږ کي چې څوک ژیږي پر اسلام ئې وژیږوه، په موږ کي چې څوک مري پر ایمان ئې مړ کړه.

که مړی کوچنی وي بیا داسي دعا ویل کیږي:

اللهم اجعله لنا فرطاً واجعله لنا اجراً و ذخراً واجعله لنا شافعاً مشفعاً.

اې الله! دی زموږ له پاره مخکښه وګرځوه، دی زموږ له پاره اجر او ذخیره وګرځوه، دی زموږ شفاعت کوونکی وګرځوه، او شفاعت ئې ومنه.

که نجلی مړه وي دا دعا کیږي:

اللهمَ اجعَله لَنَا فَرَطاً واجعَلها لَنَا اجراً و ذُخراً وَاجعَلها لنا شافِعةً و مُشَفَعةً.

تر څلرم الله اکبر وروسته دي سلام وګرځوي د اول تکبیر ماسوا په نورو تکبیرونو کي دي لاسونه نه پورته کوي، لمونځ دي پای ته ورسوي، ښه دا ده چې لمونځ کوونکي دري صفونه، یا پنځه یا اووه او داسي نور طاق صفونه جوړ کړي.

هغه څه چې د جنازې په لمانځه پورې اړه لري

که د مړي خپلوان (ولي) د جنازې لمونځ ورکړي بیرته نه راګرځول کیږي. که مړی بې له لمانځه دفن سو (ښخ کړل سو) د جنازې لمونځ قبر ته ورکول کیږي، دا هغه مهال که مړی پرسېدلی نه وي که په یو وار ډېرې جنازې حاضري سوې، ښه دا ده چې هر یوه ته جلا لمونځ ورکول سي.

دا هم روا ده چې ټولو ته په یو وار لمونځ ورکول سي، که امام ټولو جنازو ته په یو وار لمونځ ورکاوه، مړي دي د مخ په خوا کې په اوږد صف کې کښېږدي لومړی دي د نارینه وو بیا دي د کوچنیانو وروسته دي د ښځو جنازې کښېښوول سي.

کوم کوچنی چې د زېږون پر مهال ژوندی وي (وروسته مړ سي) نوم پرې ایښوول کیږي، لمونځ ورکول کیږي. که د زېږون پر مهال ژوندی نه وي، نوم نه پرې ایښوول کیږي، لمونځ نه ورکول کیږي.

بلکې غسل ورکول کیږي په یوه توته توکر کې پېچل کیږي دفن کیږي، بې له عذره مړي ته په هغه مسجد کې لمونځ ورکول مکروه دي چې جماعت پکښې کیږي. که د عذر له امله وي پروا نه لري.

که سړي امام د دوو تکبیرونو تر منځ ورساوه، انتظار دي وکړي، کله چې امام بل تکبیر ووایه راغلی کس دي لمونځ ورسره پیل کړي، په پای کې دي تېر سوي تکبیرونه او نور راوګرځوي، خو دغه تېر سوي شیان به د جنازې تر پورته کېدو مخکې راګرځوي، که سړي امام تر لومړي الله اکبر وروسته ورساوه، په لمانځه دي پیل وکړي، دوهم تکبیر ته دي انتظار نه کوي، که سړی د جنازې لمانځه ته هغه مهال حاضر سو چې څلور تکبیرونه تېر سوي وه، سلام پاته وو، د جنازې لمونځ

ځني تېر دئ برخه دي پکښې نه اخلي.

څوک چې ځان ووژني غسل ورکول کېږي لمونځ ورکول کېږي، هغه چا ته لمونځ نه ورکول کېږي چې په قومي شخړو کې وژل سوی وي، یا ئې خپل مور او پلار په ظلم وژلي وي، یا ئې لار نیولې وي دلار نیولو پر مهال ووژل سي.

د جنازې د لمانځه ډول

د جنازې د لمانځه ډول دا دئ چې امام دي د مړي د سینې پر برابر ودرېږي، مقتدیان دي تر شا صف جوړ کړي هر یو دي د جنازې د فرضي لمانځه نیت وکړي او دا چې دا لمونځ د الله له پاره دئ مقتدی دي د دې نیت تر څنګ د امام د متابعت نیت هم وکړي.

بیا دي لاسونه پورته کړي لومړی الله اکبر دي ووایي، وروسته دي سبحانک اللهم ووایي. بیا دي دوهم الله اکبر ووایي، لاسونه دي نه پورته کوي، درود دي ووایي، بیا دي دریم الله اکبر ووایي، لاسونه دي نه پورته کوي، مړي او مسلمانانو ته دي دعا وکړي، بیا دي څلورم الله اکبر ووایي لاسونه دي نه پورته کوي سلام دي وګرځوي، یو وار دي راسته بیا چپه خوا ته سلام وګرځوي، امام دي الله اکبر ونه په لوړ آواز ووایي، نور شیان (سبحانک اللهم، درود، مړي ته دعا) دي کرار ووایي، مقتدیان دي ټول الفاظ کرار ووایي.

د جنازې دورلو احکام

پر مسلمانانو کفايي فرض ده چې مړی تر قبر پوري ورسوي، د مړي ورلو عبادت دي. هر مسلمان بايد تلوار وکړي چې د مړي په ورلو کي ونډه واخلي، رسول عليه السلام د سعد بن معاذ رضي الله عنه د جنازې پُه ورلو کي برخه واخيسته. سنت دا دئ چې جنازه څلور کسه يوسي. د جنازې دهر ورونکي له پاره سنت دي چې څلوېښت ګامه جنازه يوسي.

ښه دا ده چې جنازه دومره چابکه يوورل سي چې مړی له ځايه بې ځايه نه سي. ښه دا ده چې د جنازې تر شا سړی روان وي، مکروه ده چې د جنازې تر ايښوولو مخکي سړی کښېنې.

د مړي د ښخولو احکام

سنت دي چې کم تر کم قبر د نيم قامت (کت) په اندازه ژور وکيندل سي، که تر نيم قامت زيات ژور وي د هر ښه دئ، ښه دا ده چې قبر ته لحد ورکول سي يوازي هغه مهال په منځ کي لحد غوندي کيندنه کېږي چې مځکه سسته وي، مړی د قبلې له لوري قبر ته کښته کېږي.

څوک چې مړی قبر ته کښته کوي دا دعا دي وايي: بِسمِ اللهِ و عَلٰی مِلةِ رَسُولِ الله.

ژباړه: د الله په نوم او د محمد صلی الله علیه وسلم پر دين.

په قبر کي دي مړی پر راسته اړخ کړي تر څو مخ ئې د قبلې خوا ته سي، کله چې

مړی په قبر کي کښېښوول سو د کفن غوتې دي خلاصي کړل سي.

که مړی ښځه وي، قبر ته د کښتې کولو پر مهال دي پر قبر پرده وغوړول سي، که نر وي پرده نه غواړي، مکروه ده چي لحد ته پخې خښتي، او لرګي کښېښوول سي، بلکي اومې خښتي او نلان دي ورته کښېښوول سي. که اومې خښتي او نلان نه وه بیا پخې خښتي او لرګي مکروه نه دي.

ښه دا ده چي حاضر خلک هر یو دري موټه خاوره قبر ته واچوي د لومړي موټ سره دي دا توري ووایي: مِنها خَلَقناکُم، له دې خاورو څخه مي تاسي پیدا کړي یاست.

د دوهم موټ سره دي دا توري ووایي: وَ فِیهَا نُعِیدُکُم. دې خاورو ته مو ورګرځوو.

د دریم موټ سره دي دا وایي: و مِنهَا نُخرِجُکُم تَارَةً اُخْرٰی، له دې خاوري څخه مو بل وار راباسو.

وروسته دي خاوري باندي ور واچوي تر څو قبر ډک سي. قبر دي د اوښ د بوک غوندي جوړ کړي څلور کونجه دې نه جوړوي.

د زینت او فخر له پاره دي پر قبر ودانۍ نه جوړوي. د قبر د ټینګښت له پاره هم ودانۍ نه جوړول کېږي. مکروه ده چي مړی په خونه کي دفن کړل سي، ځکه په خونه کي دفن کېدل یوازي د پیغمبرانو خاصیت دئ.

روا ده که ضرورت وي ډېر مړي په یوه قبر کي ښخ کړل سي، که ډېر مړي په یوه قبر کي دفن کېدل، شه دا ده چي د دوو مړو تر منځ په خاورو فاصله راوستل سي.

که په کښتۍ کي څوک مړ سي غسل او لمونځ ورکول کېږي په کفن کي پېچل کېږي بیا اوبو ته اچول کېږي.

دا هغه مهال که وچه ليري وي او د مړي د خرابيدو بېره وي.

بنه دا ده چي مړی په هغه ځای کي ښخ کړل سي چي پکښي مړ سوی دئ. مکروه ده چي مړی تر يوه او دوه ميله ليري يووړل سي، که مړی په قبر کي قبلې ته مخامخ نه وو ايښوول سوی اوس قبلې ته د مخامخ کولو له پاره قبر نه شنل کيږي. که مړی پر چپه اړخ پرې ايستل سوی وي همداسي ده. که د بيت المال مال ورسره دفن سوی وي بيا شنل کيږي.

د قبرو د زيارت کولو احکام

نارينه وو ته مستحب دي چي د قبرو زيارت ته ولاړ سي. په اوسنۍ زمانه کي د ښځو له پاره قبرو ته د زيارت له پاره تلل مکروه دي. د قبر د زيارت کولو پر مهال بنه دا ده چي يٰسن سورت ولوستل سي. په پښو سره پر قبرونو ختل مکروه کار دئ او پر قبرو باندي خوب کول مکروه عمل دئ دا هم مکروه ده چي له هديرې څخه درختي او وابنه وشکول سي.

د شهيد احکام

الله ﷻ ويلي دي: وَلَا تَحْسَبَنَّ ٱلَّذِينَ قُتِلُوا۟ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ أَمْوَٰتًۢا ۚ بَلْ أَحْيَآءٌ عِندَ رَبِّهِمْ يُرْزَقُونَ ﴿١٦٩﴾ فَرِحِينَ بِمَآ ءَاتَىٰهُمُ ٱللَّهُ مِن فَضْلِهِۦ وَيَسْتَبْشِرُونَ بِٱلَّذِينَ لَمْ يَلْحَقُوا۟ بِهِم مِّنْ خَلْفِهِمْ أَلَّا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿١٧٠﴾ ... [آل عمران: ۱۶۹-۱۷۰]

تاسي پر هغو کسانو د مړو ګومان مه کوئ چي د الله په لاره کي وژل سوي دي،

دوی ژوندي دي د الله په وړاندي خواړه خوري، دوی په هغه څه سره خوښ دي چي الله دوی ته ورکړي او دوی زیري کوي پر هغه کسانو چي له دوی سره تر اوسه لا یو ځای سوی نه وي چي پر دوی بېره او غم نسته.

رسول ﷺ ویلي دي: مَا مِنْ أَحَدٍ يَدْخُلُ الْجَنَّةَ يُحِبُّ أَنْ يَرْجِعَ إِلَى الدُّنْيَا وَأَنَّ لَهُ مَا عَلَى الأَرْضِ مِنْ شَيْءٍ غَيْرُ الشَّهِيدِ فَإِنَّهُ يَتَمَنَّى أَنْ يَرْجِعَ فَيُقْتَلَ عَشْرَ مَرَّاتٍ لِمَا يَرَى مِنَ الْكَرَامَةِ ».

ترجمه: هیڅوک نسته چي جنت ته ولاړ سي، خوښه ئې وي چي دنیا ته وګرځي یوازي شهید هیله کوي چي دوهم وار دنیا ته ولاړ سي لس واره ووژل سي ځکه دی د شهادت درناوی وویني.

شهید هغه مسلمان دئ چي په ظلم ووژل سي، فرق نه کوي که دا وژنه په جنګ کي وي، که د یاغیانو له خوا وي که د قطاع الطریق (لارنیوونکو غلو) له خوا وي.

شهید دري ډوله دئ:

۱. د دنیا او آخرت دواړو شهید.

۲. یوازي د آخرت شهید.

۳. یوازي د دنیا شهید.

د دنیا او آخرت شهید چي کامل شهید ګڼل کېږي هغه شهید دئ چي مسلمان وي، عاقل وي، بالغ وي، له جنابت څخه پاک وي، تر تېپي کېدو وروسته مړ سوی وي، تر تېپي کېدو وروسته ئې خوراک، چښاک او خوب کړی نه وي، تداوي ئې نه وي کړې، په داسي حال کي چي دی د هوښ په حالت کي وي د یوه لمانځه پوره وخت باندي تېر سوی نه وي.

کامل شهید ته غسل نه ورکول کیږي، په خپلو جامو کي پیچل کیږي، لمونځ ورکول کیږي د خپلو کالیو او وینو سره دفن کیږي. د ضرورت پر مهال ئې کالي زیاتیږي او کمیږي[۴۰].

مکروه ده چي تولي جامې ئې ځني وکښل سي.

د آخرت شهید هغه څوک دئ چي له اسلامه ماسوا په مخکنیو شرطو کي یو شرط پکښې کم وي[۴۱].

په دنیا کي د شهید معامله نه ورسره کیږي، خو په آخرت کي د شهید غوندي اجر تر لاسه کولای سي. دوی ته غسل ورکول کیږي، کفن ورکول کیږي، لمونځ ورکول کیږي. د دنیا شهید هغه منافق دئ چي د مسلمانانو په صف کي ووژل سي، ده ته غسل نه ورکول کیږي، په خپلو کالیو کي پیچل کیږي د کامل شهید غوندي لمونځ ورکول کیږي، ظاهر ته اعتبار ورکول کیږي.

---

(۴۰) په کامل شهید کي هغه کس داخل دئ چي د خپل ځان، مال او عزت په دفاع کي ووژل سي خو شرط دا دئ چي په تېره شی وژل سوی وي.

(۴۱) په دې دول شهید کي هغه څوک داخل دئ چي په اوبو کي ډوب سي، یا په اور وسوځل سي یا د علم په تلابښ وتلي وي مړ سي، او یا په وبا مړ سي.

د روژې کتاب

الله ﷻ ويلي دي: يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ كُتِبَ عَلَيۡكُمُ ٱلصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى ٱلَّذِينَ مِن قَبۡلِكُمۡ لَعَلَّكُمۡ تَتَّقُونَ ﴿١٨٣﴾ [البقره: ۱۸۳]

اې مومنانو! پر تاسي د پخوانيو غوندي روژه فرض سوې ده، تاسي تقوا وکړئ.

الله ﷻ ويلي دي: شَهۡرُ رَمَضَانَ ٱلَّذِيٓ أُنزِلَ فِيهِ ٱلۡقُرۡءَانُ هُدٗى لِّلنَّاسِ وَبَيِّنَٰتٖ مِّنَ ٱلۡهُدَىٰ وَٱلۡفُرۡقَانِۚ فَمَن شَهِدَ مِنكُمُ ٱلشَّهۡرَ فَلۡيَصُمۡهُۖ

د روژې مياشت هغه ده چې قرآن پکښې نازل سوی دئ، دا قران د خلکو لپاره هدايت او د هدايت ننبانې او د حق او باطل په منځ کې جلا کوونکي دئ، کله چې له تاسي څخه څوک د روژې مياشتې ته ورسېږي روژه دي پکښې ونيسي.

رسول ﷺ ويلي دي: بُنِيَ الْإِسْلَامُ عَلَى خَمْسٍ شَهَادَةِ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ وَإِقَامِ الصَّلَاةِ وَإِيتَاءِ الزَّكَاةِ وَالْحَجِّ وَصَوْمِ. رَمَضَانَ متفق عليه

اسلام پر پنځو شيانو بنا دئ:

[يو دا چې] دا شاهدي ادا کول چې د عبادت ور يوازې الله دئ محمد د الله

رسول دئ. .

لمونځ کول، زکات ورکول، حج کول او د روژې په میاشت کي روژه نیول.

ټول امت اتفاق لري چې د روژې په میاشت کي پر مکلف کس روژه نیول فرض عین ده، په دې هکله هیڅوک مخالفت نه لري. روژې تخ په عرب صوم وایي صوم په لغت کي ځان ساتلو ته وایي

په شریعت کي روژه دا ده چې له خوراک، چښاک او جماع څخه د سپېدو له راختلو څخه تر لمر لوېدو پورې ډډه وسي. او د روژې نیت به ئې کړي وي.

روژه پر چا فرض ده؟

د روژې ادا او قضا پر هغه چا فرض ده چې لاندي شرطونه پکښې جمع وي:

۱. لوی وي، پر کوچني روژه فرض نه ده.

۲. مسلمان وي، پر کافر روژه فرض نه ده.

۳. عاقل وي، پر لېوني فرض نه ده.

۴. په اسلامي هیواد کي وي، یا په کفري هیواد کي وي خو د روژې په فرضیت خبر وي.

د روژې ادا پر چا فرض ده؟

۱. د روژې اداء پر مقیم فرض ده پر مسافر ادا نسته.

۲. پر روغ فرض ده، پر ناروغ فرض نه ده.

۳. له حیض او نفاس څخه به ښځه پاکه وي، پر حیض او نفاس لرونکي ښځي ادا نسته، بلکي روژه ورته روا نه ده.

د لاندي شرطو پر مهال ادا سهي کيږي

روژه هغه وخت سهي کيږي چي لاندي شرطونه موجود سي:

۱. هغه وخت چي د روژې نيولو نيت ئې کړي وي، کله چي د نيت د سهي کېدو وخت داخل سي[۴۲].

۲. ښځه به په حيض او نفاس کي نه وي.

۳. روژه نيوونکی به اوس سمدستي په خوراک، چښاک او جماع بوخت نه وي.

۴. د روژې د سهي کېدو له پاره شرط نه دئ چي له جنابت څخه به پاک وي.

د روژې ډولونه

روژه شپږ ډوله ده:

۱. فرض

۲. واجب

۳. سنت

۴. مستحب

۵. مکروه

٦. حرامه

---

[۴۲] د روژې د مياشتي روژه او نفلي روژې نيت تر لمر لوېدو وروسته بيا د ورځي تر نيمی لږ مخکي پوري، د هغه قضائي روژې نيت چي د روژې د مياشتي قضائي وي، په تېره شپه کي سهي دئ، د سپېدو تر راپورته کېدو وروسته نيت سهي نه دئ. د کفارې او نفلي روژې يوائي د شپې نيت سهي کېداي سي، د ورځي ئې نيت روا نه دئ

د روژې د میاشتي روژه فرض ده.

واجب روژه دري ډوله ده: د نفلي روژې قضا راوړل، نذري روژه، او د کفارې روژه.

د کفارې روژه په لاندي صورتو کي لازمیږي:

بې له عذره د روژې په میاشت کي د ورځي پر مهال روژه په قصدي توګه ماتول. په قصدي توګه د روژې په میاشت کي د ورځي له خوا جماع کول.

د خپلي ښځي سره ظهار کول،

قسم باندي او ښتل،

د احرام پر مهال ځینې حرامي کړنې تر سره کول.

په خطا سره قتل کول.

سنت روژه د عاشورا روژه ده، خو نهمه، یا یوولسمه روژه به ورسره جوړه کوي.

لاندي روژې مستحب دي:

۱. په هره میاشت کي دري ورځي روژه نیول، ورځي تاکلي نه دي.

۲. د میاشتي د دیارلسمي، څوارلسمي او پنځلسمي ورځي روژه نیول.

۳. په هره هفته کي د دوشنبې او پنجشنبې روژه نیول.

۴. د کوچني اختر په میاشت کي شپږ روژې نیول.

۵. د هغه چا له پاره چې حج ته تللی نه وي، د عرفات د ورځي روژه نیول.

٦. د داود علیه السلام غوندي روژه نیول، هغه داسي چې یوه ورځ روژه ونیسي بله ورځ ئې ونه نیسي. دا ډول روژه د الله ﷻ ډېره خوښه ده.

لاندي ډول روژه مکروه ده:

۱. یوازي د عاشورا په ورځ روژه نیول.

۲. یوازي د شنبې په ورځ روژه نیول.

۳. دوې ورځي پرله پسې روژه نیول چې ماښام روژه ماته نه کړي.

لاندي روژې حرامي دي:

۱. د کوچني اختر په ورځ روژه نیول.

۲. د لوی اختر په ورځ روژه نیول.

۳. د تشریق په ورځو کي چې د لوی اختر د میاشتي یوولسمه، دوولسمه او دیارلسمه ده روژه نیول.

د روژې د نیت وخت

بې له نیته روژه سهي نه ده.

د نیت ځای زړه دئ.

د روژې نیت له شپې څخه بیا د ورځي تر نیمي لږ مخکي سهي کېږي. دا هغه مهال چې د روژې د میاشتي روژه ادا کوي، یا معین نذر پر ځای کوي یا نفلي روژه نیسي.

د روژې د میاشتي روژه په مطلق نیت[۴۳] او د نفل په نیت دواړو سهي کېږي. معین نذر په مطلق نیت او د نفل په نیت دواړو سهي کېږي. د روژې د میاشتي د قضا راوړلو له پاره د نیت تعین او د شپې له خوا نیت کول ضروري دي.

همداسي د نفلي روژې د قضا راوړلو، د کفارې روژې او مطلق نذر له پاره د نیت تعین او د شپې له خوا نیت ضروري دئ.

---

[۴۳] مطلق نیت دا دئ چې د روژې نیت وکړي، واجب، فرض او نفل تعین نه کړي دا هم تعین نه کړي چې دا روژه د روژې د میاشتي روژه ده.

د میاشتي لیدل څنګه ثابتیږي؟

رسول ﷺ ویلي دي: صُومُوا لِرُؤْيَتِهِ وَأَفْطِرُوا لِرُؤْيَتِهِ فَإِنْ غم عَلَيْكُمْ فَأَكْمِلُوا عِدَّةَ شَعْبَانَ ثَلَاثِينَ يَوما. رواه البخاري.

د میاشتي په لیدو روژه نیسئ، د میاشتي په لیدو روژه ماتوئ، اختر جوړوئ. که میاشت په (ګردونو کي) پټه سوه، د شعبان د میاشتي دېرش ورځي پوره کړئ.

د روژې میاشت په لاندي دوو شیانو کي په یوه ثابتیږي:

لومړی: د میاشتي په لیدلو سره.

دوهم: د برات په پوره کېدلو سره (دا هغه مهال که میاشت ونه لیدل سي) که یوه سړي او یوې ښځي د میاشتي د لیدلو خبر ورکړ منل کیږي، دا هغه مهال که د روژې له پاره وو.

خو د اختر له پاره د دوو نارینه وو یا د یوه نارینه د دوو ښځینه وو شاهدي اړینه ده. دا هغه مهال که په اسمان کي ګرد او غبار وو. که ګرد او غبار نه وي بیا د روژې او اختر دواړو له پاره د داسي ډلي شاهدي په کار ده چې د درواغو احتمال پکښې له منځه تللی وي. د نورو میاشتو په هکله د دوو عادلو نارینه وو، یا د یوه نارینه او دوو ښځو شاهدي کفایت کوي، خو پر دوی به د قذف حد عملي سوی نه وي.

کله چې د میاشتي لیدل په یوه ځای کي ثابت سي، د نورو ځایو پر اوسېدونکو هم روژه فرضیږي، دا هغه مهال چې د دوی په ګاونډ کي وي او مطلع (د میاشتي ښکاره کېدو ځای) ئې سره یو وي او په واجبوونکي ډول د میاشتي د لیدو خبر ور ورسیږي.

که یو سړی په یوازي توګه د روژې میاشت ولیده د ده شاهدي نه منل کیږي خو دی به یوازي روژه نیسي.

که د اختر میاشت وویني، شاهدي ئې نه منل کیږي، خو دی به روژه نیسي اختر به نه جوړوي.

د شک په ورځ روژه نیول

د شک ورځ هغه ورځ ده چې د برات نهه ویشت ورځي پوره سي، میاشت ونه لیدل سي معلومه نه وي چې میاشت راختلې ده که نه؟ د فرض په نیت د شک روژه مکروه ده، که د نفل او فرض په منځ کي شکمن وي هم مکروه ده.

که یوازي په یقیني توګه د شک په ورځ نفلي روژه ونیسي پروا نه لري، که څوک د روژې او اختر په منځ کي شکمن وي روژه ئې سهي نه ده.

مفتي ته په کار ده چې عامو خلکو ته ووایي چې: نژدې تر غرمې پورې انتظار وکړئ (شی مه خورئ) د روژې نیت مه کوئ، که د روژې معلومات ونه سو بیا خوراک وکړئ، که سړي د شک په ورځ د نفلو په نیت روژه نیولې وه وروسته معلومه سوه چې د دغه ورځي روژه ده دغه روژه د فرضي ځای نیسي قضا باندې نسته.

هغه شیان چې روژه نه ماتوي

لاندې شیان روژه نه ماتوي:

۱. په هېره خوراک کول.

۲. په هېره چښاک کول.

۳. په هېره جماع کول.

۴. چې ځان او ورپښتان غوړ کړي.

۵. که ستر کې توري کړي.

٦. که وينه وکاږي.

۷. چې د يو چا غيبت وکړي.

۸. چې د خوړلو نيت ئې کړی وي خو شی ونه خوري.

۹. که ئې په خوله کرد ننوتی فرق نه کوي که د ژرندي کرد وي.

۱۰. که ئې په خوله په غير قصدي توګه دود ننوتی.

۱۱. که ئې په خوله مچ ننوتی.

۱۲. که جنابت ورپښې سو. که ټوله ورځ پر جنابت پاته سي هم روژه نه فاسدېږي، خو دغه کار تحريمي مکروه دئ ځکه فرضي لمونځ پکښې پاتېږي.

۱۳. که په ويالې کي غوټه (ډوب) سو غوږو ته ئې اوبه ننوتې.

۱۴. که پزي ته ګرنګ داخل سوه وروسته ئې کش کړه تېره ئې ځ ه.

۱۵. که قي ورغلی خو بيرته په غير قصدي توګه وګرځي لږ او ډېر يو حکم لري.

۱٦. قصدي قي ووهي په تشه خوله يو څه په غير قصدي توګه ځني تېر سي.

۱۷. په غاښو کي ئې تر نخود لږ شی بند وي اوس ئې تېر کړي.

۱۸. د پوې کونجدي په اندازه شی وخوري په ستوني کي ئې خوند معلوم نه سي.

۱۹. په ستني سره روژه نه ماتېږي ستن که په رګ کي ولګول سي که په غوښه کي وي يو حکم لري.

۲۰. که لرګی په غوږ کي ووهي خيره په راوکاږي پروا نه لري، که دا عمل څو څو واره تکرار کړي هم پروا نه لري.

څه مهال قضا او کفاره دواړو لازميږي؟

په لاندي صورتو کي کفاره او قضا دواړه لازميږي:؛

۱. کله چي داسي شی وخوري چي طبع لېوالتيا ورته ولري او د نس شهوت پر ځای کېږي.
۲. کله چي د شرعي عذره چپه دوا وخوري.
۳. کله چي روژه لرونکي کس اوبه يا بل مشروب وچښي.
۴. کله چي روژه لرونکی کس جماع وکړي.
۵. کله چي د باران څاڅکي تېر کړي.
٦. کله چي غنم وخوري په غابنو ئې وژووي.
۷. کله چي د غنم دانې ژوندی تېري کړي.
۸. کله چي د کونجدي دانې وخوري.
۹. کله چي مالګه وخوري.
۱۰. کله چي چلم او سګرټ وڅکوي.
۱۱. کله چي د خاورو د خوړلو عادت ولري خاوره وخوري. که عادت ونه لري بيا کفاره باندي نسته.

د کفارې د وجوب شرطونه

دلاندي شرطو پر مهال کفاره لازميږي:

۱. د روژې د ادا پر مهال خوراک، چښاک کول، که د روژې په مياشت کي نه وي کفاره نسته، همداسي که ادا نه وي قضا راګرځوي کفاره نسته.

۲. چې خوراک، چښاک په قصدي توګه وي، که په هېره وي کفاره نسته.
۳. خوراک، چښاک په تېروتنه نه وي، که سړي ګومان کاوه چې شپه پاته ده خوراک او چښاک ئې وکړ وروسته معلومه سوه چې سپېدې راپورته سوي دي کفاره باندي نسته.
۴. خوراک او چښاک ته اړ سوی نه وي که ورته اړ سوی وو کفاره باندي نسته.
۵. که خوراک او چښاک ته اړ ایستل سوی نه وو، که د بل له خوا اړ ایستل سوی وو کفاره باندي نسته.

د کفارې بیان

کفاره په لاندي ډولونو ادا کېږي: [۱]

لومړی: مریی آزادول، کافر او مسلمان دواړه کفایت کوي.

دوهم: پرله پسې دوې میاشتي روژه نیول په منځ کي به روژه نه خوري، په داسي وخت کي به د کفارې روژې نیسي چې په دغو شپېتو ورځو کي به د اختر او د تشریق ورځي نه وي.

دریم: شپېته مسکینانو ته میانه خواړه ورکول.

کفاره په لوړ ترتیب ادا کېږي. که چا د مریي د آزادولو وس نه درلودی، دوې میاشتي پرله پسې روژه دي ونیسي، که څوک د روژې نیولو وس ونه لري شپېته مسکینانو ته دي خواړه ورکړي، دومره خواړه چې دوه وخته ښه په ماړه سي، د مسکینانو په ډله کي به داسي څوک نه وي چې پر ده ئې نفقه لازمه وي لکه مور او پلار، مېرمن او نور. که ئې مسکینانو ته غله ورکول نو هر مسکین ته دي نیمه پیمانه غنم یا اوړه ورکړي یا دي قیمت ورکړي، یا دي پوره پیمانه اوربشي، یا

خرما ورکړي، يا دي د دوی قیمت ورکړي[۴۴].

څه مهال قضا بې له کفارې لازمیږي؟

په لاندي صورتو کي روژه فاسدیږي، قضا لازمیږي کفاره نسته.

۱. کله چي روژاتي د شرعي عذر له امله روژه ماته کړي، مسافر سي، یا ناروغ سي، یا حیض او نفاس، لېونتوب او بېهوښي ورپېښه سي.
۲. روژاتي داسي شی وخوري چي په عادت کي د خوړلو له پاره نه وي لکه د شرعي عذر پر مهال دوا خوړل، وچ او لانده اوړه خوړل، په یو وار ډېره مالګه خوړل، پنبه خوړل، کاغذ خوړل، د خرما مند که خوړل، خټي خوړل چي د خټو د خوړلو عادت ونه لري.
۳. کله چي روژاتي لاندي شیان تېر کړي: کوچنۍ ډبره، اوسپنه، سره او سپین زر، ژړ او نور قضا سته کفاره نسته.
۴. کله چي روژاتي د بل چا له خوا خورک، چنباک ته اړ ایستل سي او خورک او چیښاک وکړي.
۵. کله چي روژاتي خورک، چیشاک ته اړ سي (مجبور سي)، خورک یا چیښاک وکړي.
۶. کله چي روژاتي تېر وزي ګومان وکړي چي شپه پاته ده یا لمر لوېدلی دئ خو وروسته معلومه سي چي شپه تېره سوې وه، یا لمر لوېدلی نه وو.
۷. کله چي خوله او پزه پرېولي او به ځني تېري سي.
۸. کله چي په قصدي توګه په ډکه خوله قی وکړي (خواګرځي وکړي).

---

(۴۴) پوره پیمانه دري کېلو او شپیته ګرامه، (۳۰۶۰) ګرامه کېږي.

۹. کله چې د باران څاڅکي، یا د واورې توټه ئې خولې ته ولوېږي په غیر قصدي توګه ځنې تېرسي.

۱۰. کله چې د روژې میاشت نه وي سړی خپله روژه فاسده کړي.

۱۱. څوک چې په قصدي توګه دود کش کړي.

۱۲. کله چې د غاښو په منځ کې پاته سوی شی چې د نخودو د دانې غوندې وي وخوري.

۱۳. کله چې سړی یو وار په هېره خوراک وکړي وروسته په قصدي توګه خوراک پسې وکړي.

۱۴. د روژې نیت ئې د ورځې کړی وو د شپې ئې نه وو کړی اوس ئې روژه ماته کړه.

۱۵. مسافر راغی مقیم سو یو وار ئې روژه ونیول وروسته ئې خوراک وکړ.

۱۶. مقیم سړي روژه نیولې وه وروسته مسافر سو خوراک ئې وکړ.

۱۷. د روژې نیت ئې کړی نه وو خو ټوله ورځ ئې خوراک، چښاک ونه کړ.

۱۸. کله چې په غوږ کې اوبه یا دوا وڅڅوي.

۱۹. کله چې په پزه کې دوا وڅڅوي.

۲۰. کله چې پر هغه ټپ دوا واچوي چې په نس کې وي یا پر هغه زخم دوا واچوي چې په دماغ کې وي دوا نس ته ورسېږي. په دغو یادو سوو صورتو کې که روژه د روژې په میاشت کې فاسده سوه یوازې قضا سته کفاره نسته.

هغه څه چې د روژاتي له پاره مکروه دي

لاندې شیان د روژاتي له پاره مکروه دي باید دډه ځنې وسي:

لومړی: بې له ضرورته د شي خوند څکل او ژوول.

ناړي په خوله کي جمع کول بيا تېرول.

هر هغه کړنه چې دی کمزوری کوي لکه وينه کښل او نور.

هغه څه چې د روژاتي له پاره مکروه نه دي

لاندي کارونه په روژه کي مکروه نه دي:

لومړی: د برېښتو او ږيري غوړول.

دوهم: سترګي تورول.

دريم: د يخوالي له پاره لمبيدل.

څلورم: د يخوالي له پاره په لندو جامو کي ځان پېچل.

پنځم: بې اوداسه، پزه او خوله پرېښوول.

شپږم: د ورځي په پای کي مسواک وهل بلکي د ورځي په پای کي مسواک د ورځي د لومړيو غوندي سنت دئ.

هغه څه چې د روژاتي له پاره مستحب دي

لاندي کارونه د روژاتي له پاره مستحب دي:

۱. پېشلمی کول.

۲. پېشلمی د شپې وروستی برخي ته ځنډول خو مناسبه ده چې تر سپېدو (سباوون) څو دقيقې مخکي خوراک او چښاک ودرول سي.

۳. کله چې په يقيني توګه لمر ولوېږي، پر روژه مات دي تلوار کوي (ځنډ دي نه کوي).

۴. تر سپیدو مخکي د جنابت له امله غسل کول تر څو د عبادت له پاره تیاری ونیول سي.

۵. ژبه باید له درواغو، غیبت، چوغلګری، او بنکنځلو څخه بنده کړل سي.

٦. د روژې په میاشت کي باید په هر فارغه وخت کي د الله ذکر وسي د قرآن تلاوت او استغفار وسي.

۷. غوسه باید ونه کړل سي.

۸. له شهوتونو څخه باید لیریوالي وسي فرق نه کوي که حلال شهوتونه وي.

هغه عذرونه چې د روژې ماتول روا کوي

اسلام فطري دین دئ، انسان د وس سره سم مکلف ګرځوي، الله ﷻ مهربانه دئ، که بنده عذر ولري ورته روا کړې ئې ده چې اوس روژه وخوري بل وخت ئې قضا راوګرځوي.

په لاندي صورتو کي روژه پرېښوول روا دي:

۱. د ناروغ له پاره، چې د تاوان بیره ولري، یا د ناروغۍ د ډېرښت احتمال موجود وي.

۲. که سړی په هغه سفر تلی چې لمونځ لنډ کوي.

۳. که سړی ډېر وږی یا تږی سو، د ده غالب ګومان وو که روژه ونه خورم مرم.

۴. امیدواري بنځي ته یا د دې په نس سوي کوچني ته که روژې تاوان کاوه.

۵. تي ورکوونکي بنځي ته کله چې د روژې نیول دې او د تي ماشوم ته تاوان کاوه.

٦. کله چې بنځي ته حیض او نفاس پیښ سي، بلکي دا وخت روژه ماتول واجب ده.

۷. هغه بوډا ته چې د روژې نیولو وس ونه لري، پر دغه ډول بوډا قضا نسته بلکې فدیه سته.

۸. که سړي نفلي روژه نیولې وه اوس ئې بې له عذره ماتولای سي بله ورځ به قضا راوړي.

۹. هغه چا ته چې د دښمن سره په جګړه بوخت وي، پر هر چا چې د روژې قضا پاته وي باید د قضا په راوړلو کې تلوار وکړي، خو که قضاء وځنډوي هم روا ده، قضایي روژې په پرله پسې او جلا ډول دواړو نیول کېدلای سي. که پر سړي قضایي روژه پاته وي د روژې میاشت راورسېږي د روژې د میاشتې روژه به مخکې نیسي، د ځنډ په وجه فدیه باندې نسته.

څه وخت په نذر وفا کول واجب دي؟

رسول ﷺ ویلي دي: مَن نَذَرَ ان یُطِیعَ اللّٰہَ فلیطِعهُ و مَن نَذَرَ ان یَعصِیهُ فلا یَعصِهِ. رواه البخاري.

که چا د عبادت کولو په موخه نذر وکړ عبادت دي وکړي. که چا د ګناه کولو په موخه نذر وکړ ګناه دي نه کوي.

کله چې دریې شرطونه جمع سي په نذر وفا کول واجب ګرځي:

لومړی: کله چې نذر سوی کار په خپل جنس کې فرض ولري لکه لمونځ او روژه چې نذر کړي.

دوهم: کله چې نذر سوی کار په خپل ځان کې مقصود وي.

دریم: کله چې تر نذر کېدو مخکې نذر سوی کار واجب نه وي.

همدِا وجه ده چې د مريې آزادول، اعتکاف کول، لمونځ کول او روژه نيول سړی نذر کولای سي.

خو اودس نذر کولای نه سي، ځکه اودس ځاني مقصود والی نه لري، د تلاوت سجده نذر کولای نه سي ځکه هغه تر نذر مخکې واجب ده، د ناروغ پوښتنې ته ورتلل نذر کېدلای نه سي، ځکه په خپل جنس کې واجب نه لري.

که سړي د اختر د ورځې يا د تشريق د ورځې روژه نذر کړه نذر سهي دئ، خو واجب ده چې په دغو ورځو کې به روژه نه نيسي، ځکه روژه پکښې منع سوې ده، وروسته دې قضا راوګرځوي.

اعتکاف

اعتکاف دا دئ چې سړی په هغه مسجد کې چې جماعت پکښې کېږي د اعتکاف په نيت ځنډ وکړي (پکښې پاته سي).

اعتکاف درې ډوله دئ:

لومړی: واجب، دا ډول اعتکاف هغه دئ چې نذر سوی وي.

دوهم: موکد کفايي سنت، دغه اعتکاف د روژې د مياشتې په لسو وروستيو ورځو کې دئ.

دريم: مستحب، دا هغه اعتکاف دئ چې نذر سوی نه وي او د روژې په وروستيو کې نه وي.

د اعتکاف موده

د اعتکاف د ډولونو په اعتبار د اعتکاف موده فرق کوي، د نذر سوي اعتکاف موده هغه ده چې ده ښوولې وي، د روژې د مياشتې اعتکاف لس

وروستی ورځي دي، د نفلي اعتکاف موده تاکلې موده نه لري خو يوه شپبه ئې کمه موده ده.

اعتکاف يوازي په هغه مسجد کي سهي کيږي چي جماعت پکښې ادا کيږي، امام او مؤذن ولري.

ښځه به د خپلي خوني پر هغه ځای اعتکاف کوي چي د لمانځه له پاره ئې تاکلی دئ.

د نذري اعتکاف له پاره روژه ضروري ده.

د سنت او نفلي اعتکافونو له پاره روژه ضروري نه ده.

د اعتکاف فاسدوونکي شيان

په لاندي شيانو اعتکاف فاسديږي:

لومړی: کله چي بې له عذره له مسجد څخه ووزي.

دوهم: کله چي حيض او نفاس ورپښې سي.

دريم: کله چي جماع وکړي، يا په شهوت څوک مچ کړي يا لاس ورووړي.

هغه عذرونه چي له مسجد څخه د وتلو له پاره روا کوونکي دي

د لاندي درو عذرونو له امله له مسجد څخه وتل روا کيږي:

لومړی: طبعي عذرونه لکه بولي، صحرا ګښت، لمبيدل، او نور، ځکه معتکف اړ دئ چي د انساني حاجت او د جنابت له امله د غسل کولو له پاره له مسجد څخه ووزي خو يوازي د اړتيا په اندازه به دباندي پاته کيږي.

دوهم: د شرعي عذرو له امله لکه د جمعې د لمانځه له پاره دا هغه مهال که د اعتکاف په اوسني مسجد کي د جمعې لمونځ نه ادا کيدی.

دريم: د ضروري عذرونو له امله لکه پر ځان بېړېدل پر خپل سامان بېړېدل او داسي نور.

که مسجد ونړېدی هم وتل روا دي، خو بل مسجد ته به سملاسي ځي هلته به د اعتکاف نيت کوي.

معتکف په مسجد کي خوراک، چښاک کولای سي، د خپلي اړتيا شيان رانيولای سي، خو رانيول سوی شی به د رانيولو پر مهال مسجد ته نه دننه کوي.

هغه څه چي د معتکف له پاره مکروه دي

لومړی: معتکف ته مکروه ده چي د سوداګری په نيت په مسجد کي د بيع عقد وکړي، که مبيعه حاضره کړي که نه فرق نه کوي حکم يو دئ.

دوهم: معتکف ته مکروه ده چي د خپلي اړتيا شيان د عقد پر مهال مسجد ته حاضر کړي.

دريم: معتکف ته مکروه ده چي خبري نه کوي (ګونګه روژه ونيسي). دا هغه مهال که چوپتيا عبادت وګڼي که ځي عبادت ونه ګڼي بيا مکروه نه ده.

د اعتکاف کولو اداب

په اعتکاف کي لاندي کارونه مستحب دي:

لومړی: يوازي به ګټوري خبري کوي.

دوهم: د خپل اعتکاف له پاره دي تر ټولو غوره مسجد انتخاب کړي، لکه د مکې د اوسېدونکي له پاره مسجد حرام، د مدينې د اوسېدونکي له پاره نبوي مسجد، د بيت المقدس د اوسېدونکي له پاره مسجد اقصىٰ او مسجد جامع (چي د جمعې لمونځ پکښې ادا کيږي).

دريم: د قرآن په تلاوت، شرعي اذکارو، درودونو دي ځان بوخت کړي، ديني کتابونه دي وګوري.

سرسايه

سرسايه واجب ده، سرسايه هغه شی دئ چي مسلمان ئې له خپل مال څخه د ځان پاکولو په موخه ارمنو ته ورکوي. تر څو د هغه جرم علاج وکړئي چي په روژه کي د بدو او بې ګټو خبرو له امله ئې دی مرتکب سوی دئ.

عبدالله بن عباس ﷺ ويلي دي: فَرَضَ رَسُولُ اللهِ زَكَاةَ الفِطرِ طُهرَةً لِلصائِمِ من اللغو والرفث وطعمه للمساكين. رواه احمد.

رسول ﷺ سرسايه د روژاتي د پاک کولو په موخه واجب کړلې ده، تر څو د بدو خبرو او بنکنځلو ناولتيا پرېمينځي او د ارمنو له پاره يوه ګوله ډوډۍ سي، سرسايه واجب ده.

سرسايه پر چا واجب ده؟

سرسايه پر هغه چا واجب ده چي لاندي شرطونه پکښې موجود وي:

۱. مسلمان وي، پر کافر سرسايه نسته.

۲. آزاد وي، پر مريي سرسايه نسته.

۳. د نصاب مالک وي، نصاب د ده تر پورونو او ضروري ارتياوو زيات وي، که زيات نه وي سرسايه باندي نسته.

لاندي شيان په ضروري او اصلي اړتياوو کي داخل دي

۱. د اوسېدو ځای.

۲. د کور سامان.

۳. د اغوستو کالي.

۴. د سپرتيا شی، موټر، موټرسايکل.

۵. هغه سامان آلات چې د کار کولو له پاره کار ځنې اخلي (لکه کولنګ، بېلچه، د کروندې ټکټر او نور).

د سرسايې د وجوب له پاره شرط نه دئ چې پر نصاب کال تېر سي، که سړی تر سپېدو مخکې د اختر په ورځ د نصاب مالک سي سرسايه باندې لازمه ده، د سرسايې له پاره شرط نه دي چې مالک به عاقل او بالغ وي، بلکې کوچنی او لېونی که د نصاب مالک وي سرسايه ئې ايستل کېږي.

سرسايه څه مهال واجبېږي؟

سرسايه د کوچني اختر په سهار د سپېدو (سباوون) د راختلو پر مهال واجبېږي.

که سړی تر سپېدو مخکې مړ سي يا مسکين سي سرسايه باندې نسته، که تر سپېدو وروسته کوچنی وزېږېدی يا کافر مسلمان سي يا سړی د نصاب خاوند سي سرسايه باندې نسته، روا ده چې: سرسايه تر وخت مخکې او وروسته ادا سي.

خوښه دا ده چې تر عيدګاه، د اختر تر لمانځه مخکې ادا کړل سي. که سړي سرسايه په روژه کي ادا کړه روا ده، بلکې فضيلت لري تر څو بې وزله مسکين د اختر له پاره جامې او نورې اړتياوي پوره کړي، که سړی سرسايه د اختر تر لمانځه وروسته ادا کړي مکروه ده.

د کوم چا له خوا سر سایه ادا کیږي؟

واجب ده چې سرسایه د ځان له خوا او بې وزله کوچنیو اولادو له خوا ورکول سي.
که کوچني اولادونه مال ولري، د دوی له خپل مال څخه ادا کیږي. که پلار د ځوانۍ پر ډول د دوی سرسایه ادا کړي روا ده، پر پلار لازمه نه ده چې د خپلو لوی اولادونو سرسایه ادا کړي که د ځوانۍ پر ډول ئې ادا کړي روا ده.
که لوی اولادونه بې وزله لېونیان وي بیا به پلار د دوی سرسایه ادا کوي.

د سرسایې اندازه

په نص کې د سرسایې په ضمن کې څلور شیان یاد سوي دي:
غنم، اوربشي، خرما او اوڅکي.
یو سړی به د غنمو نیمه پیمانه (نژدې ۱۸۰۰ ګرامه) غنم یا غنمین اوړه یا یوه پیمانه (نژدې ۳۶۰۰ ګرامه) اوربشي، یا خرما یا اوڅکي په سرسایه کې ورکوي، که قیمت ورکړي هم روا ده.
که یو سړی نور حبوبات (غله دانه) لکه ماش، جواري او نور په سرسایه کې ورکړه قیمت ئې د غنمو یا اوربشو تاکلي اندازې ته رسېدی کفایت کوي.
سړی کولای سي چې هر ډول سکه (نقدي) په سرسایه کې ورکړي بلکې نقدي فضیلت لري ځکه د مسکین له پاره ګټه لري.
یو سړی کولای سي چې د یوه کس سرسایه څو کسانو ته ورکړي. دا هم روا ده چې د ډېرو کسانو سرسایه یوه کس ته ورکول سي. هغه چا ته سرسایه ورکول کیږي چې زکات ورکول کېدلای سي، دغه کسان په آیات کې داسي بنوول سوي دي:
انما الصدقات للفقراء ... ربنتیا زکاتونه یوازې د فقیرانو، مسکینانو او ...
له پاره دي دغه ډلې به وروسته په تفصیلي ډول وپېژنو انشاءالله.

د زکات کتاب

الله ﷻ ویلي دي: وَأَقِيمُواْ ٱلصَّلَوٰةَ وَءَاتُواْ ٱلزَّكَوٰةَ وَأَقۡرِضُواْ ٱللَّهَ قَرۡضًا حَسَنًا ۚ [المزمل: ۲۰]

لمونځ ادا کړئ، زکات ورکړئ الله ﷻ ته حسنه قرض ورکړئ، هغه نېکي چې تاسي د ځانو لپاره مخکې کړي وي هغه به د الله ﷻ سره تر لاسه کړئ، هغه ستاسي لپاره ګټور دي او په اجر کې لوی دي.

الله ﷻ ویلي دي: وَٱلَّذِينَ يَكۡنِزُونَ ٱلذَّهَبَ وَٱلۡفِضَّةَ وَلَا يُنفِقُونَهَا فِي سَبِيلِ ٱللَّهِ فَبَشِّرۡهُم بِعَذَابٍ أَلِيمٖ ۝٣٤ يَوۡمَ يُحۡمَىٰ عَلَيۡهَا فِي نَارِ جَهَنَّمَ فَتُكۡوَىٰ بِهَا جِبَاهُهُمۡ وَجُنُوبُهُمۡ وَظُهُورُهُمۡ ۖ هَٰذَا مَا كَنَزۡتُمۡ لِأَنفُسِكُمۡ فَذُوقُواْ مَا كُنتُمۡ تَكۡنِزُونَ ۝٣٥ [التوبه: ۳۴-۳۵]

ژباړه: کوم کسان چې سره او سپین زر ذخیره کوي د الله ﷻ په لار کې ئې نه

لګوي پر هغوی د دردوونکي عذاب زېړی وکړه په هغه ورځ چې دغه خزانې په اور کې تودې کړل سي بیا د دوی تندي، اړخونه او شاوي داغ کړل سي، دا هغه څه دي چې تاسي ځانو لپاره ذخیره کړي وه. نو هغه څه وڅکئ چې تاسي ذخیره کړي وه.

رسول ﷺ ویلي دي: مَنْ آتَاهُ اللَّهُ مَالًا فَلَمْ يُؤَدِّ زَكَاتَهُ مُثِّلَ لَهُ مَالُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ شُجَاعًا أَقْرَعَ لَهُ زَبِيبَتَانِ يُطَوَّقُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ ثُمَّ يَأْخُذُ بِلِهْزِمَتَيْهِ يَعْنِي بِشِدْقَيْهِ ثُمَّ يَقُولُ أَنَا مَالُكَ أَنَا كَنْزُكَ ثُمَّ تَلَا { لَا يَحْسِبَنَّ الَّذِينَ يَبْخَلُونَ } الْآيَةَ . رواه البخاري .

چا ته چې الله ﷻ مال ورکړی وي زکات ئې ادا نه کړي مال ئې د قیامت په ورځ د پک مار په بڼه سي، د سترګو پر لورې برخه ئې دوه تور ټکي وي، سړی تر بارخوګانو ونیسي وایي: زه ستا خزانه یم، ته زما مالک یې.

وروسته رسول ﷺ دغه آیات تلاوت کړ: ولا تحسبن الذین یبخلون بما اتاهم من فضله ...الایه

پر هغو کسانو ګومان مه کوئ چې الله ﷻ د خپلې مهربانۍ په وجه مال ورکړی وي دوی بخیلي کوي ...

زکات په لغت کې پاک کولو او ډېرولو ته ویل کېږي.

په شریعت کې مخصوص مال د خپلو شرطونو سره حقدارانو ته په ملکیت ورکولو ته زکات ویل کېږي.

زکات د اسلام مهم رکن دئ، په دې ډول بې وزلي او بدبختي له منځه وړل کېږي، د خلکو تر منځ مینه او محبت منځته رائي.

د زکات د فرض کېدو شرطونه

دلاندي شرطو پر مهال زکات فرضېږي:

۱. اسلام، پر کافر زکات نسته، اصلي کافر او مرتد دواړه يو دي.
۲. آزادي، پر مريي زکات نسته.
۳. لوی والی، پر کوچني زکات نسته.
٤. عقل، پر لېوني زکات نسته،
٥. بشپړ ملکيت، بشپړ ملکيت دا دئ چي مملوک مال د ده په لاس کي وي، که سړی د شي مالک سي خو قبض کړی ئې نه وي لکه د ښځي مهر زکات باندي نسته. پر هغي ښځي زکات نسته چي مهر ئې تر لاسه کړی نه وي، پر هغه سړي هم زکات نسته چي مال ئې په لاس کي وي خو مالک ئې نه وي پور کړی ئې وي.
٦. مملوک مال به نصاب ته رسېدلی وي که نه وي رسېدلی زکات نسته. مال ته په کتو نصاب فرق کوي.
۷. مال به تر اصلي ارتياوو زايد وي، همدا وجه ده چي د اوسېدو په کورونو، د اغوستو په کالیو، د کور په سامان، د سپرتيا په حيوان (موټر او موټرسايکل) او د استعمال په وسيله کي زکات نسته، په هغه سامان کي هم زکات نسته چي د کار له پاره کارول کېږي (لکه ټکټر، لاسي ګاډی، د خرادی ماشين او نور). په علمي کتابو کي چې د سوداګری له پاره نه وي زکات نسته، ځکه دا ټوله په اصلي ارتياوو کي داخل دي.
۸. مال به له پوره فارغه وي. که پر سړي دومره پور باندي وي چي شته مال ټوله پکښې ځي زکات باندي نسته.

۹. مال به نما (ډبرښت) کوي فرق نه کوي، که ډبرښت حقيقي وي که حکمي وي، حکم يو دئ. په پسو کي ډبرښت او زياتوالی حقيقي دئ، په سرو او سپينو زرو کي زياتوالی حکمي دئ، زر که سيکې وي که لوښي او زېورات وي حکم يو دئ. په جواهرو، قيمتي ډبرو، ملغلرو، ياقوتو او نورو کي چې د سوداګرۍ له پاره نه وي زکات نسته، ځکه حقيقي او تقديري زياتوالی نه لري.

زکات څه مهال ادا کېږي؟

د زکات د ورکولو له پاره شرط دئ چې قمري (سپوږمیز) کال به پر مال تېر ېږي.

مانا د کال په سر او پای کي به نصاب بشپړ وي. د کال په منځ کي د نصاب بشپړوالی شرط نه دئ. که سړی د کال په سر کي د نصاب مالک سي، پوره يو کال نصاب پوره وو زکات واجب دئ. که د کال په سر کي نصاب پوره وو، د کال په منځ کي کم سو، د کال په وروستيو کي بيرته نصاب پوره سو زکات واجب دئ، که سړی د کال په سر کي د نصاب مالک سي د کال په اوږدو کي د مال له جنس څخه نور مال وګټي نوی ګټل سوی مال د اصلي مال سره يو ځای کېږي.

زکات پر ټوله مال واجب دئ، فرق نه کوي که ګټل سوی مال په سوداګرۍ تر لاسه سوی وي، که په ميراث او سوغات تر لاسه سوی وي.

د زکات ورکړه څه مهال سهي کېږي؟

د زکات ورکړه هغه مهال سهي کېږي چې د ورکولو پر مهال د زکات نيت ولري. که وکيل د ورکولو پر مهال يا د زکات د جلا کولو پر مهال د زکات نيت ولري زکات

سهي دئ. که فقیر ته ئې مال ورکړ نیت ئې نه درلودی وروسته ئې د زکات نیت وکړ زکات سهي دئ خو شرط دا دئ چي مال به د بې وزلي فقیر په لاس کي پاته وي.

د زکات د سهي کېدو له پاره شرط نه ده چي فقیر د ده په نیت خبر وي چي راکړل سوی مال زکات دئ.

که یو سړی یوه مسکین ته مال ورکړ ویل: دا د مالی او سوغات دئ یا پور دئ، خو په نیت کي ئې زکات وو زکات سهي دئ، که یو چا خپل ټوله مال خیرات کړ زکات ئې له ذمې اوړي، که د مال یوه برخه له منځه ولاړه په هغه اندازه زکات له منځه ځي، یو سړي زر درهمه درلوده پنځه ویشت درهمه زکات باندي ستة.

خو که دوه سوه درهمه له منځه ولاړه زکات پنځه درهمه کمېږي.

د یو چا پر مسکین پور باندي وي اوس ئې د زکات په نیت ورو بخښي د زکات ځای نه نیسي، ځکه مال په ملکیت ور نه کړل سو، بې له تملیکه زکات سهي نه دئ.

د سرو او سپینو زرو زکات

په سرو او سپینو زرو کي هغه مهال زکات ستة چي نصاب ته ورسېږي. د سرو زرو نصاب شل مثقاله دئ (د پنځه اتیا ګرامو سره مساوي دئ).

د سپینو زرو نصاب دوه سوه درهمه دئ (د پنځه سوه پنځه نیوي ګرامو سره برابر دئ) څوک چي د نصاب مالک سي د سرو او سپینو زرو څخه دي دلسمي یوه څلورمه چي (یوه روپي په څلوېښتو روپیو کي ده). ورباسي.

له شل مثقالو څخه نیم مثقال زکات ورکول کېږي، له دوه سوه درهمه څخه پنځه درهمه زکات ادا کېږي.

هغه سره او سپین زر چي د پرصفا نه وي د سوچه زرو حکم لري دا هغه وخت که

د زرو ارخ غالبه وي.
که د غشو (فضله موادو) ارخ د پروي بيا سره او سپين زر د عروضو (سامانو) غوندي دي.
کله چي مال تر نصاب زيات سي هغه مهال زکات پکښې سته چي د نصاب يوې پنځمي ته ورسيږي. دا د امام اعظم رحمة الله عليه مسلک دئ.
د امام ابو يوسف رحمة الله عليه او امام محمد رحمة الله عليه مسلک دا دئ چي: کوم مال چي پر نصاب زيات سي يوه څلوېښتمه پکښې سته فرق نه کوي که يوې پنځمي ته ورسيږي که نه، فتوا د دوی (امام ابو يوسف او امام محمد) پر مسلک ورکول کيږي.
د سرو او سپينو زرو د نصاب مالک اختيار لري که د زرو يوه توته په زکات کي ورکوي، که رواجي قيمت ورکوي او که بل سامان او وزني او پيمانه ئې شی ورکوي تول سهي دي.

د سامان زکات

له سرو او سپينو زرو او حيوانانو چپه نور تول اجناس عروض (سامان) ګڼل کيږي. په سامان کي هغه مهال زکات سته چي لاندي شرطونه موجود سي:
لومړی: د سامان د مالک سره به سامان د سوداګرۍ په نيت وي.
دوهم: د سامان قيمت به د سرو يا سپينو زرو نصاب ته رسيږي. مسلمان سوداګر به د کال په پای کي خپلو تولو سوداګريزو شيانو ته حساب کوي که د بازار د نرخ سره سم د دې شيانو قيمت نصاب ته ورسيدی زکات دي ادا کړي، که نصاب ته ونه رسيدی زکات نسته، د دوکان سامان چي د سوداګرۍ له پاره نه وي نه

پکښې حسابېږي. که سړي مځکه، حیوان یا بل غیر منقول مال درلودی اوس ئې د سوداګرۍ نیت ورته وکړ هغه مهال ئې د زکات له پاره کال پیلېږي چې عملي سوداګري پیل کړي.

د پور زکات

د زکات په وړاندي پور دري ډوله دئ:

لومړی: قوي (ځواکمن) پور.

دوهم: منځنی پور.

دریم: کمزوری پور.

ځواکمن پور هغه پور دئ چې د پور یا د تجارتي مال په بدل کې پر سړي پاته سوی وي او پوروړي هم اقرار په کاوه فرق نه کوي که مفلسه وي. که پوره وړي انکار کاوه خو پور ورکوونکي شاهدان درلوده هم پور ځواکمن دئ.

که پور قوي وو پر پور ورکوونکي لازمه ده چې د خپل پور زکات ادا کړي. دا هغه مهال چې له پور څخه څلوېښت درهمه قبض کړي هر وار چې څلوېښت درهمه قبض کړي زکات به ادا کوي که کم وي زکات باندي نسته. دا د امام اعظم رحمة الله علیه مسلک دئ.

امام ابو یوسف او امام محمد رحمة الله علیه وایي: په قبض سوي پور کې که لږ وي که ډېر وي زکات لازم دئ.

په قوي پور کې د کال تېرېدل د نصاب د ملکیت له وخته څخه اعتبار لري، د پور د قبض له وخته څخه ئې نه لري د تېرو کلونو زکات باندي لازمېږي، خو هغه مهال چې یو وار پور قبض کړي.

منځنی پور هغه پور دئ چي د سوداګریز مال پور نه وي. بلکي د خپلو اصلي اړتیاوو (حوائج اصلیه وو) څخه ئې یو شی پلورلی وي لکه د اوسېدو کور، د اغوستو کالي او نور، پور د رانیوونکي پر ذمه پاته سوی وي، په منځني پور کي هغه مهال زکات لازم دئ چي پوره نصاب قبض کړي.

که پر پوروړي زر روپی پاته سي پور ورکوونکی دوه سوه درهمه ځني قبض کړي پنځه درهمه زکات باندي لازم دئ، که تر نصاب کم قبض کړي زکات باندي نسته. دا د امام اعظم رحمة الله علیه مسلک دئ.

یاران (امام ابو یوسف رحمة الله علیه او امام محمد رضی الله عنه) وایي: په قبض سوي کي که لږ وي که ډېر وي زکات سته.

په منځني پور کي د کال تېرېدل د نصاب د مالک کېدو څخه پیلېږي د قبض له وخت څخه نه پیلېږي.

د تېرو کلونو زکات لازم دئ خو ورکړه ئې هغه مهال لازمه ده چي قبض کړل سي.

دریم کمزوری پور هغه دئ چي د مال بدل نه وي لکه مهر، ځکه مهر د مال بدل نه دئ، همداسي د خلع بدل د وصیت او سولي بدل.

په کمزوري پور کي هغه مهال زکات لازمېږي چي بشپړ نصاب قبض سي او د قبض له وخت څخه کال تېر سي، په کمزوري پور کي د تېرو کلو زکات نسته.

د ضمار مال زکاة

ضمار مال هغه مال دي چي د تل لپاره په ملکیت کي وي خو تر لاسه کېدلای نه سي.

که د یو سړي پر بل چا مال باندي وي خو ځني تر لاسه کولای ئې نه سي، شاهدان باندي تېرولای نه سي، خو وروسته ئې مال تر لاسه کړ، یا مال ځني ورک وو وروسته ئې پیدا کړ یا بل چا ځني غصب کړی وو، وروسته ئې ورکړ، یا

حکومت مال ځني مصادره کړ (ځني وائې خیستی) وروسته ئې بیرته ورکړیا ئې مال په دښت کي پټ کړی وو اوس ئې ځای ځني ورک وو، وروسته ئې پیدا کړ. په دغو ټولو صورتو کي د ټپرو کلو زکات لازم نه دئ.

هغه ځوک چې زکات ورکول کیږي

الله ﷻ ویلي دي: إِنَّمَا ٱلصَّدَقَٰتُ لِلۡفُقَرَآءِ وَٱلۡمَسَٰكِينِ وَٱلۡعَٰمِلِينَ عَلَيۡهَا وَٱلۡمُؤَلَّفَةِ قُلُوبُهُمۡ وَفِي ٱلرِّقَابِ وَٱلۡغَٰرِمِينَ وَفِي سَبِيلِ ٱللَّهِ وَٱبۡنِ ٱلسَّبِيلِۖ فَرِيضَةٗ مِّنَ ٱللَّهِۗ وَٱللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٞ ٦٠ [التوبه: ٦٠]

زکاتونه یوازي د فقیرانو، مسکینانو، او هغو کسانو دي چې د زکات راټولو کار کوي او هغه کسان چې زړونه ئې رامات سي او هغه مریان چې ځانونه په آزاد کړي او پوره وړو او د الله په لار کي مجاهدینو او مسافرو ته ورکول کیږي. دا د الله فرض دئ الله د پوهي او حکمت څښتن دئ.

په قرآن کي اته صنفه یاد سوي دي چې زکات ورکول کیږي. خو حضرت عمر ﷺ له هغه چا څخه زکات راوګرځاوه چې د زړه جلب ولو له پاره ورکول کیدی.

ځکه اسلام پیاوړی سو اصحابو د ده دغه کار بد ونه باله، نو دغه راګرځونه په اجماع ثابته سوه.

اووه صنفه پاته سوه هغوی ته زکات ورکول کیږي، د هر صنف بشپړ بیان به وروسته راسي.

لومړی: فقیر، هغه څوک دئ چې تر نصاب کم مال ولري روا ده چې هغه چا ته

زکات ورکړل سي چې تر نصاب لږ مال ولري فرق نه کوي که کسبکاره روغ سړی وي.

دوهم: مسکین، مسکین هغه څوک دئ چې: هیڅ مال ونه لري.

دریم: عامل، عامل هغه څوک دئ چې زکاتونه او عشرونه راټولوي، ده ته د خپل عمل په اندازه له زکات څخه مال ورکول کیږي.

څلورم: هغه مکاتب مریان دي چې د ځان ازادولو هڅه کوي دغه صنف په اوسني عصر کي نسته که فرضاً دغه صنف موجود سي زکات ورکول کیږي.

پنځم: پوروړي، دا هغه څوک دي چې پور باندي پاته وي خو د پور ورکولو وس ونه لري نصاب ونه لري. دغه ډول پوروړي ته زکات ورکول کیږي تر څو خپل پور ادا کړي دا تر هغه ښه دئ چې فقیر ته ورکول سي.

شپږم: د الله په لار کي وتلي کسان، هغه څوک دي چې: د الله ﷻ په لار کي د جهاد له پاره وتلي وي له خپلي کورنۍ څخه لیري وي. همدا ډول هغه حاجیان هم پکښې داخل دي چې د حج په نیت وتلي وي خو کعبې شریفي ته رسېدلي نه وي لګښت ئې خلاص سوی وي.

اووم: مسافر، مسافر هغه څوک دئ چې په خپل وطن کي مال ولري خو اوس په سفر کي ئې مال خلاص سوی وي، زکات ورکول کیږي تر څو دی دومره وس پیدا کړي چې خپل وطن ته ځان ورسوي.

پر کوم سړي چې زکات فرض وي روا ده چې دغه ټولو صنفو ته زکات ورکړي. دا هم روا ده چې یوازي یوه صنف ته ئې ورکړي.

هغه څوک چې زکات نه ورکول کېږي

۱. زکات کافر ته نه ورکول کېږي.

۲. شتمن ته زکات نه ورکول کېږي.

۳. کوچنۍ چې شتمن وي (سرمایه داره وي) زکات نه ورکول کېږي.

۴. بني هاشمو (سیدانو) او د دوی ازاد سوو مریانو ته زکات نه ورکول کېږي.

۵. د نصاب مالک خپل پلار او نیکه ته زکات نه سي ورکولای.

۶. د نصاب مالک خپلو اولادونو، لمسیانو، ته زکات نه سي ورکولای.

۷. د نصاب مالک خپلې میرمنې ته زکات نه سي ورکولای. میرمن خپل میړه ته زکات نه سي ورکولای خو نورو قریبانو ته زکات ورکول غوره کار دئ.

۸. د زکات په مال مسجد، مدرسه، پل او سړک نه سي جوړېدلای. مړي ته کفن نه سي ورکول کېدلای، د مړي پور نه سي په ادا کېدلای، ځکه په دغو ټولو صورتو کې تملیک نسته زکات بې له تملیکه روا نه دئ. ښه دا ده چې زکات خپلوانو ته ورکول سي وروسته همسایه ګانو ته ورکول سي، مکروه ده چې یوه سړي ته پوره نصاب زکات ورکول سي. د ساري په توګه دوه سوه درهمه، یا شل مثقاله سره زر یوه سړي ته په زکات کې ورکول سي، خو که داسي پوره وړي ته د پور د ادا کېدو لپاره تر نصاب زیات زکوٰة ورکړئ چې تر نصاب ډېر پور دي پر باندي وي مکروه نه دئ.

مکروه ده چې بې له ضرورته زکات له یوه ښاره بل ته یووړل سي، د قریبانو لپاره بل ښار ته د زکات نقلول مکروه نه دئ او چې د بل ښار خلک تر دې ښار مسکینان او محتاجه وي زکات نقلول مکروه نه دئ. که د یوه ګټور او ښه کار له پاره لکه د دیني مدرسو او نورو له پاره یووړل سي پروا نه لري.

د حج کتاب

الله ﷻ ويلي دي: وَلِلَّهِ عَلَى ٱلنَّاسِ حِجُّ ٱلْبَيْتِ مَنِ ٱسْتَطَاعَ إِلَيْهِ سَبِيلًا ۚ وَمَن كَفَرَ فَإِنَّ ٱللَّهَ غَنِيٌّ عَنِ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٩٧﴾ [آل عمران: ۹۷]

د الله له پاره پر خلکو د کعبې حج سته پر هغه چا چې وس ئې ولري، که څوک کافر سي ربنتيا الله نړيوالو ته ارنه دئ.

رسول ﷺ ويلي دي: مَنْ حَجَّ لِلَّهِ فَلَمْ يَرْفُثْ وَلَمْ يَفْسُقْ رَجَعَ كَيَوْمِ وَلَدَتْهُ أُمُّهُ . متفق عليه

څوک چې د الله له پاره حج وکړي بدي خبري ونه کړي بد کارونه ونه کړي، کله چې کور ته ګرځي داسي به وي لکه په هغه ورځ چې مور زېږولی وو.

حج په لغت کي لوی کار ته د هوډ کولو په مانا دئ.

په شريعت کي د مخصوصي خوني (کعبې) او نورو ليدلو ته په مخصوص په وخت کي حج ويل کېږي.

ټول امت د حج پر فرضيت اتفاق لري هيڅوک اختلاف نه لري.

د حج د فرض کېدو شرطونه

حج په ژوند کي يو وار عيني فرض دئ پر هر هغه نارينه او ښځينه فرض دئ چي لاندي شرطونه ولري:

۱. مسلمان وي، پر کافر حج نسته.
۲. بالغ وي، پر کوچني حج نسته.
۳. عاقل وي، پر لېوني حج نسته.
۴. ازاد وي، پر مريي او مينځي حج نسته.
۵. وس به لري، د خپلي کورنۍ له پاره به تر بيرته راتلو پوري نفقه لري، د تګ او راتګ له پاره به خرڅه لري.

د حج د ادا کولو د واجبېدو شرطونه

هغه مهال د حج ادا کول واجب ګرځي چي لاندي شرطونه موجود وي:

۱. په بدن به روغ وي، څوک چي شل وي، فلج وهلی وي، ډېر بوډا وي، د سفر وس ونه لري حج باندي نسته.
۲. حج ته د تلو مانع (خنډ) ونه لري، پر بندي او هغه چا حج نسته چي له پاچا څخه بېرېږي.
۳. لار به خوندي وي، که لار خوندي نه وي حج باندي نسته.
۴. د ښځي له پاره به محرم يا مېړه موجود وي چي د حج په سفر کي د دې ملتيا وکړي ځوانه او سپين سرې يو حکم لري که مېړه يا محرم ونه لري پر ښځي

حج نسته[۴۵].

۵. ښځه به په عده کي نه وي، که په عده کي وي حج باندي نسته.

د حج د ادا کولو د سهي کېدو شرطونه

د حج ادا ینه هغه مهال سهي کېږي چي لاندي شرطونه موجود سي:

لومړی: احرام، بې له احرامه حج نه ادا کېږي.

احرام د حج هغه نیت دئ چي د تلبیې د ویلو سره مل وي، احرام باید د میقات څخه وسي، نارینه دي کنډلي جامي وباسي او نا کنډلي جامې دي پر ځان وپیچي، ښه دا ده چي لنګ او دوپټه پر ځان واچوي.

تلبیه په دې دول ویل کېږي: لَبَّيْكَ اللَّهُمَّ لَبَّيْكَ لَبَّيْكَ لَا شَرِيكَ لَكَ لَبَّيْكَ إِنَّ الْحَمْدَ وَالنِّعْمَةَ لَكَ وَالْمُلْكَ لَا شَرِيكَ لَكَ.

ژباړه: اې الله! خدمت ته دي حاضر یم، خدمت ته دي حاضر یم، خدمت ته دي حاضر یم، ستا له پاره شریک نسته.

خدمت ته دي حاضر یم، ستاینه او نعمت ستا له پاره دي، پاچهي ستا له پاره ده، ستا له پاره شریک نسته.

دوهم: خاص وخت، حج تر خپلو مخصوصو میاشتو پرته په نورو کي نه سهي کېږي.

د حج میاشتي یوه د کوچني اختر، بله د میانۍ میاشت بله د لوی اختر د میاشتي لومړۍ لس ورځي دي (توله اویا ورځي کېږي). که څوک تر دغو میاشتو مخکي طواف او د صفا او مروا سعی وکړي نه سهي کېږي.

---

[۴۵] محرم د ښځي هغه خپلوانو ته ویل کېږي چي د نسب یا زوم والي له املې یا د رضاعت له املې نکاح ورسره رواه نه وي، لکه اکا، ماما، د مېړه پلار، زوی، لمسی، ورور، خور او یا د لور مېړه.

ترتاکلو میاشتو مخکي احرام روا دئ خو مکروه دئ.

دریم: حج باید پر مخصوصو ځایونو لکه عرفات، مسجد حرام او نورو وسي.
د هغه چا حج سهي نه دئ چي عرفات ته تللی نه وي، که طواف زیارت ته ولاړ نه سي (طواف زیارت ونه کړي) حج سهي نه دئ.

د احرام ترلو ځای

میقات - هغه ځای دئ چي هغه حاجیان چي له نورو ځایونو څخه مکې ته د حج په نیت رائي بې له احرامه له دغه ځایه تېرېدلای نه سي. د مځکي د څلورو خواوو له امله میقاتونه فرق کوي.

د یمنیانو او هندیانو له پاره میقات یلملم دئ[۴۶]..

د مصریانو، شامیانو، غربیانو له پاره میقات الجحفة ده[۴۷]..

د عراقیانو او د نورو شرقي هیوادونو له پاره میقات ذات عرق دئ[۴۸]..

د مدیني د اوسېدونکو له پاره میقات ذوالحلیفه ده[۴۹]..

د نجدیانو له پاره میقات قرن دئ[۵۰]..

هر هغه څوک چي له دې ځایو څخه تېریږي، د حج نیت ولري احرام باندي واجب دئ، ده ته روا نه ده چي بې له احرامه تېر سي، د مکې د اوسېدونکو له پاره میقات خپله مکه ده فرق نه کوي که د مکې اصلي اوسېدونکي وي که اوس هلته اوسېږي.

---

(۴۶) یَلَملم: د میم په سکون د دواړو لامونو په زور د تهامة له غرونو څخه یو غر دئ له مکې څخه دوه منزله لیري.
(۴۷) الجُحفَة: د جیم په پېښ د حاء په سکون د یوه کلي نوم دئ له مکې څخه دوه منزله لېري دئ.
(۴۸) عِرق: د عین په زیر د راء په سکون د یوه کلي نوم دئ له مکې څخه دوه منزله لېري.
(۴۹) ذوالحُلَیفة: د حاء په پېښ د لام په زور د بني جشم د اوبو ځای وو له مکې څخه دوه منزله لېري.
(۵۰) قَرن: د قاف په زور د راء په سکون د یو غره نوم دئ، عرفات ته نزدې.

کوم کسان چې د مکې او میقاتو تر منځ اوسېږي د هغوی له پاره زمین میقات دئ (زمین حل هغه ځای دئ چې له مکې څخه د میقاتو تر شا وي) دغه سړی به تر زمین حرم ها خوا ته یا له خپله کوره احرام تړي.

د حج ارکان - داخلي فرضونه

حج دوه رکنونه لري:

لومړی: د لوی اختر د میاشتې په نهمه ورځ به تر زوال وروسته بیا تر سپېدو پورې عرفات ته ورځي په دغه موده کې که یو ګړی پر عرفات ودریږي کفایت کوي.

دوهم: تر عرفات وروسته به پر کعبې شریفې اووه واره راګرځي (طواف به کوي) دغه طواف د طواف زیارت په نوم یادیږي. طواف افاضه هم بلل کیږي.

د حج واجبونه

د حج واجبونه څېر دي:

۱. له میقات څخه به احرام تړي.

۲. پر مزدلفه به یو څه وخت پاته کیږي.

۳. د مزدلفې وخت د لوی اختر په لومړۍ ورځ د سهار تر لمانځه وروسته بیا تر لمر راختو پورې دئ.

۴. طواف زیارت به د لوی اختر په ورځو کې کوي.

۵. د صفا او مروا تر منځ به اووه واره تګ راتګ کوي. پیل به له صفا څخه

کوي، پر مروا به ئې ختم وي.

٦. څوک چې د مکې اوسېدونکی نه وي طواف الصدر به کوي.

۷. تر هر طواف وروسته به دوه رکعته لمونځ کوي.

۸. د لوی اختر په ورځو کې به د ري جمرات (شیطانان) ولي.

۹. د لوی اختر په ورځو کې به په حرم کې وربښتان خریي یا کوچني کوي.

۱۰. د طواف او صفا او مروا پر مهال به له جنابت او بې اودسۍ څخه پاک وي.

۱۱. له ممنوع شیانو څخه به ډډه کوي، ګنډلي کالي، د سر او مخ پټول، ښکار، وژل، بدي خبري او جنجال کول به پرېږدي.

د حج سنتونه

په حج کې دې سنتونه ستە:

۱. د احرام له پاره لمبدل یا اودس کول.

۲. نوی لنګ او دوپټه اغوستل، رنګ به ئې سپین وي. که نوي نه وي پرېوللل سوي به وي.

۳. د احرام تر نیت وروسته به دوه رکعته لمونځ کوي.

۴. تلبیه به ډېره وایي.

۵. څوک چې د مکې اوسېدونکی نه وي طواف قدوم به کوي.

٦. کله چې په مکه کې وي طوافونه دي ډېر کوي.

۷. د طواف تر پیلېدو مخکې دي د دوپټې راسته څنډه تر راسته اړخ لاندي واړوي تر څو راسته اوږه ښکاره سي.

۸. په لومړیو درو شوطو کې دي اوږې ښوروي ګامونه دي لنډ اخلي.

۹. د صفا او مروا تر منځ دي د دوو شنو میلانو تر منځ په ټولو اوو وارو کې په

منډه ځغلي.

۱۰. د طواف د هروار ګرځېدو په پای کي دي حجر اسود مچوي يا دي لاس ورورې.

۱۱. د اختر شپې دي په منی کي تېري کړي.

۱۲. د افراد حج له پاره دي هدیه (ژوندی حیوان) د ځان سره بوزي.

هغه څه چي په حج کي منع دي

لاندي کارونه د محرم له پاره روانه دي ډډه دي ځني وکړي، تر څو حج په بشپړه توګه ادا سي:

۱. جماع (جنسي مقاربت) او هغه څه چي سړی جماع ته هڅوي.

۲. ناروا کړنه.

۳. ښکنځل او جنجال کول.

۴. خوشبویي کارول.

۵. د نو کانو پرې کول.

۶. د نارینه وو له پاره ګنډلي جامې لکه قمیص، پرتوګ، چپنه او موزه اغوستل.

۷. سر او مخ پټول.

۸. د ښځي له پاره مخ او لاسونه پټول.

۹. د سر، ږیري، تخرګونو، زیرناف (تر نامه لاندي) ورېښتان لیري کول.

۱۰. د بدن او ورېښتانو غورځول.

۱۱. د حرم د درختو او وانبو پرې کول.

۱۲. د مځکي وحشي حیوان ښکارول فرق نه کوي که غوښي ئې خوړل کېږي که نه حکم یو دئ.

د حجر اسود په مچولو دي طواف پای ته ورسوي. بيا دي دوه رکعته لمونځ وکړي.

دغه طواف د طواف قدوم په نوم يادېږي، دغه طواف سنت دئ. بيا دي صفا ته ولاړ سي، د صفا غره ته دي پورته سي. کعبې ته دي مخامخ سي الله اکبر او لا اِلاالله دي ووايي، پر رسول ﷺ دي درود ووايي.

دعاوي دي وکړي، بيا دي راکښته سي، د مروا پر لور دي روان سي، مروا ته دي پورته سي، هغه کار چې په صفا کې ئې کړی وو دلته دې هم وکړي، يو شوط (دور) پوره سو. بيا دي صفا ته ولاړ سي بيرته دي مروا ته ولاړ سي، په دې دول دي اووه نوبته پوره کړي. په هر وار کې دي د دوو شنو ميلانو تر منځ تلوار کوي.

کله چې د لوی اختر د مياشتې اتمه ورځ سي د سهار لمونځ دي په مکه کې وکړي بيا دي منی ته ولاړ سي هلته دي شپه تېره کړي، کله چې په نهمه ورځ لمر راپورته سي له منی څخه دي عرفات ته ولاړ سي، هلته دي پاته سي الله اکبر او لا اله الا الله دي ووايي. پر رسول ﷺ دي درودونه ووايئ، دعاوي دي وکړي. تر زوال وروسته دي پاچا (يا د پاچا نايب) خلکو ته د ماپښين په وخت کې د ماپښين او مازيګر لمونځونه په جماعت ورکړي، يو اذان دوه اقامته دي وکړي، تر لمر لوېدو پورې دي په عرفات کې پاته سي بيا دي د مکې پر لاره روان سي، د اختر شپه دي په مزدلفه کې تېره کړي، پاچا (يا د پاچا نايب) دي د مابنام او ماخستن لمونځونه په يوه آذان، يوه اقامت د ماخستن په وخت کې ادا کړي.

کله چې سپېدې راپورته سي د لوی اختر سهار سي، پاچا دي د سهار لمونځ په تاريکۍ کې ادا کړي. بيا دي پاچا (يا نايب) د خلکو سره يو ځای ودرېږي دعاوي دي وکړي بيا دي تر لمر راختلو مخکې د مزدلفې څخه ولاړ سي، کله چې وروستي څلې (لوی شيطان) ته ورسېږي په اوو کوچنيو ډبرو دې وولي د لومړي ويشتلو

سره دي تلبيه پريږدي.

بيا دي پسه حلال کړي بيا دي سر وخريي، يا دي ورښتان لنډ کړي، بيا دي د اختر په درو ورځو کي يو وار مکې ته ولاړ سي طواف زيارت دي وکړي، بيرته دي مِنٰی ته راوګرځي په منی کي دي واوسيږي، کله چي د اختر دوهمه ورځ سوه لمر تر سر واوښتی، دري سره ځلي (دري شيطانان) دي وولي.

لومړی دي هغه ځلی وولي چي خيف مسجد ته نژدې دئ په اوو کوچنيو ډبرو دي وولي، د هر وار ويشتلو سره دي الله اکبر ووايي، بيا دي ودريږي دعا دي وکړي.

بيا دي منځنی ځلی وولي هلته دي ودريږي.

وروسته دي وروستی ځلی وولي هلته دې نه درېږي.

کله چي د اختر دريمه سوه، لمر له سره واوښتی، بيا دي دري سره ځلي د تېر په څېر وولي. د شيطانانو د ويشتلو پر مهال دي په منٰی کي اوسيږي، بيا دي مکې ته ولاړ سي يو ګړی دي په المحصب کي پاته سي، بيا دي مکې ته داخل سي.

پر کعبه دي اووه واره راوګرځي اوبۍ دي نه بنوروئ. وروسته دي صفا او مروا ته نه ځي دا طواف د طواف وداع يا طواف صدر په نوم يادېږي، تر طواف وروسته دي دوه رکعته لمونځ وکړي، بيا دي زمزم ته ورسي د زمزم اوبه دي په ولاړي وچښي.

بيا دي ملتزم ته ورسي الله ﷻ ته دي عاجزي وکړي، بېلابېلي دعاوي دي وکړي.

کله چې د کور اراده وکړي بايد په لنډو سترګو د ژړا په حالت کي له مکې ووزي د کعبې پر جلاوالي دي ورته افسوس ودريږي.

قران حج

قِران په لغت کي د دوو شيانو يو ځای کولو ته ويل کيږي.

په شريعت کي قران دا دئ چي سړی له ميقات څخه د حج او عمرې دواړو نيت وکړي، زمونږ پر مسلک قران حج تر تمتع حج فضيلت لري. تمتع حج تر افراد حج فضيلت لري.

د قران حج کوونکي به داسي دعا کوي: اللهُمَ اِنِی اُرِیدُ العُمرَةِ وَالحَجَ فَیسرِهُمَا لِی وَ تَقَبلهُمَا مِنی.

اې الله! زه د عمرې او حج ارادہ لرم، دواړه راته اسانه کړه، دواړه راڅخه قبول کړه، بيا دي تلبيه ووايي.

کله چي مکې د قِران حج کوونکی ورسي لومړی دي د عمرې طواف وکړي، په درو لومړيو شوطو (ګرځېدو) کي دي اوږې وښوروي، بيا دي دوه رکعته نفل د طواف وکړي، د صفا او مروا تر منځ به سعی کوي، د شنو ميلانو تر منځ به په ډېر تلوار حرکت کوي، اووه نوبته به پوره کوي، دا د عمرې افعال سوه، وروسته دي د حج په کارونو پيل وکړي، د حج له پاره دي د قدوم طواف وکړي. بيا دي په هغه ډول د حج اعمال تر سره کړي چي مخکي ئې تفصيل تېر سو.

کله چي د اختر په ورځ لوی شيطان وولي، د پسه ذبح باندي واجب ده. که د ذبح له پاره ئې حيوان پيدا نه کړ تر اختر مخکي دي دري روژې ونيسي، کله چي د حج له مناسکو څخه فارغه سي اووه روژې دي نوري ونيسي.

دی اختيار لري که پاته روژې په مکه کي نيسي که په خپل کور کي.

تمتع حج

تمتع حج دا دئ چي سړی يوازي د عمرې نيت وکړي. د احرام تر دوه رکعته لمانځه وروسته دي داسي ووايي: اللهُمَ اِنِی اُرِیدُ العُمرَةِ فَیَسرِهُمَا لِی وَ تَقَبَلهُمَا مِنی.

اې الله! زه د عمرې اراده لرم، راته اسانه ئې کړه، راڅخه قبوله ئې کړه. بيا دي تلبيه ووايي، کله چي مکې ته ولاړ سي د عمرې له پاره دي طواف وکړي، د طواف په لومړيو کي دي تلبيه پرېږدي په درو لومړيو شوطو کي دي اوږې ښوروي بيا دي د طواف دوه رکعته لمونځ وکړي.

بيا دي د صفا او مروا تر منځ اووه شوطه سعي وکړي بيا دي سر وخريي يا دي ورېښتان لنډ کړي، په دې ډول له احرامه ووتي.

دا هغه مهال کې ئې له ځانه سره هديه بېولې نه وه، که ئې هديه بېولې وه بيا نه وزي.

کله چي د مياشتي اتمه ورځ سي له حرم څخه دي د حج له پاره احرام وترې بيا دي د حج اعمال تر سره کړي، کله چي د اختر په لومړۍ ورځ وروستی څلی (لوی شيطان) وولي د پسه يا اوښي حلالول باندي لازمېږي. که ئې وس ونه لري درې ورځې تر اختر مخکي اووه ورځې وروسته به روژه نيسي.

که ئې درې ورځې روژه نيولې نه وه، د لوی اختر ورځ راورسېده، هرومرو به پسه يا اوښ حلالوي. روژه کفايت نه کوي.

عمره

په ژوند کي يو وار عمره موکد سنت ده، دا هغه مهال که هغه شرطونه موجود وي چي د حج له پاره ضروري دي، عمره په ټول کال کي کېدلای سي.

خو د عرفات په ورځ، د لوی اختر په ورځ، د تشریق په ورځو کي د عمرې له پاره احرام ترړل مکروه دي.

په عمره کي څلور افعال ستة:

۱. احرام

۲. طواف

۳. د صفا او مروا ترمنځ تګ کول.

٤. سر خریل یا کوچنی کول.

که څوک د عمرې اراده ولري، د حرم له مځکي څخه دي حلالي مځکي ته ولاړ سي، دا هغه مهال که عمره کوونکی د مکې اوسېدونکی وي یا اوس په مکه کي اوسېږي. څوک چي له مکې څخه دباندي لیري اوسېږي د عمرې له پاره دي له میقات څخه احرام ترړي.

بیا دي د عمرې له پاره طواف او د صفا او مروا تګ راتګ وکړي، بیا دي د سر ورېښتان وخریي یا دې کوچني کړي، ځان دي له احرامه خلاص کړي.

جنایتونه او سزاوي

جنایت هغه کړنه ده چي کول ئې منع وي.

جنایت دوه ډوله دئ:

لومړی: د حرم په هکله جنایت.

دوهم: د احرام په هکله جنایت.

د حرم په هکله جنایت دا دئ چې:

د حرم ښکار ووژني، یا ئې د وژلو اشاره وکړي، یا ئې نورو ته وښیي. یا د حرم درختي ته لاس واچوي (ښاخونه ئې پرې کړي) یا ئې وابنه پرې کړي.

دا جنایت دي محرم او غیر محرم دواړه ځني منع دي. که هر چا دغه جنایت تر سره کړ سزا باندي سته.

که یو چا د حرم د مځکي وحشي حیوان ښکار کړ حلال ئې کړ، خوړل ئې روا نه دي، مردار لاښ ګڼل کېږي، فرق نه کوي که محرم ذبح کړی وي که غیر محرم.

که حلال سړی (غیر محرم) د حرم حیوان ښکار کړ، قیمت باندي لازمېږي، مسکینانو ته به ئې ورکوي. د قیمت پر ځای روژه کفایت نه کوي. که سړي د حرم وابنه یا درختي پرې کړې قیمت باندي لازمېږي، محرم او غیر محرم یو حکم لري.

که د حرم وابنه د خېمې د درولو له پاره یا د اور لګولو د ځای کیندلو له پاره پرې کړي پروا نه لري ځکه له دې ډول تعرض څخه ډډه کول امکان نه لري.

د احرام په هکله جنایت دا دئ چې: محرم د خپل احرام پر مهال هغه کار تر سره کړي چې په حج کې منع دئ، یا واجب کار پریږدي.

د احرام په هکله جنایت شپږ ډوله دئ:

لومړی: هغه جنایت دئ چې په کولو سره ئې حج فاسدېږي، د پسه حلالول کفایت نه کوي، روژه کفایت نه کوي، صدقه کفایت نه کوي، دا جنایت تر عرفات مخکې جماع کول دي، که سړی تر عرفات مخکې جماع وکړي حج فاسدېږي.

پسه به ذبح کوي په راتلونکي کال کې به دوهم وار حج کوي.

دوهم هغه جنایت دئ چې په کولو سره ئې د اوښ ذبح کول لازمېږي:

دا ډول جنایتونه دوه دي:

لومړی: که سړی تر عرفات وروسته تر سر خریلو مخکې جماع وکړي اوښه به حلالوي که نه غوا به حلالوي.

دوهم: که طواف زیارت په جنابت وکړي همداسې ده.

دریم: هغه جنایت دئ چې په کولو سره ئې د پسه یا اوښې ذبح کول لازمیږي، دغه ډول جنایتونه لاندې ډولونه لري:

لومړی: داسې کړنه چې سړی جماع ته هڅوي، لکه په شهوت مچول، لاس ورورړل.

دوهم: بې له عذره کنډلي جامې اغوستل. ښځه به هغه جامې اغوندي چې خوښې ئې وي خو خپل مخ به په داسې ډول نه پټوي چې حجاب باندې موښتلی وي.

دریم: کله چې د ږیرې او سر ورېښتان لیرې کړل سې عذر موجود نه وي.

څلورم: کله چې محرم بشپړه ورځ خپل مخ پټ کړي.

پنځم: کله چې محرم په لوی بدنې غړو کې یو غړی په پوره توګه خوشبویه کړي، عذر موجود نه وي. د ساري په توګه ورون، پوندې، مړوند، مخ او سر خوشبویه کړي، که یوه بشپړه ورځ خوشبویه کالي واغوندي همداسې ده.

شپږم: کله چې د یوه لاس یا پښې نوکان پرې کړي.

اووم: کله چې طواف الصدر پریږدي.

څلورم: هغه جنایت دئ چې په کولو سره ئې صدقه لازمیږي، کمه اندازه ئې نیمه پیمانه غنم یا ئې قیمت دئ، دا جنایت لاندې ډولونه لري:

لومړی: کله چې محرم د سر تریوې څلورمې کم سر، یا ږیره وخریي.

دوهم: کله چې یو یا دوه نوکان پرې کړي د هر نوک په عوض کې نیمه پیمانه غنم لازمیږي.

دریم: کله چې تریوه اندام کم خوشبویه کړي.

څلورم: کله چې تریوې ورځې کم کنډلي یا خوشبویه کالي واغوندي.

پنځم: کله چې تر یوې ورځې کم سر او مخ پټ کړي، که بې اودسه طواف صدر وکړي همداسې ده.

اووم: کله چې په درو شیطانانو (څلو) کې یو تر اووه واره یوه ډبره کم وویشتل سي.

پنځم ډول جنایت هغه دئ چې په کولو سره ئې تر نیمې پیمانې کمه صدقه لازمیږي.

دا ډول جنایت دا دئ چې شپږه یا ملخ ووژني یوه کمه اندازه صدقه به ادا کوي. که دوه دوه، یا دري دري ووژني یو موټ غنم دي په صدقه کې ورکړي. که تر دې زیات ووژني نیمه پیمانه غنم به صدقه کوي.

شپږم ډول جنایت هغه دئ چې په کولو سره ئې قیمت لازمیږي، دا ډول جنایت د مځکې (وچې) وحشي حیوان وژل دي، که محرم د وچې حیوان (چې دریابې نه وي) ښکار کړي یا ئې ذبح کړي یا د ښکار کولو اشاره وکړي یا ئې بل چا ته ځای وښیي قیمت باندې لازمیږي، فرق نه کوي که د ښکار سوي حیوان غوښې خوړل کېدلې که نه حکم یو دئ.

ښکار سوي حیوان ته به دوه عادلان قیمت وړي. که د ښکار سوي حیوان قیمت د هدیې قیمت ته ورسېدی محرم اختیار لري یا دي هدیه رانیسي په حرم کې دې حلاله کړي یا دي خواړه رانیسي پر مسکینانو دې ووېشي، هر مسکین ته دي نیمه پیمانه ورکړي.

یا دي د هري نیمې پیمانې په عوض کې یوه روژه ونیسي. که ئې قیمت د هدیې قیمت ته نه رسېدی، محرم اختیار لري یا دي خواړه رانیسي پر بې وزلو دې ووېشي، یا دي د هري نیمې پیمانې په عوض کې یوه روژه ونیسي. په ضرري خزندو لکه غالبوزي، لړمانو او نورو کې شی نسته، د مار، موږک، حمله کوونکي سپي په وژلو کې شی نسته.

هديه

هديه هغه حيوان دئ چي حاجي ئې حرم ته بوزي، هديه به هرومرو پسه، غويي، يا اوښ وي. پسه د يوه کس له پاره کفايت کوي.

اوښ او غويي د اوو کسانو له پاره کفايت کوي، په دې شرط چي د يوه برخه به تر يوې اوومي کمه نه وي.

هديه به هم د اختري غوندي له عيبونو څخه سالمه وي. بُزې به هرومرو يو کلني وي، پسه به هرومرو د شپږو مياشتو وي، خو غوښن به وي. غويي به هرومرو دوه کلونه بشپړ کړي وي.

اوښ به هرومرو پنځه کلونه بشپړ کړي وي، نفلي، د قران او تمتع هديه د لوی شيطان تر ويشتلو وروسته ذبح کېږي د اختر دريم ورځي ئې وخت دئ. پاته هديې تاکلی وخت نه لري. هره هديه په حرم کي ذبح کېږي.

سنت دئ چي هديې د اختر په ورځو کي په منی کي ذبح کړل سي. د هديې څښتن ته روا ده چي د هديې غوښي وخوري دا هغه مهال که نفلي، يا د قران او تمتع له پاره وو. بډای (شتمن) سړی ئې هم خوړلای سي.

که نفلي هديه په لار کي هلاکه سي د هديې څښتن دې غوښي نه خوري، بل شتمن دې هم نه خوري. بلکي دغسي حلال سوی دې پرېږدي، غاړه کې (د غاړې تناو) دې په وينو ورو ولړي.

د نذري هديې خوراک د هديې څښتن او بل بډای ته روا نه دئ ځکه نذر صدقه ده، د مسکينانو حق دئ، د جنايانو هديه د مالک او بل بډای له پاره روا نه دي، چي وئې خوري.

ځکه دا هديه د حج د يوه کمي د پوره کولو له پاره ده.

د رسول ﷺ د قبر لیدو ته ورتلل

رسول ﷺ ویلي دي: من زَارَ قَبرِي وَجَبَت له شَفَاعَتِي. رواه طبراني.

څوک چې زما د قبر لیدو ته راسي د هغه له پاره زما شفاعت واجب دئ.

رسول ﷺ ویلي دي: من حج البیت ولم یزرني فقد جفاني.

څوک چې د کعبې حج وکړي زما زیارت ته رانه سي زما سره ئې جفا وکړه.

په مستحباتو کې د رسول ﷺ زیارت تر ټولو ډېر فضیلت لري. الله ﷻ چې چا ته د حج توفیق ورکړي مدینې منورې ته دي ولاړ سي، د رسول ﷺ زیارت دي وکړي.

کله چې د مدینې منورې نیت وکړي پر رسول ﷺ دي درود ونه ډېر وایي کله چې مدینې منورې ته نژدې سي غسل دي وکړي ځان دي خوشبویه کړي، ښه کالي دي واغوندي، تر څو د رسول ﷺ درنښت وسي.

لومړی دي په ډېري آرامۍ او احترام نبوي مسجد ته ورسي، د مسجد په احترام دي دوه رکعته لمونځ ادا کړي. دعاوي دي وکړي، بیا دي قبر ته ورسي. د قبر په مخکې دي په ډېري عاجزۍ او کامل ادب کښېني سلام دي ووایي، درود دي ووایي، بیا دي هغه سلامونه ورسوي چې نورو کسانو د ده له پاره لېږلي وي، بیا دي نبوي مسجد ته ولاړ سي، دومره لمونځ دي وکړي چې دی ئې غواړي، د ځان، مور او پلار، او نورو مسلمانانو او هغو کسانو له پاره دي دعاوي وکړي چې له ده څخه ئې غوښتنه کړې وي.

هلته په مدینه کې دي څو شپې وکړي، د شپې له خوا دي ډېر عبادتونه وکړي، د رسول ﷺ زیارت ته دي ډېر ورځي، تسبیحات او لااله الا الله محمد رسول الله،

استغفار دي ډېر وايي.

ښه دا ده چي جنت البقيع ته ورسي تر څو د اصحابو، تابعينو او صالحانو قبرونه وګوري.

ښه دا ده چي تر څو په مدينه منوره کي وي لمونځ دي په نبوي مسجد کي کوي، کله چي وطن ته راګرځي ښه ده چي له نبوي مسجد څخه په دوه رکعتو لمونځ سره رخصت واخلي.

د رسول ﷺ قبر ته دي ورسي سلام وصلات دي ووايي، بيا دي د ژړا په حالت کي روان سي له رسول ﷺ څخه پر جلا کېدو دي افسوز کوي.

داختري کولو کتاب

الله ﷻ ويلي دي: [فصل لربک وانحر] د خپل رب لپاره لمونځ وکړه، ذبح وکړه.

رسول ﷺ ويلي دي: قَالَ « مَا عَمِلَ آدَمِيٌّ مِنْ عَمَلٍ يَوْمَ النَّحْرِ أَحَبَّ إِلَى اللَّهِ مِنْ إِهْرَاقِ الدَّمِ إِنَّهَا لَتَأْتِى يَوْمَ الْقِيَامَةِ بِقُرُونِهَا وَأَشْعَارِهَا وَأَظْلاَفِهَا وَإِنَّ الدَّمَ لَيَقَعُ مِنَ اللَّهِ بِمَكَانٍ قَبْلَ أَنْ يَقَعَ مِنَ الأَرْضِ فَطِيبُوا بِهَا نَفْسًا ». رواه ترمذي.

د لوی اختر په ورځ داسي کار نسته چي د الله ﷻ دي تر اختري کولو ډېر خوښ وي.

د قیامت په ورځ به اختری د خپلو سنګرو، وړېښتانو او سونګرو سره راسي وینه ئې تر مځکي مخکي خپل ځای ته رسېږي نفس خوشبویه کوي.

رسول ﷺ ويلي دي: قَالَ « مَنْ كَانَ لَهُ سَعَةٌ وَلَمْ يُضَحِّ فَلاَ يَقْرَبَنَّ مُصَلاَّنَا ». رواه ابن ماجه

څوک چي وس ولري اختری ونه کړي زموږ عیدګاه ته دي نه راځي.

اضحیه د همزې په پېښ او زېر دواړو ویل کېږي، یاء په تخفیف او تشدید دواړو ویل کېږي. هغه حیوان ته ویل کېږي چي د لوی اختر په ورځ قرباني سي. په شریعت کي اضحیه هغه حیوان دئ چي په مخصوص وخت کي د عبادت په نیت

حلال کړل سي.

د امام اعظم رحمة الله علیه پر مسلک اضحیه (اختری) واجب دئ فتوا د ده پر مسلک ده.

امام ابو یوسف رحمة الله علیه او امام محمد رحمة الله علیه ئې موکد سنت ګڼي.

اختری پر چا واجب دئ؟

اختری پر هر هغه چا واجب دئ چې لاندې شرطونه پکښې موجود وي:

۱. مسلمان به وي، پر کافر اختری نسته.

۲. ازاد به وي، پر مریي اختری نسته.

۳. مقیم به وي، پر مسافر اختری نسته.

٤. شتمن به وي (سرمایه به لري) پر بې وزلي (مسکین) اختری نسته.

دا شرط نه دئ چې پر نصاب به کال تېر سوی وي.

بلکې کوم څوک چې مسلمان وي د لوی اختر په ورځ د نصاب مالک وي نصاب تر اصلي ارتیاوو زیات وي اختری باندې واجب دئ.

د اختري کولو وخت

د لوی اختر د میاشتې د لسمې ورځې له سپېدو څخه د اختري وخت پیلېږي بیا د دوولسمې ورځې تر لمر لوېدو پورې دوام کوي.

دومره ده چې د بنارونو او لویو کلیو اوسېدونکي به د اختر تر لمانځه مخکې اختری نه حلالوي. د کوچنیو کلیو اوسېدونکي چې په کلي کې ئې د اختر لمونځ نه کېږي کولای سي چې تر سپېدو وروسته دستې اختری ذبح کړي. ښه دا ده چې اختری د لوی اختر په لومړۍ ورځ ذبح سي بیا دوهمه وروسته دریمه ورځ فضیلت

لري.

ښه دا ده چې اختری په خپل لاس ذبح کړل سي.

که څوک حیوان په سمه توګه نه سي ذبح کولای بیا دي له بل کس څخه مرسته وغواړي، خو مالک دي د ذبح پر مهال هلته حاضر اوسي.

ښه دا ده چې اختری د ورځي له خوا ذبح کړي. که ئې د شپې ذبح کړي روا ده خو مکروه ده.

که د یوه سبب په وجه د اختر لمونځ بلي ورځي ته پرېښوول سو تر زوال وروسته د اختر ذبح روا ده.

که په یوه ښار کي د اختر لمونځ څو ځایه کېدی روا ده چې اختری تر لومړي لمانځه وروسته ذبح کړل سي.

هغه حیوان چې د اختري له پاره کفایت کوي او هغه چې کفایت نه کوي

د اختر له پاره یوازي اوښ، غویی، ګامېښه، پسه او بوزه کفایت کوي، وحشي حیوان کفایت نه کوي.

میږه د یوه، اوښه او غوا د اوو کسانو له پاره کفایت کوي.

که په اوو کسانو کي د یوه شریک برخه تر یوې اومي ۱/۷ کمه وي د ټولو له پاره کفایت نه کوي.

غوا، اوښه، ګامېښه د اوو کسانو له پاره کفایت کوي، خو ټوله به د قربانی (اختري) نیت لري. که د یوه د غوښو نیت وي د ټولو اختری روا نه دئ.

پر بوزې به یو کال تېر سوی وي په دوهم کال کي به داخله سوې بیا د اختري په

نیت ذبح کېدلای سي.

خو پسه به تر شپږو میاشتو اووښتی وي، دومره به چاغ وي چي د یوه کلن سره برابر وي.

د غوایي او ګامېښي به دوه کلونه پوره وي، په دریم کي به داخل وي د اوښ به پنځه کلونه پوره وي، په شپږم کال کي به داخل وي.

ښه دا ده چي کوم حیوان چي اختری کېږي باید چاغ او له عیبونو څخه روغ وي. که هغه حیوان اختری کړل سي چي پیدایشي ښکرونه ونه لري روا دئ.

که ئې د ښکرو یوه برخه پرې سوې وي هم روا دئ. که دومره په بیخ کي پرې سوي وي چي مغزو ته رسېدلي وي بیا روا نه دئ.

که خصي (چي خایې ئې کښل سوي وي) اختری کړل سي روا دئ، بلکي فضیلت لري ځکه غوښي ئې خوږې وي. که حیوان دومره لېونی وي چي څړ کولای سي په اختري کي روا دئ، که ئې څړ کولای نه سو روا نه دئ.

هغه حیوان په اختري کي روا نه دئ چي دواړي سترګي ئې لید (دید) نه کوي. که ئې یوه سترګه رنده وي هم روا نه دئ. چي پښې ئې کږې وي د ذبح ځای ته تللای نه سي هم روا نه دئ.

که د حیوان دري پښې سمي وي یوه پښه ئې کږه وي پر مځکه ئې لګوي په اختري کي روا دئ.

که حیوان دومره ډنګر وي چي په هډوکي کي ئې مغز پاته نه وي روا نه دئ. که ئې غوږونه یا لکۍ پرې وي روا نه دئ. که ئې د غوږو او لکۍ ډېره برخه پرې وي روا نه دئ. که ئې د غوږ یا لکۍ دوې دریمي پاته وي یوه دریمه ئې پرې وي روا دئ.

که ئې غاښونه مات وي روا نه دئ.

که ډېرى غابنونه ئې پاته وي روا دئ.

که پيدايشي غوږونه ونه لري روا نه دئ.

که ئې د تيو سرونه پرې وي روا نه دئ.

د اختري غوښي او پوستونه چا ته ورکول کيږي؟

روا ده چي اختري کوونکى د خپل اختري غوښي وخوري، روا ده چي نورو مسکينانو او شتمنو ته ئې ورکړي.

ښه دا ده چي غوښي درې برخي کړل سي. يوه دريمه دي ووېشي، يوه دريمه دي د خپلي کورنۍ له پاره راوګرځوي. يوه دريمه دي خپلوانو او ګاونډيوالانو ته ورکړي. که ټوله غوښي ووېشي ډېر فضيلت لري.

که ټوله غوښي د ځان له پاره راوګرځوي هم پروا نه لري، که اختری نذر سوی وي ټوله غوښي به ووېشي خوراک ورته روا نه دئ.

سړي ته روا ده چي د خپل اختري پوست د خپل کار له پاره وکاروي بل شتمن ته ئې هم ورکولای سي.

که ئې خرڅ کړي هرومرو به ئې ثمن خيراتوي. قصاب ته د اختري له غوښو څخه اُجوره (مزدوري) نه ورکول کيږي، پوست هم نه ورکول کيږي.

صداقت خپرندویه ټولنه - کندهار